

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

BELİRSİZLİK ve KUANTUM
DALGALANMALARI

Emre Oral

Ölüm Üzerine Bir Konuşma
GILGAMIŞ VE FİLOZOF

H. İbrahim Türkoğlu

ÖZGÜRLÜK; DÜŞÜNMEKTİR!

7. YIL

düşünbil

► 35

iki aylık bilim ve düşün dergisi

Mayıs - Haziran / 2013

7.5 TL

Eleştirel Aklın Işığında

Postmodernizm

Hasan Aydın

Halit Payza

MODERNİZM ve POSTMODERNİZM
İÇİNDE OLMAK YA DA TEĞET GEÇMEK

Tan Doğan

Modernist ve Postmodernist Zamanlarda
Depresyon/Çökkünlük

Ferit Belder

MODERNİTE'DEN SONRASI

Tan Doğan

Çağdaş Bir Düşün İnsanı

Jean Baudrillard

Serkan Fırtına
POST-
YAPISALCILIK
NEDİR?

MARKSİZM VE PSİKANALİZ

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://rantey.org>

ANARŞİZM, MARKSİZM ve GELECEK

Bilinçdişi 1 - Bilinç 0 // ve Uzatmalar
Olca Yılmaz

32

Noam Chomsky'nin ile
Anarşizm, Marksizm ve Gelecek" Üzerine

38

Evrenin Muhteşem İkili:
Belirsizlik ve Kuantum Dalgalanmaları
Emre Oral

45

Marksizm ve Psikanaliz // Jackson, Thomas Alfred
Çeviri: Deniz Bozkuzu

50

İÇİNDEKİLER 01

Modernizm ve Postmodernizm
Halit Payza 04

Post-Yapısalcılık Nedir?
Serkan Fırtına 09

Eleştirel Aklın Işığında Postmodernizm,
Yrd. Doç. Dr. Hasan Aydın 12

Modernite'den Sonrası
Ferit Belder 24

Modernist ve Postmodernist Zamanlar...
Tan Doğan 27

Jean Baudrillard ya da "Bilddiğiniz Her Şey..."
Tan Doğan 35

Ölüm Üzerine Bir Konuşma...
H. İbrahim Türkdoğan 41

Bilim ve Sanatın Birleşmesi
Seçil Fidan 54

Bilim Dünyasından Haberler 57

Madan Sarup'un "Post Yapısalcılık ve
Postmodernizm" Adlı Yapıtının
İncelenmesi 60

Serkan Fırtına

Kitap Kurdu 64

Olca Yılmaz

EDİTÖRDEN

düşünbil

7

YAŞINDA

NİCE
BİLİM VE
FELSEFE
DOLU
YILLARA

ÖZGÜRLÜK; DÜŞÜNMEKTİR!

düşünbil

Sahibi & Sorumlu Yazı İşleri

Olca Yılmaz

Genel Yayın Yönetmeni

Olca Yılmaz

Genel Kordinatör

Onur Tosun

**Makalelerde dile getirilen
düşüncelerden ve kaynakların
doğruluğundan yazarları
sorumludur.**

Grafik / Tasarım:

Olca Yılmaz

Üyelik Koşulları:

Yıllık Üyelik : 45 TL

Yıllık Yurt Dışı : 30 Euro

Kurum ve Kuruluşlara Yıllık: 70 TL

PTT Posta Çeki No: 55 74 932

Türkiye İş Bankası : 3498-166572

IBAN: TR790006400000134980166572

İzmir- Stadyum Şb. Olca Yılmaz

İletişim

Adres: PK:17

35390 Buca - İZMİR

Web: www.dusunbil.com

E-posta: dusunbil@hotmail.com

Tel: 0.537 256 50 28

İKİ AYLIK BİLİM VE DÜŞÜN DERGİSİ

Yıl 7 / Sayı 35 / 2013 Mayıs - Haziran

www.dusunbil.com

Basım Yeri: Berke Ofset Matbaacılık Levent Demyen

Sanayi Cad. No: 30 Kazım Dirik Mah. Bornova - İZMİR

Tel: 0232 449 77 47 • 449 70 97 - 449 97 97

web: www.berkeofset.com.tr • e-mail: info@berkeofset.com.tr

Basım Tarihi: 03.06.2013

groups/dusunbildergisi/

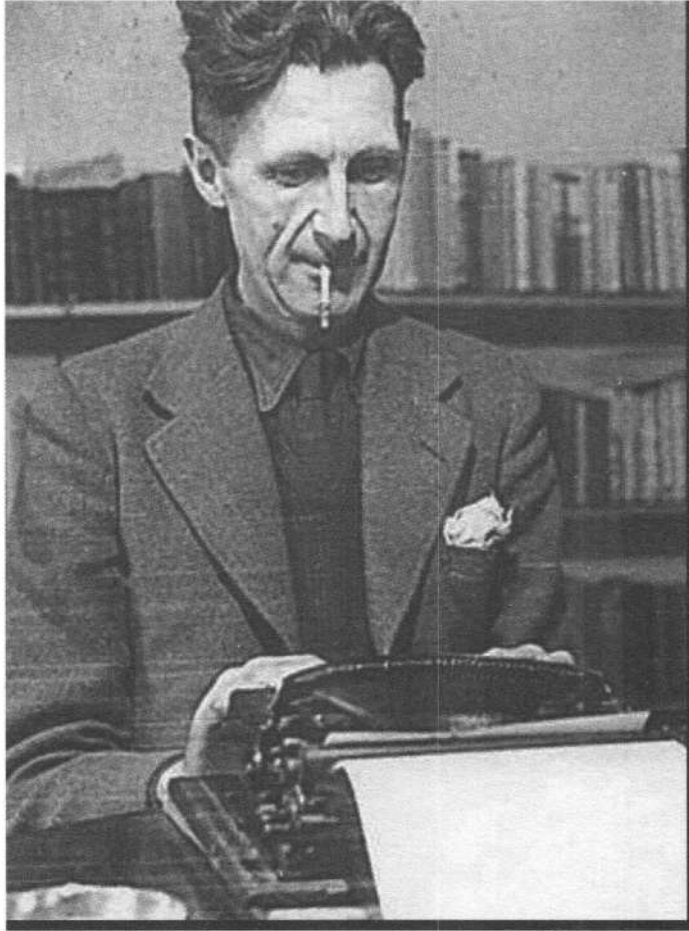
/dusunbil

/dusunbil.com

Bir toplum gerçeklerden ne kadar uzaklaşırsa,
gerçeği söyleyenlerden o kadar nefret eder.

George Orwell
(1903 – 1950)

MODERNİZM ve POSTMODERNİZM: İÇİNDE OLMAK YA DA TEĞET GEÇMEK

Halit Payza

Postmodernizm, modernizme tepki olarak ortaya çıkmıştır. İktidar olmaya çalışır. Her yeni iktidarın, iktidar olabilmesi, erk'i elinde toplayabilmesi, kendinden önceki iktidarı kötülemekle, ona saldırmakla olur. Postmodernizm de bunu yapar, modernizmin bir dönem yaptığı gibi. 20. Yüzyılın ortalarıdır iktidar savaşlarının yaşandığı bu dönem, son çeyrekte daha güçlü duyumsanır.

Adolf Hitler, “Çalışmak özgürleştirir” demişti. Nazilerin Polanya'daki ölüm kampı Auschwitz'in kapısında da “Çalışmak özgürleştirir” yazıyordu. Adorno, Auschwitz'den sonra şiir yazılamayacağını söylüyor, Tanrı varsa bunca acıya nasıl izin verir sorusunu soruyor.

Martin Heidegger 20. Yüzyılın en önemli filozoflarından biri. Freiburg Üniversitesine rektör olarak atanıyor. Naziler iktidara geliyorlar ve Heidegger rektörlüğe... Yandaştır. On ay boyunca Freiburg Üniversitesinde rektör olarak kalacaktır. Nazilerin neler yaptıklarını gün be gün yaşar. Yapılanlara karşın, Nazizme olan inancını yitirmez yine de. Bir öğrenci gazetesine yazdığı yazıda Nazizmi, Hitler'i, Nasyonal Sosyalizm'i över. “Alman öğretmenler ve yoldaşlar” diye başlar yazısına. Führerin Alman halkına bir seçim yapmaya çağırıldığından söz eder. Bu seçim daha önce yapılan seçimlere benzemeyecektir. “Benzersiz” der, “ihtişamlı” bulur. Nazizm Alman ulusunun varoluşunun en üst sınırı olacaktır ve acımasızlığı yeryüzünden silecektir. Heidegger'den beklenemeyecek bir öngörüsüzlüktür bu. Nazizme ilişkin bütün beklentilerinin tersi yaşanır. Benzersiz ve ihtişamlı, doğru ama barbarlıkta. Alman ulusunun varoluşunun en üst sınırı değil, en alt sınırı, acımasızlığı silmesi bir yana, yaşananların en acımasızlarından biri. Martin Heidegger'den ideolojiyi çıkarın, geriye filozof kalır, ideolojiyi ekleyin bir saman çöpü bile kalmaz.

Auschwitz'den sonra şiir yazıldı, roman da... Önce yazılanlara benzemiyordu yazılanların çoğu, bir kırılma noktasıydı Auschwitz. Önce insanı kırmıştı, kırmakla kalmamış çocuk ayırmaksızın gaz fırınlarına doldurmuş, küllerini havaya savırmıştı.

Auschwitz, modernizmle, postmodernizm'in yollarının ayrıldığı bir sapaktır. Sınırları bütünüyle belli olmasa, içiçe de olsa... Auschwitz, moderniteyi öldürüyor ve yerine postmodernite'yi getiriyor. Modernizm gaz fırınlarına giriyor ve bacalarından postmodernizm tütüyor.

Arnold Toynbee de böyle düşünüyor. Postmodernizm'in babası denilebilir. Adını o koyuyor, ilk kez bu terimi o kullanıyor. Oradan büyüyerek yayılacak, sonraki döneme adını verecek. Toynbee, 1939'da “*Bir Tarih İncelemesi*” adını taşıyan kitabını yayımlıyor. 1. Dünya savaşı öncesi ve sonrası, çağı iki ayrı yapı içerisinde düşünüyor. Savaş'ı milat sayıyor. Öncesi ve sonrası kuramlarını iki terimle açıklıyor; modernizm ve postmodernizm. Kitabında modernizm'in bu savaşla sona erdiğini söylüyor ve savaşın sonrası için modernliğin ötesi anlamında postmodern dönem terimini kullanıyor.

Ancak kavramlar arasında kesin sınırlar yok. Bir elmayı, keskin bir bıçakla ikiye böler gibi dilimleyemezsiniz, soyut olan soyut kalır ve bıçak işlemez. Savaş ne modernizmin sonudur, ne de postmodernizmin başlangıcı. Platon'un idealar kuramı gibi değil. Savaş terimler yaratmaz, savaş insanlığın başlattığı gibi, terimleri de somut koşullar belirler. Önce vardırılar ve somut olgulardan yola çıkılarak menzile varılır. Önce çocuk doğar ve sonra adı konur.

Postmodernizden söz edebilmek için yakın tarihleri beklemek gerekir. Postmodernizm 1980'lerde yaygın olarak varlığını duyumsatır ve yeni bir ana akım olarak mimariden sanata varlığını geliştirir. Önceleri sezgilerle algılanan akımın gereklilikleri yaşama katılır ve

bu akımın sürdürümcüleri tarafından somut olarak, kurallarıyla ortaya konulur, postmodernist yapıtlar verilir.

Yine de Arnold Toynbee'nin öngörüsü doğrudur, Martin Heidegger'in içinde Nazizmi barındıran ideolojik yanılgısının aksine, âhir zaman peygamberi gibi geleceği sezerek, öngöründe bulunur. Öngörüsü gerçekleşecek, postmodernizmi yadsıyanlar bile bilincinde olmasızın, diğer akımlar içerisinde bir yerinden postmoderniteye de bulaşacaklardır. Ne kadar yadsısalar da kendiliğinden gelişecektir ve bu da yeni bir savaş olarak adlandırılabilir.

Toynbee'den sonra postmodernizm unuttur gibi duyumsatır kendini. Modernistler tarafından yok sayılmaya çalışılır, hayalet gibidir, “Dünyanın üzerinde dolaşan bir postmodernist hayalet” vardır. Varlığını duyumsamazsınız, ne zaman cisimleşir, fiziksel ve yazınsal olarak ortaya çıkar, o zaman somutlaşır. Bir tür ruh çağırma seansı gibidir.

Bu gizemli partinin 1934'de Amerika'da ortaya çıktığı söylenilir. Yayımlanan bir şiir antolojisinde yazınsal akımlar arasında, kimi şairler ve onların yazdığı şiirler için postmodernist tanımlaması yapılır.

Postmodernizm kendinden büyük bir sav olarak, modernitenin bittiğini ileri sürer. Bu doğru değil. Modernite bugün de çağcıl olarak ve ana akım içerisinde. Ancak kanalların sayısı artmıştır, postmodernite, modernizmin yanı sıra ve peşindedir. Kimi kez ardında, kimi kez ondan da önde.

Postmodernizm, modernizme tepki olarak ortaya çıkmıştır. İktidar olmaya çalışır. Her yeni iktidarın, iktidar olabilmesi, erk'i elinde toplayabilmesi, kendinden önceki iktidarı kötülemekle, ona saldırmakla olur. Postmodernizm de bunu yapar, modernizmin bir dönem yaptığı gibi. 20. Yüzyılın ortalarıdır iktidar savaşlarının yaşandığı bu dönem, son çeyrekte daha güçlü duyumsanır.

Postmodernizm, modernizm sonrası anlamına geliyor. Modernizmin önündeki post sözcüğü sonra, öte anlamında kullanılıyor. Post ardına aldığı tüm kavramları eskitiyor, kendini ileri taşıyıp sonralaştırıyor, böylelikle yeniliyor.

Kimi kuramcıların söylemlerine göre, postmodernizm bütünüyle modernizmin yok sayılmasından sonrayı içermez, kavram bütünüyle modernizm sonrası anlamına gelmez, Modernizmle birlikte devam eden ama modernizmin de dışında olanı içerir. İçinde modernizm vardır ama ondan daha öte olan da vardır. Postmodernizm, modernizmi bütünüyle yok saymaz, ancak kendini hem ona tepki veren, hem de ondan daha ileri sayan bir tavrı da içerir. Bu kuramcılardan biri bizde Sıtkı Erinc'tir. Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları arasında çıkan “*Postmodernizmin Tanımı*” kitabında “Postmodernizmdeki post-eki 'sonra' anlamına gelmekle birlikte Modernizm'den devam eden, hatta ondan kaynaklanan ama ondan ayrılan anlamına gelmektedir” çıkarsamasını yapar. Oya Menteşe de Türk Dili Dergisi'nde yayımlanan “*Sanatta ve Edebiyatta Postmodernizm*” başlıklı denemesinde Amerikada yayımlanan şiir antolojisinden söz ederek buna katılır.

Toynbee'nin işaret ettiği ilk savaş. İkinciyle desteklenince artık postmodernizmin varlığı da kaçınılmaz hâle gelmiştir. “Çalışmak özgürleştirir”, “Tanrı varsa bunca acıya nasıl izin veriyor?”, “Auschwitz'den sonra şiir yazılmaz!” önermeleri bunun içindir. Biz de pekâlâ 80

karşıdevriminden sonra şiir yazılmaz önermesinde bulunabiliriz. Tam da burada asıl şiir, roman yazılmalıdır, doğru olan bu. Auschwitz'ten sonra nasıl yazılmışsa, 80 karşıdevriminden sonra da öyle yazılmıştır. Toynbee kuramsal olarak adını koydu ama asıl varlığını 2. Dünya savaşına borçlu postmodernizm.

Benim, modernizm gaz fırınlarına giriyordu ve bacalarından Postmodernizm tütüyordu çıkarsamam buna dayanır. Postmodernizm, Arnold Toynbee ile varolmuyor kuşkusuz, ondan önce de var.

17. yüzyılda başlayan ve 18. yüzyılda doruk noktasına ulaştıran Akıl Çağı'dır ve aydınlanma moderniteyi başlatır. 20. yüzyıl moderniteyle birlikte postmodernitenin birlikte yürüdüğü çağ olarak bilinecektir.

Modernizmin ortaya çıkış gerekçesi feodal dönemin acılarının giderileceği ve eksikliklerin tamamlanarak, insanın en yüce değer olarak varolabileceği inancıdır. Ancak bu sav gerçekleşmez, modernite çağın gereksinimlerini eksiksiz karşılayamaz. Bu beklentileri gerçekleştirecek, giderek onu da aşacak ve asıl yaşanılan konumu doğru bir biçimde saptayacak başka araçlara gereksinim duyulur. İnsansoyu modern akıl çağına evrildiğinde, varılabilecek en kusursuz yaşam biçimine de sahip olduğunu düşünmüştür. Akıl çağı, bilime dayalı, yokluğun, yoksulluğun, acıların, savaşların olmadığı bir çağ olarak tasarlanmıştır. Bütünyle ütopyadır ve diğer büyük ütopyalara eklenir. Thomas Mooere'nin "*Ütopya*"sı, Tommassa Campenella'nın "*Güneş Ülkesi*" kitaplarında sözü edilen büyük ütopyalar gibi bir ütopyadır modernizmden kopulmuş. Yaşanılan bütün sorunların çözümü olarak görülüyordu. Öyle olmadığı anlaşılabilecek ve yeni bir çağ başlayacaktır karşıt ütopyalar çağı.

Ardı ardına gelen iki büyük savaş ve artık olmamasına kesin gözüyle bakılan yokluk, yoksulluk gibi olumsuzlukların süregelenleşmesi bu inancı sarstı. Karşıt ütopyalar çağı acıyı, yokluğu, yoksulluğu arttırdı. Sınıflar giderek daha kesin çizgilerle birbirlerinden uzaklaştı. Kapitalizm vahşiliğini arttırarak sürdürmekle birlikte, uluslararasılaştı ve artık dış pazarları da tekelleştirdi. Emperyalizm kapitalizmin vahşetini bütün dünyaya taşıdı/tanıştırdı.

Postmodernizm bunu karşılamak için gerekliydi. Modernitenin getirdiği ve karşı çıkılması gerekenlere karşı çıkılmalı, alınması gerekenler alınmalı ve çağcıl biçimde yeniden kurgulanmalıydı. Bastırılmamış duygular ve gereksinimlere verilecek bir yanıt olmalıydı ve bu yanıt postmodernizm verebilirdi. Adı konmasa da ulaşılmak istenilen, gereksinimlerin doyuma ulaştırılmasıdır.

Nesrin Kale, "*Modernizmden Postmodernist Söylemlere Doğru*" başlıklı makalesinde "Öncelikle İkinci Dünya Savaşı ve Sonrası Nazi rejiminin sebep olduğu kitlesel kıyımlar; sonraları soğuk savaş yıllarında süper güçler arası silah yarışının yarattığı nükleer tehdit ve topyekûn yok olma korkusu, Batı insanında Batı kültür ve uygarlığına özellikle endüstri devrimi ile ortaya atılan ve uygarlığın sürekli daha iyiye doğru gittiği düşüncesine inançsızlığı getirmiştir. Bunun yanı sıra bilimdeki gelişmeler, örneğin "quantum" fiziğinin getirdiği "belirsizlik" kuramı, Einstein 'in ortaya attığı Relativite kuramına göre "doğru"nun ancak belli koşullarda ve de göreceli olarak "doğru" olduğu fikri-i; kısaca tekno-bilimin

bize evrenin bir sistemler karmaşasından oluştuğunu ve tüm evrenin durmaksızın genişleyerek yok olmaya doğru gittiğini söylemesi, "gerçek" tanımını bir kez daha değiştirdiği gibi evrensel değişmezliğe olan inancı bir kez daha yıkmış, insanın "biyolojik" ve "doğal" ortamında da güvensiz olduğunu vurgulamıştır" saptamasında bulunur.

Postmodernizme giden yolun taşları döşenmektedir. Frankfurt Okulu filozoflarının da bu yolun açılmasında emeklerinin olduğunu söylemeliyiz.

Douglas Kellner, Frankfurt Okulu'nun 68 kuşağı üzerinde etkili olduğunu ileri sürer. 1960'lı yılların öğrenci ve entelektüel kuşağının, bu döneme kadar süren sistem yapılaşması içinde geldiği çözümsüzlük paradigmasının artık sorgulanmaya başlanması gerekliliği üzerinde durulduğunu gösterir. Sorunlar ve çelişkilerin entelektüelleri ve gençliği yeni arayışlara zorladığı savındadır. Yükselen kapitalizme yeni bir alternatif yaratılmalıdır. Bu Sosyalizmdir. Dönemin entelektüelleri ve öğrenci gençliği bu arayış için gözlerini Frankfurt Toplumsal Araştırmalar Enstitüsüne çevirir. Herbert Marcuse, Theodor Adorno gibi Frankfurt Okulu temsilcileri de kapitalizmin reddini ve seçenek olarak yerine Sosyalizmi koyduklarını göreceklerdir. Ancak okul yeni katılımcılarıyla birlikte kuruluş amacından uzaklayacak, bu uzaklaşma çöküşü beraberinde getirecek, eski önemini yitirmesinin gerekçesi olacaktır. Buradan postmodernizmi çıkarmak da olasıdır.

Jurgen Habermas, modernitenin henüz tamamlanmadığını, evrimsel gelişmesinin sanıldığı gibi bir çırpıda bitmeyeceğini söylüyor. Bitmemişlik, bilinmeyen ve doyumсуuzluğun karmaşasını beraberinde getirir. Evren bile tamamlanmamışlık içinde karmaşaya sürüklenmişse, evrenin bütünselliğinden söz edilemez, dolayısıyla gerçeğin de... Postmodern anlayışa göre tek bir gerçek de yoktur, gerçeğin çeşitliliğinden söz edilir. Postmodernistler bu kuramı daha da ileri götürürler ve tüm gerçeğin kurmaca olduğunu söylerler. Kurmaca ne kadar gerçektir, gerçek ne kadar gerçektir?

Postmodernizm mimariden sanata üst yapıda da kendini duyumsatmaya ve yaşamın her alanında kendini duyumsatır. Romanda kendini 20. yüzyılın ikinci yarısında göstermeye başlar. Klasik yazında, gerek nasıl anlatıldığı, gerek ne anlatıldığında birden büyük bir sıçrama ve değişim görülür. Jale Parla, Miguel de Cervantes'in Don Kişot'u ekseninde postmodern romanı anlattığı "*Don Kişot'tan Bugüne Roman*"da; Cervantes'in yazına etkisini incelerken, anlatı sanatı olarak postmodernizmin yazına etkisi üzerinde, batı yazınından; Alain Robbe-Grillet, Italo Calvino, James Joyce gibi yazarlar, bizim yazınıımızdan da postmodernist yazarlar olarak nitelendirilebilecek; Oğuz Atay, Adalet Ağaoğlu, Latife Tekin, Orhan Pamuk ve yapıtlarını karşılaştırmalı olarak yazar.

Parla, Varlık Dergisi'nde Süha Oğuzertem'in sorularını yanıtlarken, kitaba gönderme yapar. Cervantes'e yaşadığı dünyayı anlatırken yeni bir anlatı türüne gereksinim duyduğunu söyler. Nedir ki, Cervantes Don Kişot'u yazmak için klasik anlatı dışında, yeni bir söylem gereksinimi duymaktadır. Don Kişot'un klasik roman kalıpları içinde yazılması, ilk roman olarak da değerlendirilen bu kitap için yeterli olmayacaktır. Sınırların, dilin, anlatımın zorlanması gerekir. Cervantes, kitabın

ilerleyen bölümlerinde anlatıyı bilinçli olarak yitirir, romanın bundan sonrası için yitireceği karalamalar ve ucu açık öykülerle sürdürür. Romanın yapısı budur.

Oğuz Atay da “*Tutunamayanlar*”da, roman kahramanı Turgut Özben'i hep yitik metinler peşinde koşturtur. Kurmaca içinde yeni kurmacalar -üstkurmaca- vardır. Bu tam da postmodernist romanın olmazsa olmazıdır. Parla, Cervantes'i postmodernist yazar olarak görür. Modernist yazarların yazdığı kimi romanlarda da bilinçli olmasa da postmodernist söylemler olacaktır. James Joyce'un romanlarını bunlar arasında sayabiliriz. “*Yitik Zamanın Peşinde*” 29 cilttir ve Joyce, bir romanındaki iki virgül arasından yeni bir cilt yazmıştır. Her roman ona yeniden aynı romanın bir başka bölümünü yazdırmıştır. 29 cildin tamamı yazılmadan, yazılan diğer kitapların ucu açıktır. Metinler, kendilerinden sonra da metin üretmenin, kurmacanın herhangi bir yerinden yeniden yazılmasını sağlamıştır. Virginia Wolf da öyle. Samuel Beckett de...

Modernist romanları okumak ve anlamak, klasik romanları okumak ve algılamaktan zordur. Klasik romanlar, konu ve anlatım bütünlüğü içinde, sıradan okurun bile kolaylıkla izleyebileceği bir izleği sürdürüyor. Modernist roman öyle değil. Metinler klasik romanın aksine okunması ve algılanması zor metinlerden oluşuyor. Okurun algısı yavaşlar, bir yerde tükenir. Postmodernist roman algılamamayı, bütünselliği olabildiğince zorlaştırır, anlaşılmanın ötesinde anlaşılmamak için yazıldığı izlenimini verir.

Jack Kerouac, Allen Ginsberg, William Burroughs Georges Perec, Jorge Luis Borges anlatılarında basitliği, anlaşılabilirliği, devamlılığı reddederler. Okuru zorlarlar ve başka türlü yazdıklarını kabule diretirler. Perec, içinde “e” harfi bulunmayan romanı “*Kayboluş*”u bunun için yazar. Kaybolanlardan biri “e” dir. “e” 2. Dünya Savaşı sırasında anne ve babasını yitiren bir çocuğun, bu boşluğu doldurmak için yaptığı yitirme oyunudur. Anne ve baba gibi abc'den birden “e” harfi de kaybolur. Çocuk anne ve babasına ne olduğunu, nerede olduğunu, yaşayıp yaşamadığını bile bilememektedir. Aynı şey “e”nin de başına gelir. Savaş sırasında ane ve babasını yitiren çocuk yazarın kendisidir. Anne ve baba kaybolabiliyorsa, “e” harfi de kaybolabilir. Kayboluş'un konusu Anton Voynich adlı kahramanın kayboluşu ile başlıyor, Antonla birlikte “e” harfi de kaybolmuştur. Tarihsel arka plana baktığımızda “e” Perec'in Nazilerle işbirliği yapan Fransızlarca Nazilere ihbar edilerek, toplama kamplarına götürülen ve orada öldürülen annesidir.

Buradan benim modernizm gaz fırınlarına giriyor ve bacalarından postmodernizm tütüyor saptamama bir kez daha gelebilir miyiz? Öyleyse “Çalışmak özgürleştirir” diyebilir miyiz? Alman emperyalizminin en özgün yalanıdır bu. Yalnız onların değil, kapitalizmin birincil söylemidir de... Emek sömürsünün, ilkel sermaye birikiminin, artık değerinde gerekçesi.

Marx, J. B. Schweitzer'e yazıyor. Londra 24 Ocak 1865 tarihli. “Sayın Bay” diye başlıyor. Proudhon eleştirisi. “Proudhon'un buluşu olan ‘*Credit gratuit*’ ve buna dayandırılmış olan *halk bankası (banque du peuple)*, onun son ekonomik ‘icraatları’ oldu. Proudhon'un düşüncesinin teorik temellerinin burjuva ‘ekonomi politığın’ ilk öğelerinin, yani *metalar* ile *para* arasındaki ilişkisinin yanlış anlaşılmasında doğduğunun, oysa gerçek üstyapının

çok daha eski ve çok daha geliştirilmiş düşüncelerin bir kopyasından ibaret bulunduğu kanıtını *Zur Kritik der Politischen Ökonomie*, Heft 1, Berlin 1859 (s. 59-64) adlı kitabında bulmak mümkündür. Belirli ekonomik ve politik koşullar altında, kredi sisteminin, 18. yüzyılın başlarında ve sonra gene 19. yüzyılın başlarında, İngiltere’de, bir sınıfın zenginliğinin bir başka sınıfa aktarılmasına hizmet etmiş olması...”

Bu kadar değil, mektup devam ediyor. İlkel birikimdir. “Credit gratuit”, kitapta ‘bedava kredi’ olarak türkçeleştiriliyor, ‘faizsiz kredi’ olarak algılayabiliriz. “Zur Kritik der Politischen Ökonomie” Türkçeleştirmeye gerek bile yok, “*Ekonomi Politığın Eleştirisine Katkı*” Sol Yayınları’na yayımlandı. Primitif akümülayasyon, ya da ilkel birikim, çalışmayı gerektirmeden, devlet zoru kullanılarak zenginleşmektir. Yalçın Küçük, her programda bağırıyor ve açıklıyor. Bir anda, emek harcamadan zengin olmaktadır. Birden zengin olan zenginlerimiz ilkel birikimle zengin oluyorlar, servetlerinin, arabalarının ve metreslerinin artması bundan.

Öyleyse şimdi tersini söyleyebilirim sanırım; Çalışmak köleleşmektir. Çalışmak köleleştirir! Kropotkin, çalışmanın zorunluluk olmaktan çıkarılması ve herşeyin eşit olarak paylaştırılmasından söz eder, çalışmanın da...

Paul Lafargue, Marx’ın damadı, “*Tembellik Hakkı*” adlı, “*Kapital*”den sonra en çok baskı yapan ve satan kitabın da yazarı. Şunları söylüyor; “Kapitalizmin kâr ve ilerleme hırsı insanı köleleştirir ve kendisine yabancılaştırır. Peki, yaşamlarını çalışmakla geçiren insanların, bu çalışmalarının ne kadarı kendileri için? Pek azı! O halde yaşasın tembellik!”

Postmodernizm ne anlatıldığından çok nasıl anlatıldığı sorusuna verilen yanıtta gizlidir. Kuşku yok ki anlatılan da klasik romana göre farklılaşmıştır ama asıl ayrıcalık nasıl anlatıldığındadır. Postmodern roman bütünüyle dil’e ve dille oynanmaya dayalı. Dil burada yeniden kurulan ve kurgulanandır. Yapısal karakterdedir. Olağan dilin kullanımı burada olağanüstüye yönelik yeniden kurmaca ile kurgulanır. Dil farklı bir üst dili geliştirir. Postmodern anlayışa göre dil bir gerçeklik gerekçesi değildir, kendi gerçekliğini kendisi kuracaktır. Postmodern roman tam da bu dili kullanarak kendini var edecektir. Yazar kendisi de anlatıya müdahale edecek, anlatısında var olacak, metne birden fazla anlatıcının girmesine olanak sağlayacaktır. Anlatılan, yeni anlatılanlarla bütünselleştirilir, tek bir anlatıdan çok çoğul bir anlatıdır görülen. Anlatımı görecekt ve onu yorumlayacak olan yazarın da ötesinde artık okurdur. Metin salt kendinden üremeyecek, Kristeva’nın önermesini dikkate alarak yazacak olursak ‘metinlerarası’ ilişki içinde olacaktır. Öyleyse artık tek bir metinden söz edemeyiz, tek bir türden de söz edemeyiz, metinler ve türlerin sınırları geçirgenleşmiş, birbiri içine girerek yeni bir metin, yeni, farklı bir tür oluşturulmuşlardır.

Jale Parla’nın yukarıda andığımız *Don Kişot’tan Günümüze Roman*’da yaptığı saptama postmodernizmi anlamak için önemli bir ipucudur. Şöyle yazacaktır Parla; “...hic bir metin tamamlanmış bir bütün değildir. Bu da okur ve yazarı yeni bir konumda düşünmemizi gerektirir. Okur ve yazar dil denizinde sözcüklerin anlamlarının dalgalar gibi birbirini izlediği bir devinim içinde yüzerken, metinler,

benlikler, kimlikler ve yorumlar da yeni göstergelere dönüşürler... Bu epistemolojiye göre, belirleyebileceğimiz yazar, okur, metin yoktur; yalnızca o metin aracılığıyla oluşan söylemler vardır.”

Postmodernist roman klasik giriş-gelişme-sonuç'u reddeder. Bazen çıkış noktası tek bir imge, tek bir sözcüktür. Olay, durum anlatmak gibi bir kaygısı yoktur. Genişleyen evren gibi dilin sınırlarını genişletmek amaçtır.

Bu türün yazarları arasında; Paul Auster, Alain Robbe-Grillet, Salman Rushdie, Oğuz Atay, Orhan Pamuk, Hasan Ali Toptaş, Metin Kaçan, Latife Tekin, Bilge Karasu, Süreyya Evren, İhsan Oktay Anar, Sema Kaygusuz sayılabilir. Bu yazarların bütün kitapları bu tür arasında gösterilebileceği gibi, bazıları da kimi romanları ile anılabilir.

Kuşkusuz postmodernizm salt bu değil. Yazınımızda postmodernizm üzerine inceleme yapan, Jale Parla, Berna Moran, Yıldız Ecevit, Gencay Şeylan gibi kuramcılar var.

Postmodernizm, Türkiye'de henüz yeterince bilinmeyen bir kavram. Körün fili tarifi gibi betimleyip, anlamaya çalışıyoruz onu. Hepimizin bir postmodern betimlemesi var. Çok parçalı bir bütünün yalnızca bir parçası hakkında konuşuyoruz ve diğer parçalarını görmeksizin, o tek parçadan bütüne yaklaşılmaya çalışıyoruz. Postmodernizm hakkında elimizde yeterince malzeme yok. Bilimsel ve ciddi incelemelerin sayısı da çok sınırlı. Oysa ne kadar yadsırsak yadsıyalım, yazınla ilgilenenlerin çoğu postmodernizme bir biçimde bulaşmış durumdadır.

Kimi tam içindedir, kimi teğet geçmiştir...

Modernizm ise 19. yüzyılın çocuğudur. Fransa'da ortaya çıkar. Çok uzun ömürlü olmayacaktır. Başlayışı ile bitişi arasında otuz yıllık bir süreç var. Başlangıç tarihi 1884 olarak kabul görür ve bitişi Birinci Dünya Savaşı'yla olur. Modernizm kanla yıkanmıştır, toplama kamplarının bacalarından yükselen küller ve yanık et kokuları ile kutsanmıştır.

Adolf Hitler'in, “Çalışmak özgürleştirir” sözü, Alman ırkı için söylenmez, Yahudiler için söylenir ve artık çalışamayacak duruma geldiklerinde gaz odalarında zehirlenirler, yerden kazanmak için yakılarak imha edilirler. Bacalardan yükselen biraz da modernizmin külleri ve dumanlarıdır.

Modernizm Fransa'da ortaya çıkmaya başladığında, Birinci Dünya Savaşı'nın yaşanacağına ilişkin hiçbir öngörü yoktur. Modernizmi savunanlar Sanayi Devrimi'nin, dünyayı paylaşma açacağını, emperyalizmin sıcak savaşla yeni pazarlar yaratacağını öngörememişlerdir. Modernistler, tıpkı kendinden önceki klasistler gibi, klasizmin yerini, yazında, toplumsal yapıda yeni bir zaman imgesi almasının zamanı geldiği görüşündedirler. Yeni bir çağ başlamalı, bu çağa uygun yeni bir felsefe icat edilmelidir. Modernistler her olanakta mimariden, felsefeye, kendilerinden önce olanı sorgulamaya başlarlar. Bütün kavramlar tepeden tırnağa değişmeli, yeni gereksinimlere yanıt verecek yeni kavramlar ikame edilmelidir. Slogan 'daha iyi ve daha yeni' olarak benimsenir.

Modernizm salt yazınsal, sosyal, felsefi anlamda akıl çağının kapılarını açmıyor. Kültürel boyutunun yanı sıra; siyasi, ekonomik, toplumsal boyutları da içeriyor.

Modernizmin iki değeri getirdi beraberinde; ilki

insan merkezli hümanizm, ikincisi bilginin kaynağı olarak rasyonalizm.

Huns Robert'e göre modernizm ilk kez 5. yüzyılda kullanılır. Robert bundan önceki dönemleri paganist geçmiş olarak adlandırır. Robert kendince bir sınır çiziyor ve barbarlıkla uygarlık, eskiyle yeni arasına modernizmi koyuyor. Modernizm kavramı her dönemde sınırları değiştirdi. Bir değil birden çok modernist dönemden söz edilebilir. Huns Robert'in 5. yüzyılı başlangıç olarak gösterdiği modernizm, 15. ve 16. yüzyıl Rönesans'ı için de kullanılır. Habermas modernizmin belirli dönemlerle sınırlandırılmasını sığ bulur. Modernizm eskinin hükmünün kalmadığı, yeninin eskinin yerini aldığı her dönemdedir. Bugün yeni ve modern olan, bir süre sonra aşılabilir, eskir, modern gerisinde kalabilir. Her yeni, kendinden öncesi için modern, kendinden sonrası için modern öncesidir.

Modernizm'in aydınlanma ile geliştiğini söyleyebiliriz. İnancın yerine aklın, teolojiye karşı bilimin üstünlüğü.

Marshall Berman da modernizmin henüz bitmemiş, tamamlanmamış bir proje olduğunu düşünen Marksistlerden. Berman'a göre postmodernizm reddedilmeli, yerine yeniden değerlendirilmiş modernizm konulmalı. Berman modernizmi tanımlarken, Karl Marx'ın *Komünist Manifesto*'da bir yaşam biçimi olarak emekçilere dayatılan her şeyin buharlaşması anlamına gelir ve postmodernizm de bunun devamıdır. “Bugün, dünyanın her köşesindeki insanlarca paylaşılan hayati bir deneyim tarzı; diğer bir deyişle uzay ve zamana, ben ve ötekilere, yaşamın imkânları ve zorluklarına ilişkin bir deneyim tarzı var. Bu deneyim bütünü modernlik diye adlandırmak istiyorum. Modern olmak, bizlere serüven, güç, coşku, gelişme, kendimizi ve dünyayı dönüştürme olanakları vaat eden; ama bir yandan da sahip olduğumuz her şeyi, olduğumuz her şeyi yok etmekle tehdit eden bir ortamda bulmaktır kendimizi. Modern ortamlar ve deneyimler coğrafi ve etnik, sınıfsal ve ulusal, dinsel ve ideolojik sınırların ötesine geçer; modernliğin, bu anlamda insanlığı birleştirdiği söylenebilir. Ama paradoksal bir birliktir bu, bölünmüşlüğü birliğidir: Bizleri sürekli parçalanma ve yenilenmenin, mücadele ve çelişkinin, belirsizlik ve acının girdabına sürükler. Modern olmak, Marx'ın deyişiyle 'katı olan her şeyin buharlaşp gittiği' bir evrenin parçası olmaktır.”

Siyasal anlamda 1991'de Sovyetler Birliği çöktüğünde, kapitalizmin elini kolunu sallayarak Sovyetleri tutsak etmesi, iki kutuplu bir dünyanın geçici de olsa ortadan kalkması anlamına geliyordu. Dünya tek kutuplu bir biçime indirgenmişti; Amerikan Dünya Devleti projesine çok yaklaşıldığı varsayılmaya başlandı. Eskisi gibi olmasa da Rusya'nın çöken Sovyetler içerisinde kapitalizmi tamamını olmasa da- dizginlemesi ile dünya tekrar eski kutuplarına ulaştı. Yetmedi Çin gibi süper güce erişmeye başlayan diğer ülkelerle dünya çok kutuplu bir dünya olarak yeniden biçimlendirildi.

Modernizm, iki dünya savaşı ile ortadan kaldırıldı, postmodernizm küllerini rüzgâra savruldu. Her şeyin sonu mu? Kuşkusuz değil. Modernizm belki de Anka gibi külleri arasından yeniden yükelebilir.

Küller küllere karışmadan, közler hâlâ saklı ve sıcak kalabilir.

POST-YAPISALCILIK NEDİR?

Serkan Firtına

serkanfirtina35@gmail.com

Guattari, Deleuze, gibi düşünürler ise, post-yapısalcı olarak beliren düşünce sistematiikleri ise, daha çok Marks'ın ve Freud'un düşüncelerine saldırarak şizoanaliz denilen bir kuram ortaya atarlar. Freud ve Marks'tan alınan, "arzu", "üretim" ve "makine" kavramlarını yeni bir düşünce içerisinde bir araya getirerek bizlerin arzulayan makineler olduğumuz dile getirirler. (Sarup 2004, 137)

Post-Yapısalcılık, Suaussure'ün temellerini attığı yapısalcı dilbilime bir karşı çıkış olarak kendini göstermiştir.

Sarup Post-yapısalcılık ve Postmodernizm adlı yapıtında, Derrida, Foucault, Lacan, daha yakın dönemde ise, Deleuze, Guattari, Lyotard ve son olarak Baudrillard'ın düşüncelerini inceleme altına alır.

Bu sayılan isimlere ek olarak, üç Fransız feminist olan, Kristeva, Cixous ve Irigaray'ın düşünceleri post-yapısalcı açıdan incelenir.

1960'larda Fransa'da ortaya çıkan ve yayılan, post-yapısalcılığın, Strauss, Lacan ve Barthes, Foucault gibi isimlerin çalışmalarıyla bu alana farklı açılardan önemli katkılar sunduğu açıktır.

Sarup, hem yapısalcıların hem de post-yapısalcıların 'tarihselciliğin eleştirisi'ni yapmak konusunda ve tarihin içerisinde bir baştan öbür başa belli bir bütün bulunduğu görüşüne pek sıcak bakmadıklarını ifade eder. (Sarup 2004, 10)

Sarup, genel bir karşılaştırmada bulunurken, Saussure'ün, her göstergenin anlamsal değerinin yalnız dilin yapısı içindeki konumuna bağlı olarak kazanıldığı düşüncesini hatırlattıktan sonra, post-yapısalcılıkta genellikle gösterilenin önemi azaltılarak gösterenin başat kılınmasını vurgular. Lacan'ın “gösterilenin gösterenin altından hiç durmadan kaydığını” söylediği düşünceyi örnekler. Derrida daha ileriye giderek, dilin dışında herhangi bir göndergeyle belirlenebilir bir ilişkisi olmayan, havada uçan yalın bir gösterenler dizgesi olduğuna inanır. (Sarup 2004, 11)

Yine Sarup, yapısalcılığın doğruluğu metnin “arkasında” ya da “içinde” görürken, post-yapısalcılığın okuyucu ile metnin karşılıklı etkileşimini üretkenlik olarak gördüğünü belirtir. (Sarup 2004, 12)

Bu nedenle post-yapısalcılık, durağan gösterge birliğine inanan Saussure'cü görüşe, son derece eleştirel yaklaşıp. Post yapısalcıları harekete geçiren şey, sözcüklerin ve göstergelerin, dilbilimsel incelemelerin dışında da bir anlama sahip olmalarını düşünmeleridir.

Hollinger, Fransız yapısalcılığının, post-yapısalcılığının ve postmodernizminin temel bir karakteristiği olan insanın ölümü ve öznenin merkezileştirilmesinin politik, hatta ideolojik bir temeli vardır saptamasında bulunur. (Hollinger 2005, 135) Buna bağlı olarak, Levi Strauss, Althusser ve Lacan'ı post-yapısalcılık bağlamında inceler.

Yapısalcılar, toplumsal ve yapısal güçlerin sonucu olduğu düşünülen katı, nesnel bir insan davranışı anlayışı doğrultusunda oluşan, nesnel, doğal bir düzene bütün hayatımız boyunca yabancılaşmış ve buna karşı tepkisel bir bakışa mahkûm olduğumuzu ortaya koyarlar. Postmodernizm ise, bütün bunları reddederek, modernite bağlamında, kötümserlik ve iyimserlik çarkını kırmaya gereksinim olduğunu belirtirler. (Hollinger 2005, 141)

Post-yapısalcılığın ne olduğunu belirleyebilmek için modernite, postmodernite, modernlik ve postmodernliğin kavramsal tanımlamalarını yapmamız gerekir.

Modernlik tasarısının, on sekizinci yüzyılda yaşayan Aydınlanma filozoflarının nesnel bir bilim, ahlak, evrensel yasa, özerk bir sanat geliştirme amacı güden

çalışmaları ile biçimlendiği söylenmektedir. (Sarup 2004, 205)

Ortaya çıkan sonuçlar ise, İkinci Dünya Savaşı ile beraber Aydınlanmanın umut ve ideallerinin tam tersi şekilde gelişmiştir.

Postmodernliğin, tümcül bir siyaset yerine, çoğulcu ve açık bir demokrasi, üzerinde durduğu görülmektedir. (Sarup 2004, 187)

Hollinger modernitenin, endüstrinin, kentlerin, pazar kapitalizminin, burjuva ailesinin doğuşunun, demokratikleşmenin ve toplumsal yasakoyuculuğun güç kazanması anlamına geldiğini söyler. (Hollinger 2005, 45)

Sarup, modernizmin klasisizme bir tepki olarak geliştiğini, yüzeydeki görünüşün ardında gizli doğruyu bulma amacının üzerine önemle gittiğini vurgular. Edebiyatta, Joyce, Kafka, tiyatrodaki Pirendello, Strindberg, i bu doğrultuda örnekler. (Sarup 2004, 187)

Sarup, Lyotard'ın Postmodern Durum adlı yapıtında modern çağın meşrulaştırıcı söylemlerine, 'büyük anlatılara' kesin bir dille saldırdığını belirtir. (Sarup 2004, 189)

Postmodern durum olarak belirlenen toplum yapısının “medya toplumu, tüketim toplumu, gösteri toplumu, sanayi sonrası toplum” şeklinde adlandırılmaları olduğu görülür. (Sarup 2004, 189)

Post-yapısalcılık ile ilgili incelemesinde Sarup ilk olarak, Lacan'ı ele alır. Lacan bilinç dışının da dilinkine benzeyen gizli bir yapısı olduğu düşüncesi üzerinde durulur. Lacan dil olmadan insan öznesinin olamayacağına ama öznenin de yalnızca dile indirgenemeyeceğine inanır.

Derrida ve Lacan, gösterilenin başka bir şeyin yerine konulabildiğini, her gösterilenin kendi kapasitesi doğrultusunda gösteren işlevi görebileceğini ısrarla vurgular. (Sarup 2004, 23)

Post-yapısalcı incelemelerinde Derrida, Strauss'un çalışmalarını ele alarak, onların sözmerkezci olarak nitelendirir. Daha sonra Saussure'ün Genel Dilbilim Dersleri adlı yapıtını eleştirerek, geleneksel gösterilen ve gösteren kavramlarının sesmerkezci-sözmerkezci olduğunu ileri sürer. (Sarup 2004, 63-64)

Başka yazı formları icat edinceye kadar sözmerkezcilikten kurtulamayacağı ve Derrida için Joyce'un romanlarının bu türden paradigmanın bir örneği olduğu söylenir. (Hollinger 2005, 167)

Sarup, incelemesinde, Foucault'un, insanı anlamaya yardımcı olan kimi kavramları yapı sökme uğratmaya çalıştığını söyler. Foucault'nun, dünyayı tüm yönleri ile açıklamaya çalışan her türlü kuramsallaştırmaya karşı çıkmasını, post-yapısalcı bakışın temel niteliklerinden biri olarak ele alır. (Sarup 2004, 89-90)

Guattari, Deleuze, gibi düşünürler ise, post-yapısalcı olarak beliren düşünce sistematiği ise, daha çok Marks'ın ve Freud'un düşüncelerine saldırarak şizoanaliz denilen bir kuram ortaya atarlar. Freud ve Marks'tan alınan, “arzu”, “üretim” ve “makine” kavramlarını yeni bir düşünce içerisinde bir araya getirerek bizlerin arzulan makineler olduğumuz dile getirirler. (Sarup 2004, 137)

Freud'un oedipus kompleksine karşı düşünceler ileri sürerler. Bu düşüncelerin evrensel olarak varsayıldıkları ancak, herhangi bir yorumlamanın sonuçlarının ilerleme sürecine bakılarak bilinebileceğini

belirtirler. (Sarup 2004, 139)

Post-yapısalcılığın parçalılık düşüncesinden yola çıkarak gerçeği de sorgulayıp parçalara ayıran Baudrillard bu alanın önemli bir ismi olarak öne çıkar.

Baudrillard ve Jameson ise, birbirlerinden farklı olarak, televizyon, video ve film üzerine çeşitli görüşler ortaya atarlar.

Jameson'a göre, televizyon ve video, kendi biçimleri gereğince, yalnızca modernist estetik örneklerin hegemonyasına değil, aynı zamanda dilin çağdaş tahakkümüne başkaldırıyı da temsil etmektedir.

Baudrillard ise, enformasyon toplumunda, bilginin işlevini ve gerçekliğini sorgulamaya açarak, televizyon, sinema gibi kitle iletişim araçlarının kapitalist sistem tarafından belirlenen kodlamalar zinciri olduğunu belirtir.

Postmodern video üzerine Jameson' bu tür araçların radikal özellikler taşımakla dilin egemenliğine meydan okuduklarını düşünür. Ona göre Video, geç kapitalizmin bir ürünüdür. (Connor 2005, 249)

Post-yapısalcı düşünce bağlamında değerlendirilen diğer isimler ise feminist eleştirmenler, Kristeva, Cixous ve Irigaray'dir. Her üç kuramcı da, kadın sorununu, Lacan ve Derrida'nın ortaya attığı post-yapısalcı söylemler üzerinden geliştirmeye ve açıklamaya çalışır.

Cixous, toplumsal yapıda süregelen ataerkil yapının söylenlerini ortaya çıkarmaya çabalamıştır. Ve bunu göstermek için zaman zaman mitolojik unsurlara başvurmuştur.

Sarup, düşünürün tiyatro ile olan ilişkisini incelemeye alır. Cixous tiyatroyu, şiirin hala kamusal ve kuttörenselleşmiş biçimleri içerisinde yaşamını sürdürebildiği bir uzam olarak duyumsamaktadır. Tiyatronun geçmişine feminist bir okuma ile yaklaşır. Tiyatro tarihinin kadını sürekli nesneleştirmiş olduğunu vurgular. Oyunları genel olarak, temelde kadının ataerkil kültürle olan ilişkisi üstüne yoğunlaşmış olması yazarın feminist eleştirel yöntemi kullanmasının en önemli göstergesini oluşturur. (Sarup 2004, 166-167-168)

Sarup'a göre, Irigaray'ın temel amacı da ataerkilliğin felsefeye olan yansımalarını araştırmaktır.

Kristeva, kadına ve feminizme ilişkin konular dışında, cinsellik ve dişilik gibi konularla da yakından ilgilenmiştir. Ayrıntılı olarak incelendiğinde, çalışmalarının temel ilgisini dil, doğruluk, ahlak ve aşk konularının oluşturduğu görülür.

Feminizm ve Postmodernizm arasında oluşan ilişki konusunda Conner, Postmodernist Kültür adlı yapıtında kadını, bedeninin zihin, doğanın kültür, gecenin gündüz, deliğin akıl karşısında oluşan ataerkilliğinin ötekisi olarak ele alır. Jardine ve Kristeva'nın feminist eleştirinin marjinalliğini savunduklarını belirtir.

Post-yapısalcılığın tiyatro alanındaki yansımaları Connor, Postmodernist Kültür adlı yapıtında açıklamaya çalışır.

Connor, dramayı melez bir biçim olarak tanımlar. Teatrelleik koşulunu postmodernizm tartışmasına girenlerin kafasını en meşgul en konulardan biri olduğunu söyler. Teatrelleik, kendi dışında yada kendisi olmayan koşullara bağımlı olan sanat ürünündeki kirlenmenin adıdır. Bu

incelemesinde, Patris Pavis, Antonin Artaud gibi düşünürlerin fikirleri üzerinden tanımlamalara girişir. Artaud, tiyatronun metnin egemenliğinden sıyrılıp, asıl teatral olan ışığın, hareketin ve jestin öne çıkması gerektiğini savunur. Artaud'un gerek kuramsal gerekse uygulama alanındaki düşüncelerine karşı Brecht epik diyalektik tiyatro anlayışını ortaya koyar, ve aslında modernist anlatı geleneğini devam ettirir. Robert W. Corrigan, postmodernist tiyatroyu, her türlü geleneksel dramatik tutarlılığı, coşku ile ortadan kaldırması ile açıklar. Derrida ise, Artaud ile başlayan teatral yönelişin ve vahşet tiyatrosunun gerçekte olanaksız olduğunu düşünür. Artaud üzerine Lyotard, onun kullandığı tiyatro etmenleri ile yapılacak olan bir sahnelemeyi savunur. Philip Auslander ise, geleneksel tiyatronun dil ve deneyimiyle basitçe ilişkisini kesen radikal bir tiyatroyu savunur. (Connor 2005, 189-209)

Sonuç olarak post-yapısalcılık, yapısalcılık olarak ortaya çıkan dilbilimsel ve göstergebilimsel çalışmaların, öncelikle gösterilen ve gösteren arasındaki ilişkinin yeniden ele alınması ile ortaya çıkıp gelişmiştir. Lacan psikanalitik açıdan yaptığı incelemelerle söylenceleri tekrar çözümlemiştir. Derrida ise yapısöküm olarak adlandırdığı yöntemi ile metinleri çözümleyerek yüzeyin altında yatan gerçeğe ulaşmaya çalışmıştır. Fransız feministleri de bu doğrultuda incelemelerde bulunmuşlardır. Foucault ise tarihe post-yapısalcı açıdan yaklaşarak, modernist ilerlemeci tarih anlayışını yargılamıştır. Deleuze, Guattari, Lyotard, Jameson ve Baudrillard ise postmodernist felsefe bağlamında yeni düşünceler ortaya atmışlardır.

Tiyatro alanında, yapılan çalışmalardan ortaya çıkan ise, tiyatronun kapalı biçim bir yapı olarak incelenmesine karşı açık bir yapıt olarak değerlendirilmesi yapılmıştır. Teatrelleğin sahlemede çok farklı göstergelerin oyuna uygulanmasını sağlaması ile gelişen bir tiyatro anlayışı ortaya çıkmıştır. Örneğin Tom Stoppard gibi oyun yazarlarının dili, oyun kavramı doğrultusunda ele alarak postmodern bir biçimde oluşturdukları görülmektedir.

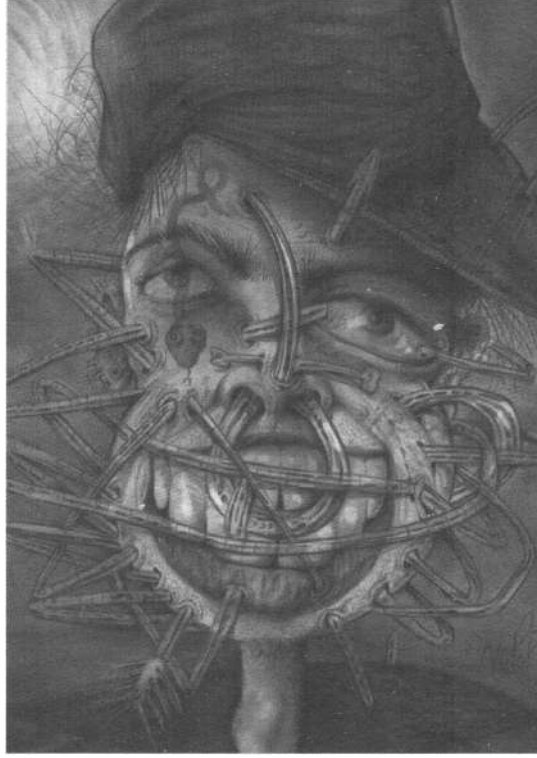
Kaynakça :

- Connor Steven, Postmodernist Kültür "çağdaş olanın kuramlarına bir giriş". Çev : Doğan Şahiner, Yapı Kredi Yayınları, 2005
- Hollinger Robert, Postmodernizm ve Sosyal Bilimler. Çev : Ahmet Cevizci, Paradigma yayınları 2005
- Rosenau Marie Pauline, post-modernizm ve toplum bilimleri. Çev : Tuncay Birkan, Bilim ve Sanat yayınları, 2004
- Sarup Madan, post-yapısalcılık ve Postmodernizm. Çev: Abdülbaki Güçlü, Bilim ve Sanat yayınları 2004

Eleştirel Aklın Işığında Postmodernizm, Temel Dayanakları ve Eğitim Felsefesi*

Yrd. Doç. Dr. Hasan AYDIN

Postmodernistlerin anılan savları, kuşkusuz içinde önemli gerçekler barındırmaktadır; zira, kültürel koşullanmışlığın, dilsel yapıların, inanç ve beklentilerin, sahip olduğumuz kavram ve düşüncelerin dış dünyayı algılama sürecinde etkin olduğu ve bizi çoğu kez yanılttığı gerçeği yadsınamaz. Bacon'ın 'idolleri' (Bacon, 1620), aslında bu konuya oldukça erken dönemlerde dikkatlerimizi çekmiş; aynı anlayış, Edgar Morin'de 'bilmenin körlükleri' (Morin, 2003, s. 1 vd .) olarak nitelendirilmiştir. Bu açıdan postmodernistlerin anılan savı, gerçeklik imgemizi sürekli eleştiri süzgecinden geçirmemiz, gerçekliği anlamak için kullandığımız araçları ve kavramlarımızı sürekli geliştirmeye çalışmamız gereğine işaret etmesi açısından oldukça uyarıcıdır.

* Bu yazı daha önce Eğitimde Politika Analizleri ve Stratejik Araştırmalar Dergisinin Cilt 1, Sayı 1'de yayınlanmıştır.

Posmodernizm, 1960'lı yıllarda ortaya çıkmış bir düşünsel harekettir ve öncelikle Fransız düşüncesinde yankı uyandırmış, 1970'li yıllarda ABD'de taraftar bulmuş, 1980'li yıllarda tüm Avrupa ülkelerinde yaygınlık kazanmış (Doltaş, 1991, s. 173-174) ve 1990'lı yıllardan itibaren de Türkiye'de tartışılmaya başlanmıştır. Önceleri sanat alanındaki tartışmalarda kendini gösteren anılan hareket, kısa sürede sosyoloji, tarih, teoloji, siyaset, antropoloji, psikoloji, psikiyatri, dilbilim vb. düşünsel etkinliklere de el atmış ve insan düşüncesini ilgilendiren hemen her olguyu tartışma konusu yapmıştır. Kuşkusuz, her düşünsel hareketin eğitim üzerinde kimi yansımalarının olması kaçınılmazdır. Posmodernizm de doğal olarak eğitimbilim ve eğitim felsefesi alanında kimi tartışmalara yol açmış; özellikle Batı eğitim felsefesi geleneği içerisinde postmodernizm ve eğitim ilişkisini tartışan bir düşünsel/felsefi birikim oluşmuştur. Türk felsefe geleneği içerisinde postmodernizm, canlı bir tartışma konusu olmakla birlikte, anılan felsefi düşüncenin eğitim alanındaki yansımalarının neler olabileceği yeter düzeyde tartışma konusu yapılmamıştır. Biz bu makalede, postmodernizmin neliği ve dayandığı temel ilkeleri tartışarak, hem post modernizmin ne olduğunu saptamayı hem de postmodern ilkeleri eğitim bağlamına taşıdığımızda ne türden sonuçlarla karşılaşabileceğimize yönelik eleştirel bir bakış sunmayı ve bu konuda, eğitim felsefesi geleneğimize küçük de olsa bir katkı sağlamayı amaçlamaktayız.

Postmodernizmin Neliği ve Farklı Yaklaşımlar

Postmodernizm, kelime kökü olarak ele alındığında, 'post' ön takısına bakarak onu, 'modern ötesi' ya da 'modern sonrası' diye nitelendirmek olasıdır. Kelimenin ilk kullanımı, 1947'li yıllara değin geriye gitmektedir ve kavramı ilk kullanan Arnold Toynbee'dir. Bir tarihçi olan Toynbee, A Study of History adlı yapıtının birinci cildinde postmodern terimini kullanır ve 1875'ten itibaren Batı uygarlığının iç kapayıcı yeni bir tarih kesitine girdiğini söyler ve bu döneme, postmodern adını verir (Doltaş, 1988, s. 187). Toynbee'nin postmodern sözcüğüne yüklediği anlam, onun günümüzdeki anlamına öncülük etmiş gibi gözükmektedir; ancak kavramın 1960'lı yıllardan sonraki evrimi kavramın içeriğinde önemli sayılabilecek dönüşümlerin yaşanmasına neden olmuştur. Postmodernizm kelime olarak 'modern ötesi' ya da 'modern sonrası' anlamına gelse de, bu konu üzerinde düşünce geliştiren ve onu tartışma konusu yapanların, onu genelde farklı şekillerde ele aldıkları gözlenmektedir (Blatner, 1997, s. 476-482). Bunun temel nedeni, postmodernizmin doğuş koşullarına ilişkin farklı çözümlemelerin yapılması, postmodern düşünceyi savunan düşünürlerin görüşleri arasında oldukça derin farklılıkların bulunması, ele aldıkları ve tartışma konusu yaptıkları olguların geniş bir yelpazeye yayılmasıdır. Bu yönüyle postmodernizm, karmaşık bir görünüm taşımaktadır; zira, bu hareketin içerisine, toplum tarihi üzerinde yoğunlaşan Jean-Francois Lyotard, dil, politik tarih, felsefe ve metin yorumu etkinliği üzerinde yoğunlaşan Jacques Derrida, Michel Foucault, Roland Barthes, sosyoloji, sosyal psikoloji ve iletişim olgularını tartışan Jean Baudrillard ve pragmatizme eğilimli

Richard Rorty gibi filozofların yanında, 20. yüzyılın son çeyreğinde ortaya çıkmış, yapısalcılık, yapı-bozumculuk, post-yapısalcılık, neopragmatizm, perspektivizm, post-analitik felsefe gibi çeşitli düşünsel akımlar dahil edilmektedir (Doltaş, 1991, s. 175 vd.). Yine nihilizme eğilimli F. W. Nietzsche, dil oyunları ile ünlü analitik felsefe geleneğine mensup Wittgenstein, pragmatist J. Dewey, varoluşçu bir yaklaşım savunan Heidegger, hermönötikçi Gadamer, bilim felsefesi ve bilim tarihi araştırmalarıyla ünlü Thomas Kuhn ve Paul Feyerabend gibi düşünürler de postmodernizmle ilişkilendirilmektedir (Burbules, 1995). Tüm bunlara Jurgen Habermas'ın eleştirel kuramının da postmodernizmle ilişkilendirildiğini anımsatmamız gerekmektedir (Örs, 2002, s. 50; Beck, 1993; Skinner, 1991, s. 23 vd.).

Postmodernizmin hemen her konuyu tartışma alanı içerisine dahil etmesi ve farklı yaklaşımlara sahip düşünürlerin postmodernizmle ilişkilendirilmesi, onun farklı biçimlerde algılanmasına neden olmuştur. Nitekim kimi düşünürler, onu, anti-modern bir hareket olarak nitelerken, kimisi onun modernizmin bir devamı, kimisi, Batı uygarlığının toptan reddi, kimisi de, kapitalizmin yeni bir aşaması ya da kabuk değiştirmiş bir hali olarak nitelendirmiştir. Nitekim, Ihab Hassan, Dilek Doltaş gibi düşünürler onu anti-modern bir hareket olarak sunarken (Hassan, 1982, s. 261; Doltaş, 1999, s. 11-12), Cahoonent gibi kimi düşünürler Batı uygarlığının toptan reddi olarak nitelendirmiş (Cahoonent, 1998), Jurgen Habermas, Matei Calinescu, J.G. Merquior, Giddens, Mark Poster gibi düşünürler, modernizmin bir devamı olarak görmüş (Habermas, 1994, s.31-44; Doltaş, 1993, s. 45 vd ; Doltaş, 1991, s. 175 vd.), Frederic Jameson, Harvey, Aydın Çubukçu gibi düşünürler, kapitalizmin günümüzdeki aşaması olarak nitelendirmiş (Jameson, 1984, s. 60 vd.; Harvey, 1989, s. 116 vd.; Çubukçu, 2006), Jean-Francois Lyotard, Jean Baudrillard ve Akbar S.Ahmed, Adam Blatner gibi düşünürler ise yaşanan bir durum olarak nitelendirmiştir (Ahmed, 1995, s.24 vd.; Lyotard, 1997, s.5 vd.; Blatner, 2002).

Postmodern İlkeler ve Eğitimbilimsel Değeri

Postmodernizmin neliğine yönelik olarak ileri sürülmüş söz konusu yaklaşımların değeri her ne olursa olsun, anılan yaklaşımlar, onun felsefi açıdan basit ve yalın bir görüş açısını yansıtmadığını, farklı yaklaşımları bir arada barındırdığını göstermektedir. Onu ister, yaşanan bir durum olarak tanımlayalım, ister modernizmin bir uzantısı sayalım, istersek Batı uygarlığının köktenci bir reddi olarak nitelendirelim, Dilek Doltaş'ın da kaydettiği gibi (Doltaş, 1999, s.11), onun özte Rönesans'tan itibaren beliren ve Aydınlanmayla doruk noktasına çıkan modernizme ve onun getirdiği akılcılığa, bilginin ve değerlerin evrenselliğe, hümanist ideolojilere, sekülerleşmeye, toplum mühendisliğine, nesnelci gerçeklik idealine, insan odaklılığa, evrenselci insan imgesine, ontolojik (varlıkbilimsel) ve epistemolojik (bilgikuramsal) temelciliğe karşı olduğu anlaşılmaktadır. Anılan saptamaları nesnelleştirmek ve postmodernizmin eğitime

yansımalarının neler olabileceğini görebilmek için postmodernizmin dayandığı ilkeleri ayrı ayrı tartışmak gerekmektedir.

Gerçeklik ve Doğruluk:

Kültüre, Dilsel Yapılara ve Özneye Bağımlıdır.

Postmodernist düşünürlere göre, nesnel gerçeklik, bize görüldüğünden, algıladığımızdan daha karmaşık bir yapıya sahiptir. O nesnel olarak bize verilmiş, düşüncelerimizin yansıttığı şekliyle, orada, bizim dışımızda duran bir varlığa sahip değildir. Biz gerçekliği, gereksinimlerimiz, ilgilerimiz, önyargılarımız ve kültürel geleneklerimiz doğrultusunda biçimlendiririz. Çünkü onlarca gerçeklik, bizim tarafımızdan oluşturulur, bize verilmiş değildir (Hutcheon, 1989, s. 2). Gerçekliğe ilişkin bilgi de, dış dünya hakkındaki düşüncelerimizle dış dünyaya ilişkin deneyimlerimizin etkileşimiyle oluşur. Onlarca, oluşturulmuş varsayımlar, kavramlarımız, toplumsal formlar deneyimlerimize katılır ve onu belirler. Bu durumda, tüm deneyimlerimiz, dilsel yapıların ve kavramlarımızın etkisi altındadır ve biz gördüğümüz nesneleri kültürel-dilsel bir gözlükle görürüz (Gendlin, 1991, s.29). Bu etki tümüyle denetlenemez; bu yüzden modern bilimin de gösterdiği gibi gerçeklik bizi, düşüncelerimizi değiştirmeye zorlayarak sürekli olarak şaşırtır (Frye, 1983, s. 217 vd.). Bu açıdan, postmodernistlerce, kültürden, dilsel yapıdan ve öznenin tümüyle bağımsız nesnel bir gerçeklik düşünülemez. Çünkü ne kültür ne dil ne de öznenin zihni nesneleri olduğu gibi yansıtan bir aynadır.

Aslında postmodernist düşünürlerde karşılaştığımız anılan görüş, Kant'a değin geriye gitmektedir ve onun anlığın ve görünün kategorilerinin algımızı etkilediği düşüncesine vurgu yapmaktadır. Kant'ın bakış açısı, özellikle insan bilimleri alanında güçlü bir yankı yapmış, tarihselci ekol içerisinde W. Dilthey ve H. P. Rickman gibi düşünürlerde belli ölçülerde savunuculuğu yapılmıştır (Rickman, 2000, s.13 vd.). Ancak Kant'ın kategorileri evrensel niteliklidir (Beck, 1993); oysa postmodernistler, bunu, kültüre ve hatta kimileri sofist Protagoras'ın "insan her şeyin ölçüsüdür; her bir şey bana nasıl görünüyorsa benim için böyledir, sana nasıl görünüyorsa senin için de öyle" (Kranz, 1994, s. 194) görüşünü anımsatırcasına bireyin kültürel koşullu öznel deneyimlerine indirgerler. Bu yüzden onlarca, gerçeklik göreceli ve hatta kimilerine göre öznel olduğu için, kültürden, dilsel yapıdan ve öznenin bağımsız bir dış dünyanın varlığını savunan ve zihinde oluşan imgenin dış dünya ile karşılaştırılarak doğru olup olamayacağının belirlenebileceğini ileri süren modern deneyci felsefenin dayandığı uygunluk kuramı doğru değildir. Çünkü bilimiz gerçekle örtüşen onu olduğu gibi yansıtan bir ayna gibi düşünülemez. O sadece, beklentilerimiz, önyargılarımız ve sahip olduğumuz dil ve kavramların koşullandırdığı deneyimlerimizi ve kültürümüzü yansıtır (Foucault, 1990, s. 11-13). Nitekim, postmodernizmi pragmatizmle birleştiren, J. Dewey ile M. Foucault arasında felsefi temelleri açısından bir fark görmediğini belirten (Rorty, 1990, s. 43) ve gerçek keşfedilmez, yaratılır diyen Rorty şöyle demektedir:

"...gerçekliğe ilişkin önermeler, gerçekliğe karşılık geldiği, ona uygun olduğu için doğru değildir; bu yüzden bir önermenin ne tür bir gerçekliğe karşılık geldiği ya da bu önermeyi neyin doğru yaptığı konusunda meraka kapılmaya hiç gerek yoktur" (Rorty, 1982, s. 16).

Postmodernist düşünürlerin, uygunluk kuramına karşı çıkmaları nedensiz değildir; zira onlarca, Richard Tarnas'ın dillendirdiği gibi, "zihin, dışsal bir dünyanın ve onun düzeninin pasif bir yansıtıcısı değildir; o, algılama ve bilme sürecinde aktif ve yaratıcıdır; gerçeklik, bir bakıma zihin tarafından basitçe algılanmaz, oluşturulur; bu oluşan gerçekler çok çeşitlidir ve hiç birisi diğerinden üstün değildir...Bundan dolayı doğrunun ve gerçekliğin doğası radikal bir biçimde belirsizdir" (Tarnas, 1991, s. 396-397). Kuşkusuz Tarnas'ın dillendirdiği belirsizlik, Heisenberg'den beri fizikte gündeme gelen belirsizlik anlayışının (Planck, 1996, s.105) postmodernizme yansımalarının bir ürünüdür.

Postmodernistlerin anılan savları, kuşkusuz içinde önemli gerçekler barındırmaktadır; zira, kültürel koşullanmışlığın, dilsel yapıların, inanç ve beklentilerin, sahip olduğumuz kavram ve düşüncelerin dış dünyayı algılama sürecinde etkin olduğu ve bizi çoğu kez yanılttığı gerçeği yadsınamaz. Bacon'ın 'idolleri' (Bacon, 1620), aslında bu konuya oldukça erken dönemlerde dikkatlerimizi çekmiş; aynı anlayış, Edgar Morin'de 'bilmenin körlükleri' (Morin, 2003, s. 1 vd.) olarak nitelendirilmiştir. Bu açıdan postmodernistlerin anılan savı, gerçeklik imgemizi sürekli eleştiri süzgecinden geçirmemiz, gerçekliği anlamak için kullandığımız araçları ve kavramlarımızı sürekli geliştirmeye çalışmamız gereğine işaret etmesi açısından oldukça uyarıcıdır. Ancak insanlığın düşünsel açıdan ilerlemesi, kendi önyargılarını, kavramlarını ve kültürünü eleştiri süzgecinden geçirmesi, kavramlarını, önyargılarını ve kültürünü nesnel gerçekliğe 'uygunluk, tutarlılık, yararlılık' gibi kimi ölçütlerle karşılaştırması sonucu gerçekleşmiştir. Bu yüzden postmodernistlerin, nesnel gerçekliği tümüyle yapıntıya indirgeyip, bu yapıntının dış dünya ile karşılaştırılmasını olanaksız hale getirerek, onun gerçekle örtüşüp örtüşmediğinin bilinemeyeceğini ileri sürmeleri, aslında insanoğlunun tarihsel evriminde gerçekliğe ilişkin bilgisindeki gelişimini yadsımaktadır. Eğer durum postmodernistlerin iddia ettiği gibi olsaydı, insanlığın sihirsel düşünüşten dinsel düşünüşe, oradan da bilimsel düşünüşe uzanması söz konusu olamazdı. Kuşkusuz insanoğlunun evreni, kendisini ve toplumu anlama ve açıklama sürecinde sihirsel ve dinsel düşünüşü terk etmesi, önyargılarını, kavramlarını ve kültürünü gerçeklikle örtüşüp örtüşmediğini denetleyerek sorgulamasının bir ürünüdür. Yine postmodernistlerin yaptığı gibi gerçekliğin ve doğruluğun, toplum idrakine dayalı olduğu, bir diğer deyişle, insanların gerçek olarak kabul ettiği, hatta gerçek olarak tasavvur ettiği her şeyin, ait oldukları topluma bağımlı olduğunu ileri sürmeleri, bizi mantıksal açıdan birbiriyle çelişik bir dizi gerçekliklerle karşı karşıya bırakmaktadır. Çünkü, gerek tarihte gerekse günümüzde gözlemlediğimiz kadarıyla farklı gerçeklik imgelerine sahip toplumlar bulunmaktadır. Bu durum, hiç kuşkusuz,

her toplumun gerçekliği inşasının farklı olduğu ve pek çok gerçeklik imgesinin bulunduğunu kabul etmek anlamına gelmektedir. Daha ileriye giderek, söz gelimi Amerika'da gözlendiği gibi, modern bir toplumda, akupunktur, büyü, satanizm, astroloji, din, bilim gibi gerçekliğe farklı yaklaşımlar, farklı yöntemler ve kavramlar benimseyen etkinliklerin bir arada bulunabileceğini ve her birinin gerçeklik imgesinin farklılık içerdiğini söyleyebiliriz (Feyerabend, 1991, s. 99). Bu koşulda, Postmodernizm, doğruyu doğru olamayandan ayıran bir ölçüt tanımadığı için, her anlayışın eşit düzeyde doğru olduğunu ve serbest olarak yaşaması gerektiğini, savunacaktır. Nitekim bu anlayışın izlerini Paul Feyerabend'de bulmak olasıdır. Nitekim o şöyle demektedir: "Bir demokraside her vatandaşın okuma, yazma, aklına gelen her konuda propaganda yapma hakkı vardır. Hastalandığında nasıl arzuluyorsa öyle, eğer üfürükçülüğe inanıyorsa üfürükçüler tarafından, yok eğer bilime daha çok güveniyorsa bilimsel doktorlar tarafından tedavi edilme hakkı vardır" (Feyerabend, 1991, s.107-108).

Hakikatin ve doğruluğun görecelileştirilmesi ve çoğulculuk adına çoklu hakikatin onaylanması ve buna izin verilmesi, eğitimbilim ve eğitim felsefesi açısından da önemli sorunlara yol açabilecek niteliktedir. Zira astroloji, akupunktur, parapsikoloji, bilim, din vb. olguların yan yana ve yaygın olduğu bir toplumsal ortamda, eğitim programının içeriğini nasıl belirleyeceğiz ya da okullarda ne öğreteceğiz sorusu ile karşı karşıya kalınacağı açıktır. Bu bağlamda, 'bilimsel yöntem diye bir şey yoktur' (Feyerabend, 1991, s. 121) diyen Paul Feyerabend gibi, hepsinin gerçekliğe ilişkin doğruluk değeri içerdiği düşüncesine dayanarak hepsini öğretilim demek de bir çözüm değildir; zira, hastalandığında bir çocuğa, büyüye ya da Türkiye'de hala yaygın olduğu gibi üfürükçü bir hocaya, akupunkturcuya ya da doktora gitmekte serbest olduğunu söylemek ve eğitim programını bu türden bir çoğulcu anlayışla oluşturmak ve bunu öğretmek, onun hayatıyla dalga geçmek ve onu kendi tercihiyle ölümüne göndermek anlamına gelmektedir. Paul Feyerabend gibi, anılan çoğulculuğu, "bireylerin karar verebilme yetilerinin gelişmesi, kendilerinininkinden farklı olan geleneklerin güttükleri amaçları ve üyelerinin yaşamlarında oynadıkları rolü kavramaları" (Feyerabend, 1991, s. 131) gerekçesiyle meşrulaştırmaya çalışmak da pek doyurucu gözükmemektedir; zira bu tutum, yaşamsal sorunlar doğuracak niteliktedir. Bu açıdan postmodernizmin göreceliliği, aslında nesnel bilgiyi yok saydığı gibi, mümkün olduğu kadar nesnel verilere dayanan eğitimbilimini de yok saymaktadır. Postmodernizmin göreceliliğini ve hakikatin çokluğunu temel alan bir eğitim programı tasarlınsaydı, öyle görünüyor ki, içinde bir birine zıt her şey olurdu ama, öğrencinin pratik hayatta işine yarayacak pek fazla bir şey bulunmazdı; çünkü, anılan eğitim programından geçen birisinin kendisine hakikat diye sunulan şeylerin hangisinin gerçeğe daha yakın olduğunu saptayacak deneme yanılma yönteminin dışında her hangi bir aracı bulunmayacaktır. Öte yandan böylesi bir eğitim programı, postmodernizm gerçeği sanallaştırdığı, özneye ve kültüre bağımlı hale getirdiği için genel-geçer doğrular

içermeyecek, postmodernizm alt kültürlerle vurguyu gündeme getirdiği için ulusal hatta evrensel nitelikli bir eğitim programı hazırlamayı olanaksız kılacaktır.

Nesnellik: İdeolojik Bir kavramdır, Güç, Otorite ve İktidarların Bir Maskesidir.

Bilgisel etkinlikte kültürün, zihnin ve dilsel yapıların işlevinin, nesnel gerçekliği örseleyecek kadar ileri bir aşamaya götürülmesi postmodernistleri, zorunlu olarak, nesnellik düşüncesini reddetmeye itmiştir. Her bilgi bireylerin kültürel koşullu deneyimlerine, önyargılarına, beklentilerine ve kavramlarına dayanıyor, belli bir kültürün ürünü olarak görülüyorsa, modernizmin iddia ettiği gibi, nesnellikten söz etmek olanaksız olacaktır. Nitekim katı bir nesnellik anlayışını savunduğu için pozitivistleri eleştiren postmodernistlerce nesnellik, akademik çevrelerde güç ya da iktidar için kullanılan bir maske (Lloyd, 1993, s. 7- 8), aynı zamanda beyaz erkek olmanın getirdiği imtiyazların son kalesidir (Anderson, 1995, s. 80 vd.). Bu açıdan bilim de nesnel bir tutumağı olmayan diğer ideolojiler gibi salt bir ideolojidir (Habermas, 1993, s. 33). Postmodernistlerce, insanların dünyaya tarafsızca yaklaşması, onu betimlemesi, anlaması, anlamlandırması ve açıklaması mümkün değildir. Onların iddiasına göre gerçekliği nasıl göreceğimizi, kaçınılması imkânsız olan içsel ön yargılarımız belirlemektedir; bu yüzden nesnellik ulaşılması olanaksız bir hayaldir.

Nesnellığı yadsıyan postmodernistlere göre, modernist düşünürlerde dile gelen bilgi ve değer ayrımı da geçerli bir ayrım değildir; zira, gerçeğin algılanması kültürel koşulludur, dile bağlıdır ve tüm bunlar değer içermektedir. Ayrıca M. Foucault'ın da dediği gibi, bilgi denilen şey aslında, egemen güçlerin kendi değerlerini diğerlerine empoze etmesinden başka bir şey değildir (Foucault, 1984, s. 417 vd.). Bilgi ve değer ayrımını yadsıyan Rorty ise şöyle demektedir:

"Gerçeğin ne olması gerektiği ile ne olduğu arasında epistemolojik farklılık; gerçekler ile değerler arasında metafiziksel ayrılık; ahlâk ile bilim arasında yöntembilimsel bir ayrılık bulunmamaktadır" (Rorty, 1982, s. 163).

Postmodernistlerin, nesnellik karşıtı söylemleri ve bilgiyle değer ayrımını yadsımaları, aslında onların modernite geleneğinde Descartes'tan beri yaygın olan dualizme (ikicilik) duydukları bir tepkiyi dile getirmektedir. Bu dualizm, her şeyi sınıflamış ve karşıtıyla tanımlamıştır. Onlarca, bilgi-bilgi olmayan, sanat-sanat olmayan, doğru-yanlış, nesnel-öznel, güzel-çirkin, tin-madde, gelişmiş-gelişmemiş gibi ayrımlar, gerçekliği olmayan ayrımlardır ve bizim elimizde, doğruyu yanlıştan, bilgiyi bilgi olmayandan, sanatı sanat olmayandan, güzeli-çirkinden ayıran sağlam bir ölçü bulunmamaktadır (Bartes, 1974, s. 169 vd.).

Postmodernistlerin nesnellığı yadsıyan ve her türden sınıflamaya karşı çıkan anlayışları, kendi içinde (belli bir bağlamda) hakikatin birliği; ama buna rağmen

paradoksal bir biçimde onun (farklı bağlamlarda) ifadesinin çokluğu düşüncesine yol açmaktadır. Bilgi olanı-bilgi olmayandan, doğruyu-doğru olmayandan, iyiyi-kötüden, güzeli-çirkinden, sanatı-sanat olmayandan ayıran ölçütün ya da ölçütlerin yadsınması, bilim, sanat, ahlak ve benzeri alanda sınırsız bir karmaşaya yol açacağı gibi, bu karmaşanın, eğitimbilim ve eğitim felsefesi açısından, eğitim programının temel amaçlarını nasıl belirleyelim, neyi öğretilim, gençlere ideal olarak ne türden hedefler koyalım, onların iyi insan olmaları için öğrenme-öğretme sürecinde ne türden etkinliklere önem verelim vb. türden bir dizi sorunlara yol açacağı ortadadır. Zira bilgi ile bilgi olmayan, doğru ile yanlış, iyi ile kötü, güzel ile çirkin arasında bir ayırım yoksa, bu her şey öğretilir anlamında yorumlanmaya açıktır. Kuşkusuz, değer öğretiminde, hoşgörü, demokrasi, insan hakları gibi kavramları ele alırken, yine etik olarak uyuşturucu kullanmaya, yalan söylemeye, haksızlık yapmaya karşı dururken ve değer öğretiminde uyuşturucu kullanmanın, yalanın, haksızlığın vb. zararlarına değinirken, zorunlu olarak doğru-yanlış ayırımına gitmek kaçınılmazdır. Bu ayırım ise, karşıtların yarar ya da zararlarının nesnel olarak karşılaştırılması ve doğrunun epistemolojik açıdan temellendirilmesiyle olasıdır. Aynı durum, bilgi ve bilgi olmayanı ayırt etmek için de geçerlidir; zira, bir eğitim programı, hem a priori hem de a posteriori bilgiler içerir ve hangi bilgiyi öğretmeye değer bulmuşsa, onun doğruluğuna, geçerliliğine ve güvenilirliğine ilişkin bir temellendirmeyi içermesi gereklidir. Kuşkusuz bu temellendirme, ister gerçeğe uygunluk, ister tutarlılık, isterse yararlılık olsun, bilgiyi bilgi olmayandan ayırmayı hedefler. Öte yandan, postmodernistlerin nesnelliği yadsımaları, gerçeği yapılandırırken onun değerlerden, ideolojiden bağımsız olarak inşa edilemeyeceği inancını yaygınlaştırmakta ve empoze etmektedir; oysa bu, yansızlığı ve tarafsızlığı aşılama hedefleyen ve gerçeği ideolojik bakışlarla çarpıtmadan ortaya koymak gerektiğini öğretmeyi amaçlayan eğitimbilimi, ideolojik çatışmaların arenası haline getirebilecek niteliktedir ve eğitimbilimin bilimselleşme sürecini olumsuz yönde etkileyecektir.

Sürekli Değişim: Değişmeyen Hiçbir Şey Yoktur.

Postmodernistlerce, gerçeklik algısı, toplumdan topluma değiştiği gibi, aynı toplumda da zaman içerisinde sürekli gelişim ve değişime uğrar. Bu yüzden onlarca bilgi ne dışsal ne de evrensel. Dolayısıyla, 'her, hiçbir' gibi genel söylemlerden kaçınmak, ve 'bazı, daha çok, kimi zaman, sık sık' gibi kesinlikten ve evrensellikten kaçınan deyişler kullanmak gerekir (Beck, 1993).

Postmodernizmin, gerçekliğin sürekli evrildiği, ona ilişkin değişmez bilgilerin bulunmadığı savları, iki açıdan oldukça önemlidir. İlki, gerçekliğe ilişkin imgemizi sürekli eleştiriye açık tutmamızı sağlaması ve yeni açılımlara olanak vermesi, ikincisi ise farklı, yaratıcı düşünceleri desteklememiz gerektiğine işaret etmesidir. Bu iki olgu eğitimbilimsel ve eğitim felsefesi açısından oldukça yararlı sonuçlar verebilecek niteliktedir. Özellikle gerçeklik imgemizdeki değişime ve bilimsel-kültürel

gelişime göre eğitim programlarının geliştirilmesini ima etmekte, eğitim programlarında nihai gerçek anlayışına yer verilmemesi gerektiğini söylemektedir. Kuşkusuz böylesi bir bakış, yaratıcılığı tetiklemekte ve birey olarak öğrencinin gerçeklik algımıza yeni boyutlar getirebileceğini sezmesine katkı sağlamaktadır. Ancak postmodernizmin ima ettiği anılan olguları, postmodernistlerin savlarının aksine, gerçekliği ve doğruluğu bütünüyle görecelileştirmeden, gerçekliği algılayışımızın, araçlarımız ve eleştirel mantığımız geliştikçe daha yetkinleştiğini ve yetkinleşmenin süreklilik içerdiğini ve gelişimin içerisinde koşullu doğruların önemli rol oynadığını işlemek daha doğru gibi gözükmektedir. Nitekim Einsteinçı gerçeklik algısı Newtoncu gerçeklik algısıyla kıyaslandığında daha ileri bir noktadadır ve yaratıcı ve eleştirel bir mantığın ürünüdür; fakat bu, Newtoncu gerçeklik algısının tamamıyla yok olduğu anlamına gelmemektedir. Zira makro düzeyde halen Newtoncu gerçeklik algısı egemendir ve pek çok teknoloji Newtoncu gerçeklik algısı işe yaramaktadır ve kullanılmaktadır. Mikro düzeyde ortaya çıkmış olan Einsteinçı gerçeklik algısı, mutlak zaman, mutlak mekan gibi kavramlara son vermiş ve bu kavramları görecelileştirmiş olsa da, halen içinde Newtoncu pek çok olguyu barındırmaktadır. Anılan durumu, gerçeklik algısı açısından daha yalın hale getirmek için, bir örnek durum üzerinde durmakta yarar vardır. Gerçeklik algımızı, sürekli eleştiri ve sürekli gelişen araçlarla yetkinleştirmeye çalışıyoruz; aslında aradığımız, gerçekte (ideal) saat 12:00 iken 12:00'yi gösteren bir saat bulmaktır. Ancak, şu anki saatimiz, gerçekte saat 12 iken 11: 45'i gösteriyor olabilir. Kuşkusuz bu hiç saatin olmamasından daha iyidir; zira işimize yaramaktadır ve eksiklikler içerse de gerçeklikle bir biçimde ilişki içerisinde. Söz gelimi, 15 dakikalık sapmaya sahip bir saatle randevuya gitmek, saatsizlik yüzünden hiç gidememekten daha iyidir. Gerçeklik algımızı, anılan örnekteki gibi yapılandırmak ve eğitimbilimine bu şekilde yansıtmak, hiç kuşkusuz postmodernistlerin onu görecelileştiren tutumlarından daha işlevseldir. Zira, anılan bakış açısı, hem gerçeklik algısındaki sürekli kalan unsurlara hem de değişime açık olan öğelere dikkat çekmekte ve gerçeklik algımızı, eleştirel bir bakışı aşılayarak dinamikleştirmekte, kimi doğruları yadsımadan eleştirel ve yaratıcı düşünceye olanak sağlamaktadır.

Odaksızlık veya Çok-Odaklılık: Ne Kadar Kültür Varsa O Kadar Odak Vardır.

Postmodernistlere göre, gerçeklik kavramına yaklaşırken odak kavramından kaçınmak gerekir. Zira, onlarca Batı düşüncesi, ortaçağlarda her şeyi Tanrı odaklı, Rönesanstan, özellikle Descartes'tan itibaren ise, insan odaklı bir paradigmayla algılamaya çalışmıştır. Onlara göre ne Tanrı ne de insan odak olabilir. Gerçek olumsuzluklara göre değişir ve kesin, evrensel, bütünüyle tanımlanabilir bir gerçeklik yoktur. Bu yüzden odaksızlık ya da çokodaklılıktan söz etmek daha doğrudur (Doltaş, 1991, s.173 vd.).

Postmodernistlerin, odak kavramına karşı

çıkmaları ve odaksızlığı ya da çok-odaklılığı savunmaları, aslında görecelilik, çoğulculuk, çok-kültürlülük, yerellik anlayışlarıyla her türden ayrıma karşı duran bakış açılarının bir ürünüdür. Onlarca ne kadar çok kültür varsa o kadar çok odak vardır ve bunların hangisinin doğru olduğu gösterilemez. Bu sav, insan odaklılığı eleştirdiği için, öзде insan odaklı seküler düşüncüyü örselemektedir ve aklın yerine duyguları, inançları, özlemsel düşünceleri yerleştirmeye ve onun alternatifleri olarak sunmaya olanak tanımaktadır. Nitekim postmodernistlerin anılan savı, dinsel düşünce içerisinde yansıma bulmuş, Tanrı odaklı düşünceler yeniden güncelleştirilmeye çalışılmıştır. Postmodernistlerin ileri sürdüğü gibi, insanın bütünlüğünü parçalamadan onun bütünlüğüne vurgu yapsak bile, bu vurgu yine insan odaklılığı zorunlu kılmaktadır. Çünkü, eleştirsek ve yer yer ona güvenmekte zorlansak bile, en temel çıkış noktamız yine de kendi deneyimlerimiz ve insanlığın ortak deneyimlerine gönderme yapan kültürel mirasımızdır. Tanrı odaklılık gibi, bir bakış açısının çok odaklılık adına onanması ve insan odaklılık kadar geçerli olduğunun ima edilmesi, insanın kendine yabancılaşması ve kendi ürünlerini bir başka zemine yansıtması demektir.

Çok-odaklılığı eğitim bağlamına taşıdığımızda, bunun eğitim bilimsel açıdan öğrenme-öğretme sürecinde belli bir değer içerdiği gerçeği yadsınamaz. Özellikle, bireysel farklılık gibi seküler bir bağlamda ötekinin kavranması ve anlaşılmasında ve öğretim yöntem ve tekniklerinin bireysel farklılıkları dikkate alarak yapılandırılmasında işe yarayabilir ve duyarlılığı geliştirebilir. Yine, duyguların, özlemsel düşüncünün, inançların, aklın verilerinin farklılığını göstermesi açısından da önemli sayılabilir. Ancak tüm bunlar, sonuçta insan odaklıdır ve eğitim bu odağın dışına çıkıp seküler niteliğini yitirmemelidir. Aynı zamanda eğitim programı içerik olarak çok-odaklı bir bakış açısından hangi odağın, akıl-duygü-özlemsel düşünüş-inançlar vb- pratik yaşamda daha işler olduğunu, hangi odağın hangi amacımıza ve gereksinimimize yön verdiğini göstermelidir. Özellikle, nesneler dünyasını, insanı ya da toplumu anlamak ve açıklamak söz konusu olduğunda zorunlu olarak aklın ve bilimsel düşüncenin üstünlüğünü göstermelidir. Bu açıdan eğitimbilimde insan odaklılıktan vazgeçmek, eğitimbilimden vazgeçmekle eşdeğerdir.

Temelsizlik: Varlık, Bilgi ve Değerin Dayandığı Sarsılmaz Bir Temel Yoktur.

Postmodernistlerin odak düşüncesine karşı çıkmaları, gerçekliği göreceli hale getirmeleri, doğal olarak onları 'temel' düşüncesini yadsımaya itmiştir. Postmodernistlerin temelciliğe karşı çıkışları, bilgideki kesinliği yadsımaya dönüktür ve tüm bilgilerin F. W. Nietzsche'nin iddia ettiği gibi, 'belli bir perspektifin ürünü olduğunu' (Blatner, 2002) göstermeyi amaçlamaktadır. Erickson şöyle demektedir:

“Bilgi kesin değildir; kuşku içermeyen temel ilkelere dayandırılarak bilginin elde edilebileceğini savlayan temelcilik kesinlikle terk edilmelidir” (Erickson, 2001, s.18-19).

Aslında hem epistemolojik hem de ontolojik bağlamı olan temelcilik, insan düşüncesine, varlığı anlamlandırmada ve ona ilişkin bilgiler oluşturmada bir çıkış noktası vermektedir. Söz gelimi ontolojik açıdan varlık kavramı, kendi özüne bir temel teşkil eder ve onu yadsıyarak varlık ve olgulardan söz etmek olanaksızdır. Ontolojik anlamda temelciliğin reddi, nihilizme yol açar. Aynı şey, a priori ve a posteriori nitelik taşıyan bilgiler içinde geçerlidir. Nitekim geometriden söz edebilmek için bir takım aksiyomların kabulü zorunludur; aksi halede geometri biliminden söz etmek olanaksızlaşacaktır. Yine, deneysel nitelikli bilgiler için, hem duyu verilerini işleyen, neden-sonuç ilişkisi kuran, birleştirme-ayırma işlemleri yapan ve duyu verilerini denetleyen aklın hem de doğrudan ya da dolaylı olarak dış dünyadan izlenimler veren duyuların, doğru bilgi verdiği kabul edilmelidir. Kuşkusuz Öklid geometrisinin kimi aksiyomlarından kuşku duyulabilir ve hatta farklı aksiyomlara dayanan geometriler oluşturulabilir. Aynı şekilde Bacon'un dile getirdiği çeşitli idoller, aklımızın ve duyu verilerimizin doğru veriler sağlamasını engelleyebilir. Tüm bunlara rağmen, yine de, yaşamımızı kurmak için, kimi temelleri, özellikle aklı ve deneyimi temel almak zorunludur. Hiç kimse, duyu verilerinin bizi yanılttığı olgusuna dayanarak, gözlerinin gösterdiği arabayı yok sayıp kendisini arabanın önüne atamaz. Yine, aklın zorunlu bilgi sağlamadığı, bu nedenle neden-sonuç ilişkisinin zorunlu bir ilişki olamayacağı kuşkusuna dayanarak, arabanın direksiyonunu şarampolün olduğu tarafa doğru çeviremez. Bugün sahip olduğumuz uygarlığın önde gelen yapıcı unsuru olan bilim de, bir takım temellerden hareket eder. Söz gelimi, evrenin araştırılmaya değer olduğu, evrende düzenin bulunduğu, nesneler ve olaylar arasında karşılıklı nedensellik ilişkisinin bulunduğu ve bu ilişkilerin insan tarafından bilinebileceği gibi temeller, bilimin hareket zeminini oluştururlar. Bu temeller, birer inanç olarak nitelendirilseler bile, işe yaramaktadırlar; işe yaradıklarının en önemli kanıtı ise, onun gözlemlendiğimiz sonuçlarıdır. Kuşkusuz, eğitimbilim de, diğer insansal etkinlikler gibi belli temellere dayanır ve bu temelleri yadsımak eğitimi yadsımak anlamına gelir. Zira bilim, evrenin belli bir düzenlilik içinde olduğunu varsayar ve bu varsayımdan hareket ederek evrenin, evrende olup bitenlerin işleyişine ilişkin yasaları ve kuralları ortaya koymaya çalışır; aynı mantıkla hareket eden eğitimbilimi de, insan davranışlarının neye göre ve nasıl değiştiğini ve istedik davranış değişikliğinin nasıl ve neye göre meydana geldiğini, bunların yasalarını ve kurallarını araştırır. Bu açıdan insanoğlu, matematikteki eksi sonsuz artı sonsuz kavramlarına dayanarak mantıksal açıdan temellerin sonsuzca geriye doğru götürebileceğini varsaysa bile, bir etkinlik ya da bir ürün ortaya koymak için belli çıkış noktaları, bir diğer deyişle, bazı temelleri kabul etmek zorundadır. Temelsiz, ne bilgi, ne inanç, ne eğitimbilim, ne eğitim programı ne de felsefe oluşturulabilir. Bu yüzden temelciliğin yadsınması, kendi içinde temelciliği yadsıyanın görüşünü de geçersiz kılar; zira temelsizlik de bir temeldir. Öte yandan, eğitimbilim hangi temellerin daha sağlam ve güvenilir olduğunu göstermek, eğitim programını en sağlam temellere dayanarak geliştirmek ve bireylerin yaşantılarını kurarken dayanacakları bilgi ve

değerleri temellendirme konusunda onlara yol gösterici olmak zorundadır. Çünkü toplumsal açıdan eğitime yüklediğimiz en temel işlevlerden birisi budur.

Benlik: Evrensel Bir Benlik ya da İnsan İmgesi Bulunmamaktadır.

Postmodernistlere göre, insanın evrensel bir doğası ve evrensel bir benlik algısı da bulunmamaktadır. Bireylerin düşünceleri, duyguları, onların dışı vurumu, ifade tarzı, kültürelidir. Çünkü, bilgiler ve değerler, paylaşılan paradigmalara ve kültürden kültüre değişmektedir. Rorty'nin deyişiyle, benliği tanımlamak için evrensel bir kriter bulunmamaktadır. O daha ileriye giderek, etnik kökenin, sınıfın, kendini gerçekleştirme olanağının, kendilik algısının, geçmiş ulusal birikimin (background), dinsel inançların kişiliği belirlediğini söyler (Rorty, 1985, s. 217 vd.), ancak onca bu belirlenim, determinist bir karakter içermekten çok kişiliğin birey tarafından inşasına ya da yaratılmasına etki eder (Rorty, 1995, s. 144 vd.).

Kuşkusuz, benlik algısının kültürelliği ve kişilik oluşumunda kültürlerin ve paradigmaların etkisini ve kişiliğin bir inşa süreci olduğunu yadsımak olanaksızdır. Ancak buradan hareketle insana ilişkin evrensel bir takım önermelerin ileri sürülemeyeceğini söylemek hem eğitim bilimini, hem de diğer tüm sosyal bilimlere yadsımak anlamına gelmektedir. Postmodernistlerin farklılığa aşırı vurguları ve farklılığı genellemeleri, heyecan, öfke, tapınma, açlık, susuzluk, öğrenme, çiftleşme, güven arama, bilgi ve sanat üretme gibi evrensel olarak tüm insan kültürlerinde gözlemlenen davranışları görmezden gelmelerine ya da onları farklılık paradigmaları gereği çarpıtmalarına yol açmıştır. Söz gelimi, postmodern eğilimli antropolog Geertz, kızgınlık, öç alma gibi bütün insanlarda bulunduğunu varsaydığımız duyguların bile kültürel olarak tanımlandığını; kızgınlığın farklı kültürlerde farklı durumlarda farklı biçimlerde ortaya çıktığını, dolayısıyla duyguların bile evrenselliğinden söz edilemeyeceğini öne sürmüştür (Geertz, 1984, s. 123 vd.). Heyecan, öfke, kızgınlık, öç alma, gülme gibi olguların ifade tarzları kültürden kültüre az ya da çok değişse de, bu olguların dışı vurumunda kimi ortak unsurların bulunduğu yadsınamaz. Farklılıkların vurgulanması eğitimbilimsel açıdan hoşgörüye ve ötekini anlamaya bir kapı aralasa da, ortak öğelerin tümünden yadsınması, hem insanlardaki ortak öğeleri saptayıp, bunlardan hareketle insan davranışlarını istedik yönde değiştirmeye yönelen eğitimbilimine hem de insanları belli bir anlayışta, ortak insani özelliklerde birleştirmeye ve insanlık duyarlılığı oluşturmaya engel oluşturmaktadır. Kaldı ki, farklılığa aşırı vurgu, bireysel farklılıkları tümünden dışlamasak da, insanlardaki ortak nitelikleri dikkate alınarak geliştirilmesi gereken ve insanlara kimi ortak hümanist değerlerde birleşme yaratmayı arzulayan ortak değer içerimli bir eğitim programı oluşturmaya da olanak bırakmamaktadır. Bu ulusaldan evrensele uzanmayı sağlayan ve ortak anlayışta birleşebilecek insanlık idealinin önünde ciddi bir engel olarak durmaktadır. Her birey için ayrı ayrı eğitim programı oluşturulamayacağına göre, bir eğitim programının zorunlu

olarak ortak hedeflerden hareket etmesi kaçınılmazdır.

Yorumsamacılık: Her Metin, Farklı Anlamlandırılmaya Açık Bir Rorschach (Rorschach) Testidir.

Postmodernizmin temel ilkelerinden birisi de yorumsamacılıktır. Zira onlarca, her şeyin göreceli olması, her şeyin değişebilirliği, her şeyin gidebilirliği veya farklı anlam ve yorumların ortaya çıkabilmesi için metinler üzerinde yapılacak yorumların büyük bir önemi vardır. Bu yüzden Postmodernistler, nesnel doğrunun yerine hermönetiğin (yorumbilim) doğrusunu koyarlar, dolayısıyla bu, aynı zamanda, nesnel bilgiyi reddederek onun yerine hermönetik bilgiyi koymak anlamına gelmektedir. Çünkü onlara göre, dünyada hiç bir şey dili aşamaz ve dil, Rorty'nin deyişiyle, olumsuzluklara sahiptir (Rorty, 1995, s. 23 vd.). Bu nedenle her şey özde bir metindir; ancak metnin anlamı, ne metinde, ne metnin olduğu bağlamda ne de metnin yazarındadır; anlam, okuyan kişiye yani okuma etkinliğini gerçekleştiren öznededir. Dolayısıyla, metnin anlamı her okuyana göre değişir yeniden şekillenir ve inşa edilir (Benn, 1980, s. 164 vd.; Gellner, 1994, s. 43 vd.). Bu yüzden onlara 'metnin anlamı nedir' sorusu yöneltildiğinde, yapı-bozumcu Derrida'nın ve ona uyanların 'hiçbir şey' karşılığını verdikleri, hiçbir sözün, dizgenin ya da söylemin nesnel bir anlamının bulunmadığını ileri sürdükleri görülür (Derrida, 1978, s. 197 vd.). Aynı anlayış, yeni pragmatist postmodern düşünürlerde de görülür. Nitekim postmodernist yorumsamacılığı analitik bir biçimde çözümleyen Dilek Doltaş onların yorumsamacı anlayışlarını şöyle özetlemektedir:

...biçimi ve içeriği her ne olursa olsun, bir grup postmodern yazara göre, her metin sözcüklerden oluşur. Sözcükler de durağan, nesnel gerçekler olmadıkları için, ancak kendi oluşturdukları gerçeklerden, yani kendilerinden söz ederler. Okur, okuma eylemi sırasında, kendi belleğinde, onlara gerçeklik ve anlam kazandırır. Dolayısıyla sözcüklerin anlamları bir açıdan bakıldığında, öznel ve geçicidir. Anlamın meydana gelişi, okurun kişisel birikimi, özgeçmişi ve ruhsal durumu ile sözcüklerin ürünü olduğu söyleme ve onların kullandığı diğer metinlerin yüklemelerine (entertextual meaning) dayanır. Bu nedenle, bir grup postmodern düşünür-eleştirmene göre anlam ancak metinlerarası atıflar yoluyla geçici ve kişisel düzeyde belirlenir. Tzvetan Todorov ve Stanley Fish'in başını çektiği bu yeni pragmatist, postmodern eleştirmen grubunun 'metnin anlamı nedir?' sorusuna 'her şey ya da hiçbir şey' diye cevap verdiklerini söyler. Bir başka deyişle onlar için metin, psikolojide kullanılan ve her türlü anlamlandırmaya açık boş kağıt üzerindeki mürekkep lekesi (Rorschach testi) gibidir. Bu yaklaşımdaki eleştirmenler, anlam üretmede ağırlığı yazara ya da metne değil de okura ve söyleme verdiklerinden metnin yazarının da okur olduğunu öne sürerler. Onlara göre, metin önmetindir (pretext), onu kimin yazdığı hiç önemli değildir ve okur ondan, Pirandello'nun karakterleri gibi istediği anlamı çıkarır- yani metni okur yaratır. Postmodernistlerin anılan yorumsamacı

söylemleri, *Grenz'in de belirttiği gibi, yorumcu teorilerini dış dünyaya uygulamalarına neden olmuş ve bir metnin, her okuyucu tarafından farklı farklı okunacağı gibi, gerçeklik de, gerçeklik ile ilişki içerisine giren her bilinç tarafından farklı farklı 'okunacaktır', kısacası dünyanın tek bir anlamı yoktur anlayışına ulaşmalarına neden olmuştur. Doltaş,1998, s. 189*

Metni, kimi postmodernistlerin yaptığı gibi, Rorşah testine döndürmek ve anlamı, metin, metnin bağlamı ve metnin inşa edildiği kültürel ortamın dışında, salt onu okuyan özneye aramak, metni, metnin yazarını ve metnin bağlamını yok saymak anlamına gelmektedir. Bu yok sayma, özellikle, anakronizme neden olması, okuyucunun metne, orada olmayan unsurları yansıtmaları gibi olumsuz sonuçlar doğurabilecek niteliktedir. Eğitimöğretim sürecinde, aşırıya giden kimi postmodernistlerin ileri sürdüğü gibi, öğretmenin kullandığı materyallerin, sözcüklerin, cümlelerin ve metinlerin Rorşah testi gibi olduğunu savlamak, hem iletişimi olanaksızlaştırıcı hem de her şeyin her anlama geldiğini çağrıştıracı niteliktedir. Kuşkusuz, metnin yorumunda metni yorumlayan öznenin birikimini ve payını yadsımak oldukça zordur; fakat buna dayanarak metnin anlamını özneye indirgemek bilimsel açıdan kabul edilemeyecek bir tutumdur. Buna rağmen, aşırıya kaçmayan kimi postmodernistlerin yorum anlayışları, eğitim bağlamında metin okuma ve anlamlandırmaya ağırlık veren derslerde, öğrencilerin farklı yorumlara sevk etmek, onların ufuklarını açmak ve anlam zenginliğini yakalamalarına katkı sağlamak açısından işlevsel olarak kullanılabilir. Ancak öğrencilerin tüm farklı yorumlarına rağmen, öğretmenin metnin nesnel bir yorumunun bulunduğunu ve bu yorumun, metin, metnin bağlamı, yazarı, ve yazarın yaşadığı ve çalıştığı paradigma ve okuyucunun etkileşimini gerektirdiğini belirtmesi ve buna göre metni anlamlandırması zorunludur. Bu açıdan bir öğrenme-öğretme sürecinde, söz gelimi Yunus Emre'nin şiiri anlamlandırılırken, öğrenciler hangi öznel yorumu yaparsa yapsın, öğretmenin sonunda orada kullanılan kavramların anlamını vurgulaması ve aydınlatması zorunludur. Söz gelimi, "ilim ilim bilmektir; ilim kendin bilmektir; sen kendini bilmezsen bu nice okumaktır" dizelerindeki 'ilim/bilgi' terimine öğrenciler, bugünkü bilgi anlamını yüklemeye eğilim gösterebilirler de, öğretmenin, oradaki ilim/bilgi teriminin tanrısal kökenine, ahlaki bağlamına ve tanrı odaklı, erekselci yapısına dikkat çekmesi ve anakronizmi engellemesi gerekir. Aksi durum, Yunus Emre'nin dizelerinin, kendisine yabancılaştırılmasına, çarpıtılmasına ve anlamsızlaştırılmasına yol açar. Öte yandan oradaki ilim/bilgi terimi, kimi postmodernistlerin savunduğu gibi 'i-l-i-m' ise ve okuyucuya göre her anlama gelebiliyorsa, o anlamdan yoksun demektir. Aynı durum eğitim-öğretim sürecinde gündeme gelen adalet, çekim yasası, insan hakları, fonksiyon, basınç, toplum, birey, vatandaş gibi kavramlar için de geçerlidir. Bir öğretmenin öğrenme-öğretme sürecinde adaleti, a-d-l-e-t'e, çekimi ç-e-k-i-m'e, basıncı b-s-ın-c'a dönüştürüp anlamsızlaştırmaya hakkının olduğu ileri sürülemez. Çünkü bu eğitim sürecinin en temel

ögesi olan iletişimi olanaksızlaştırmakta ve her şeyin her anlama gelebileceğini ima etmektedir.

Evrenselliğe Karşı Yerellik: Evrensellik, Beyaz İrkin Değerlerini Dünyaya Empoze Etme Aracıdır.

Yerellik olgusu, gerçeğin kültürlere göre değişebileceği ve evrensel bir gerçekliğin bulunmadığı savının bir sonucudur. Bu sava göre, her kültürün kendine göre doğruları vardır. Yerelliğin savunulduğu bir düşünsel dünyada evrensel yerin olmayacağı tikellerin ön plana çıkartılacağı açıktır (Beck,1993). Nitekim postmodernistler, evrensellik savıyla aslında modernizmin, beyaz ırkın değerlerini dünyaya empoze ettiğini, kadını erkeğin algısına mahkum ettiğini (Lloyd, 1993, s. 7 vd.), diğer kültürleri ise, evrensellik savıyla kendi bilgi ve değer anlayışını benimsemeye zorladığını söylerler ve bunun sömürünün bir aracı olarak kullanıldığını ifade ederler (Blackburn, 1996, s. 295 vd.; Feyarebend , 1995, s. 126-127).

Yerelliğin gündeme getirilmesi, yerelle duyarlılığı artırması, çok-kültürlülük, saygı, hoşgörü, farklılığın bilincinde olmak gibi olumlu değerler içermesi açısından belli açılardan olumlu olabilir. Bu açıdan yerelliğe vurgunun eğitimbilimsel değeri yadsınamaz. Ancak, yerelliği, postmodernistlerin yaptığı gibi, evrenselin karşısına yerleştirmek ve evrenseli yadsımak, yereli kutsamak ve her toplumu yerel otantikliği içerisinde bırakmak, kimi durumlarda oldukça kötü sonuçlar da doğurabilir. Söz gelimi, bilimsel yöntemden habersiz bir toplum, 'akan su pislik tutmaz' anlayışını kutsamış olabilir; yine, 'insan kurban etme' geleneğine ya da pek çok kadının ölmesine neden olan 'kadın sünnetine' yer verebilir. Tüm bu olgular, bilimin evrensel doğruları ve insani evrensel değerler yok sayılarak yerellik adına olumlu karşılanamaz. Bu insan türünün kendine ve hemcinslerine karşı işlediği bağışlanamaz bir cinayet anlamına gelir. Postmodernizmin yerellik olgusuna aşırı vurgusu, postmodernizmin gelişmiş toplumlarda ortaya çıktığı düşünülürse kapitalist toplumların, insan onuruna yaraşır bir yaşam kurmak için gerekli olan bilgi ve değerlere, bir diğer deyişle uygarlığın kazanımlarına gelişmemiş toplumların sahip olmasını engellemeyi amaçladıkları biçiminde de yorumlanabilir. Postmodernizmin yerellik olgusuna aşırı vurgusu, postmodernizmin gelişmiş toplumlarda ortaya çıktığı düşünülürse, kapitalist toplumların, insan onuruna yaraşır bir yaşam kurmak için gerekli olan bilgi ve değerlere, bir diğer deyişle uygarlığın kazanımlarına gelişmemiş toplumların sahip olmasını engellemeyi amaçladıkları biçiminde de yorumlanabilir. Kuşkusuz böylesi bir yorum, kendi yerel değerlerini aklın ve bilimin ışığında eleştiriye tabi tutan gelişmemiş ya da gelişmekte olan toplumların gelişiminin önünün açılması, bunun ise onları, tüketim toplumu olmaktan kurtarıp üretime yöneltmesi ve böylece kapitalist toplumlar karşısında bir güç olmaları anlayışına karşı çıkan bir imayı birlikte getirmektedir. Ayrıca yerellik, alt-kültürleri önemseyen için, parçalayıcı ve ayrıştırıcı bir yapıyı gündeme getirmekte ve insanlığın bilimin

süzgecinden geçirilmiş ortak bir kültür idealine doğru gitmesine engel oluşturmaktadır. Eğitimbilimsel açıdan bunun üç olumsuz sonucu bulunmaktadır. İlki, yerellik adına gelişmekte olan toplumların eğitim programlarında bilimsel bulgulara yer vermelerine engel olmak, ikincisi geri kimi yerel değerlerin programa yansıtılmasına çanak tutmak, üçüncüsü ise, farklı etnik ve dinsel unsurları içinde barındıran ulus devletlerde alt kimlikleri üste çıkarıp, onların değerlerini eğitim programlarına yansıtılmasına neden olmaktır. Kuşkusuz, ilk ikisi toplumun bilim ve değer alanında gerileştirilmesi, üçüncüsü ise, ulus devletlerin etnisitelere ayrıştırılması ve parçalanması anlamına gelmektedir.

Toplum Mühendisliği: Anti-Demokratik ve Totaliter Bir Tutumdur.

Yerelliği ve çok-kültürlülüğü ön plana çıkaran bir anlayışın toplumu evrensel sayılan bilgi ve değerlere göre düzenlemek ve planlamak gerektiği düşüncesine karşı çıkacağı ortadadır. Nitekim postmodernist düşünürlerin modernizme yönelttikleri en önemli eleştiri noktalarından birisini modernizmin 'toplum mühendisliğine soyunması' oluşturmaktadır. Postmodernistler, modernistlerin toplumu düzenleme, planlama ve ona yön verme iddiasını, toplum mühendisliğine soyunmak olarak nitelemekte ve bu tutumu anti-demokratik ve totaliter bir tutum olarak görmektedirler (Kahraman, 2002, s. 6 vd.). Toplumu düzenleme, planlama ve ona yön verme anlayışı modern bir anlayıştır ve A. Comte ve S. Simon'dan beri modern paradigmadaki önemli bir işlev görmektedir. Her şeyden önce, çok gelişmiş, evriminin zirvesine ulaşmış, her gelişmenin demokratik koşullarda gerçekleştiği, bireylerin eğitim ve algı düzeylerinin yetkin olduğu bir toplumda, toplumu tepeden dayatmacı bir tutumla planlamak, düzenlemek ve ona yön vermek gibi olgulardan söz etmek, bütünüyle olmasa da, belli ölçülerde anlam kaybına uğrayacaktır. Aynı şekilde kıyametin yaklaştığı ve tarihin sonuna geldiği, sadece şu anın var olduğu, gelecek düşüncesinin anlamsız sayıldığı bir paradigmadaki da toplumu düzenleme, planlama ve ona yön verme anlayışının yerinin olmayacağı açıktır. Öyle anlaşıyor ki, postmodernistlerin toplumu planlama ve düzenlemeye karşı çıkmaları, onların şu anı yaşama ve tarihin sonunun geldiği söylemleriyle ilintilidir.

İnsanlığın tarihsel gelişimine bakıldığında tüm büyük gelişmelerin ve paradigmal dönüşümlerin, devrimlerin ve devrimci politikaların ürünü olduğu görülür. Dünyada, demokrasiyi kısmen içselleştirmiş, kendi dönüşümünü demokratik koşullarla yürüten kimi toplumların varlığından söz edilse bile, pek çok toplum henüz bu açıdan kendi öz gelişim dinamiklerini yakalamış değildir. Buna ek olarak, öyle görünüyor ki, doğası gereği insan şu anla yetinmemekte ve bir gelecek tasarlamaktadır; bir diğer deyişle, postmodernist savın aksine bir bütün olarak hiçbir toplum tarihin sonuna geldiğimizi düşünmemektedir. Bu açıdan, gelişmeyi, demokratik koşulları oluşturmaya, kalkınmaya ve bir bütün olarak gelecek kuşakların mutluluğunu sağlamaya dönük bilimsel

etkinlikleri planlamak zorunludur. Bırakın isteyen istediğini yapsın anlayışı, her anlayış eşit düzeyde geçerlidir savı, anarşizme ve toplumsal çözümlere yol açıcı niteliktedir ve bilimi diğer etkinliklerle eşit konuma oturtmaktadır. Feyrebend'in yaptığı gibi akla veda, yöneme hayır söylemleri gerçekçi söylemler değil; geri kalmış ülkeleri geri kalmışlıklarına mahkum etme erekli salt söz oyunlarıdır. Kaldı ki, eğitim felsefesi bağlamında ele alındığında, toplumu planlamaya, düzenlemeye ve ona yön vermeye karşı çıkmak, bilimin dönüştürücü ve değiştirici işlevini yadsımak anlamına geldiği gibi -çünkü bilim özde, evreni, insanı ve toplumu anlama, açıklama süreci olduğu kadar, aynı zamanda onları değiştirme ve dönüştürme sürecidir- geri kalmış toplumları geri kalmışlığı içerisinde bırakmak ve geri kalmışlığı aklarak bir yazgı haline getirmektedir. Kaldı ki eğitim bilim zorunlu olarak dönüştürücü, planlayıcı ve geliştirici olmak zorundadır. Eğitim programlarındaki genel ve özel amaçlar, bireylerde istendik davranış değiştirmeyi hedeflemektedir ve davranış değişikliği yapmayı temele almak çünkü eğitimin özü bu dur- ister istemez, düzenlemek ve planlamak anlamına gelmektedir.

Üst Anlatılar: Baskıcı Büyük Öyküler

Toplumu düzenlemeye ve planlamaya, evrensel bilgi ve değere karşı çıkan ve aklın kültürel koşullu olduğunu savlayan postmodernistler, toplumları dönüştürmeyi amaçlayan ve gerçeği bir bütün olarak algılamaya çalışan üst anlatılara da karşı çıkmaktadırlar. Lyotard'ın deyişiyle, meta anlatılar, büyük öykülerdir; oysa yerellik ve sınırlılığın egemen olduğu dünyada insan yerel nitelikli olan küçük öykülerle yetinmeyi bilmelidir (Lyotard, 1997, s.45; Rorty, 2000, s.263 vd.). O anılan görüşlerini, 1984 senesinde kaleme aldığı The Postmodern Condition: A Report on Knowledge adlı yapıtında dillendirir ve orada, üst anlatımlara karşı kuşku içinde olma adlı bir bölüme yer verir.

Wolter (1995), Lyotard'ın meta anlatımlar ile ilgili argümanını şöyle ifadelendirir:

Üst anlatım, efsanevi görüşleri içeren bir anlatımdır; bu anlatımın kapsamı felsefeyi, araştırmaları, politikayı ve sanatı içerecek, birbiri ile ilişkilendirecek, hepsinden öte bunlara birleştirici bir yön verecek kadar geniş ve anlamlıdır. Lyotard, üst anlatımı örnek olarak dünya üzerinde Tanrı'nın hakim olduğunu anlatan Hristiyan dininin anlatımını, sınıf çekişmesini ve devrimi anlatan Marksist politik anlatımını ve Aydınlanma'nın rasyonel gelişimi aktaran entelektüel anlatımını gösterir. Lyotard, postmodern çağı, "Üst anlatımlara Karşı Kuşku İçinde Olma Çağı" olarak tanımlamıştır. Lyotard, bütün insanların bu anlatımlara inanmayı kestiğini iddia etmemiş ancak bu anlatımların artık işe yaramadığını iddia etmiştir -bunun sebebi olarak üst anlatımların çokluğunu ve hepsinin bilinmişliğini göstermiştir.s. 4

Albert Mohler, Lyotard'ın anılan söylemini bir adım öteye götürmüş ve "bütün büyük felsefi sistemler artık

ölmüştür; bütün kültürel anlatımların sınırına gelinmiştir; elimizde kalan tek şey farklı insan gruplarının ve kültürlerin gerçek olarak kabul edip inandığı küçük hikayelerdir; evrensel gerçek -meta anlatım- iddiaları baskıcıdır, totaliterdir ve karşı konulması gerekir” (Mohler, 1997, s. 12) iddiasında bulunmuştur.

Pauline Marie Rosenau (1991), aynı geleneği sürdürerek tüm meta anlatımlara savaş ilan etmiştir. Nitekim o, şöyle demektedir:

Postmodernizm ister politik ister dinsel ya da toplumsal olsun, bütün küresel, kabul edilmiş dünya görüşlerine meydan okumadır. Hristiyanlığı, İslamı, Marksizmi, Stalinizmi, kapitalizmi, liberalizmi, laik hümanizmi, feminizmi, modern bilimi indirgemeli, totaliter üst anlatım olarak nitelendirmeli ve gelebilecek tüm sorulara göre önceden cevaplarını hazırlamış olan bir düzen olarak tanımlanmalıdır. Postmodernizm bütün bu düşünce sistemlerini, büyüclük, astroloji ya da ilkel tarikatların dayandırıldığı varsayımlardan daha sağlam varsayımlar olarak görmemelidir. Postmodernizmin hedefi alternatif varsayımlar üretmek değil, bu varsayımların bilgi için temel oluşturmasının imkânsızlığını kabul ettirmektir” (Rosenau, 1991, s. 6).

Üst anlatıların büyük öykülere indirgenmesi, evreni, insanı ve toplumu bütüncül açıdan kavramaya ve makro düzeyde dönüşümler ve devrimler yapmaya olanak bırakmamaktadır. Oysa, yeryüzündeki, eşitsizlik, insan hakları ihlali, adaletsizlik gibi olgulara makro düzeyde bakmak ve bunları olumluya çevirmek için üst anlatılar oluşturmak zorunludur. Aynı şey, evreni ve insanı anlamak için de gereklidir. Zira, evrene, insan ve topluma, postmodernistlerin yaptığı gibi, parçalı, bölük pörçük, neyin hangi şeyle ilişkili olduğu belirsiz, sistemsiz bilgilerle bakmak, sadece zihinsel bir karmaşa yaratabilir; gerçeğin bütüncül fotoğrafını çekmeye engel oluşturur. Aslında modern dönem uzmanlaşmaların olduğu bir dönemdir ve uzmanlaşmalar varlığı parçalayarak ele almaya neden olmuş, varlığın bütünlüğünü kavramaya engel oluşturmuştur. Bu durum hem doğa bilimleri hem de sosyal bilimler alanında önemli bir sorun olarak önümüzde durmaktadır. Bu yüzden, postmodernizmin savının aksine üst anlatılara, içinde yaşadığımız dönemde daha çok gereksinim vardır; ancak bu keskin zekalı bilim insanlarını, bilim insanları arasında işbirliğini ve disiplinler-arası (multi-disipliner) çalışmaları gerektirmektedir. Aslında eğitim de, öğrenciye parçalayarak sunduğu, insana, topluma ve evrene ait bilgileri, yeniden örgütleyecek, bütüncül açıdan inşa etmesine olanak sağlayacak yeni açılımlar yapmalıdır ve bu açıdan felsefenin eğitim programlarındaki işlevi yadsınamaz. Bu açıdan felsefe eğitimi ilköğretim, hatta okul öncesine değin indirgenebilmelidir.

Burada postmodernistlerin üst anlatıların baskıcı bir bakış açısına yol açtığı, yer yer gerçeği çarpıttığı gerçeğine dikkat çekmelerinin anlamlı olduğu, bunun eğitimbilimsel açıdan işlevsel olarak kullanılabileceği

gerçeğine dikkat çekmek gerekir. Eleştirel bir kültürel miras, üst anlatıların baskıcı niteliğini yumuşatabilir; bu yüzden salt anılan nedenlerden ötürü üst anlatılara karşı çıkmak anlamsızdır. Ancak burada üst anlatıların dogmatik bir temelde yapılandırılmasına karşı uyanık olmak gerekir; çünkü dogmatizm, eleştirelliğin düşmanıdır ve her şeyi inanç ya da tapınma nesnesi haline getirmektedir.

Çoğulculuk: Tekçiliğe Karşı Çoğulculuğun Yaygınlaştırılması Gerekir.

Postmodernizmin en temel öncüllerinden birisi de çoğulculuktur. M. Akif Sözer’in deyişiyle çoğulculuğu, bir diğer deyişle farklılığı çoğaltmak, postmodernizmin en temel istemidir. Bu onlarca, postmodernizmin modernizme karşı en temel tezidir; zira, modernizmin tekçi ve tek-kültürcü anlayışını başka türlü eleştiri süzgecinden geçirmeye olanak yoktur. Onlarca modernizm, ortaya çıkardığı kültür anlayışının tek doğru olarak ortaya atmaktadır ve dünyadaki tüm toplumların ve kültürlerin kendilerini buna göre değiştirmelerini veya bu kültüre uyum sağlamalarını istemektedir. Kendine göre, yüksek ya da alt-kültürler veya gelişmiş, gelişmekte ve geri kalmış ülkeler gibi sınıflamalar yapmaktadır ve evrenselci bakış açısıyla insanlığa kültürel açıdan tek bir hedef göstermektedir. Yine insanları, kendi kültür imgesi doğrultusunda, değer içeren ilkel, yarı ilkel ve modern gibi kavramlarla sınıflamaktan kaçınmamaktadır (Sözer, 2006).

Modernizmin eleştirisinden yola çıkan postmodernizm, her türden sınıflamaya karşı olduğu için yüksek kültürle, alt-kültür ve kitle-kültür arasındaki ayrımı kaldırmaktadır. Zira postmodernistlere göre, postmodernizmle birlikte artık kültür mekanikleşmiştir; tüm kültürler aynı düzeyde geçerlidir ve her kültür medyanın konusu haline gelmiştir. Bu açıdan postmodernizmin dünyası zıtlıkların, çelişkilerin, eklektik yapıların birbirine karıştığı bir dünyadır. Postmodern kültürde toplumun bütünlükçü yapısı ve eşgüdümlü bir sistem olduğu, her parçasının birbiriyle ilişkili olduğu düşüncesi terkedilmiştir. Onlara göre toplum, gelişen konumların birbirlerine bağılıklarının tasarlayabilmelerine uygun şekilde, yamalı bir bohçadır. Fakat bu amacı gerçekleştirmek için karşıt görüşleri hem koruyan hem de reddeden söylem teşvik edilmelidir. Bu haliyle kimliklerde parçalanma ve öykünme geleneğini başlatan postmodernizm, durağan bir gerçekliğe yapılan tüm göndermelerden yoksundur; o bütünüyle, dinamik, parçalı, bütünlükten yoksun, eklektik, farklılıkları kutsayan, her şeyin iç içe geçtiği bir toplumsal yapıya gönderme yapmaktadır (Sözer, 2006).

Postmodernizmin, Batı merkeziliğin bir uzantısı olarak modernizmin en yetkin kültür olarak Batı kültürünü göstermesini eleştirmesini anlamlı bulmak mümkündür; çünkü başka yetkin kültürler de bulunabilir. Ancak, kültürler arasında alt-üst, ilkel-yarı ilkel-gelişmiş vb. türden yapılan ayrımların yadsınması en azından bilimsel açıdan pek doğru gözükmemektedir. Nitekim gerek tarihsel bir

araştırma gerekse günümüzde yaşayan toplumlar üzerindeki basit bir gözlem, kültürler arasındaki gelişmişlik farkının yadsınamayacak kadar açık olduğunu göstermektedir. Zira kültür, bilim, sanat, felsefe, teknik, eğitim, hukuk, ahlak, örf ve adet gibi pek çok unsuru barındırmaktadır ve insanın doğayla girdiği ilişkinin bir sonucudur. Kuşkusuz kültürün barındırdığı anılan unsurlar, yaşam tarzını belirleyici niteliktedir ve üretim biçiminden izler taşımaktadır. Bu haliyle, bilim, sanat, felsefe, teknik vb. olgular açısından toplumların farklılaştığı, anılan alanlarda gelişmiş toplumların daha mutlu ve refah içinde yaşadıkları ortadadır. Tüm bunları görmezden gelip, 'zina edeni taşıyarak öldüren, hukukun üstünlüğünü hiçe sayan, sanatsal zevklere ket vuran, hükümdarı Tanrı'nın seçilmiş kulu sayan, halkı yönetilmesi gereken bir sürü olarak gören, kan davasını, namus cinayetlerini olumlayan' bir kültürle, 'insan haklarını önemseyen, demokratik açılımları olan, bilim, sanat ve felsefeyi ön plana çıkartan' kültür arasında, birinin diğerinden üstün ya da aşağı olamadığını ileri sürmek, gerçek karşısında gözleri kapatmak demektir. Ayrıca kültürlerin sınıflandırılmasını yadsınamak ve onları eşit düzeyde saymak ve bunu gelecek kuşaklara eğitim aracılığıyla iletmek, hem kültürün donuklaştırılmasına hem de toplumun kendini geliştirmesine engel oluşturmak demektir. Çok-kültürlülüğü, farklı kültürlerle saygı anlamında yorumlamak ve onların gelişimi için insanlığın ve eğitimin seferber olmasına olanak sağlamak, dünya ulusları arasında işbirliği yapmak anlamlı görülebilir; ancak kültürel olumsuzlukların, çok-kültürlülük adına onanması hiçbir şekilde kabul edilemez ve bu olumsuzlukların postmodern bir bakışla eğitim programlarına yansıtılmasına göz yumulamaz.

Eklektizm: Her Şey Olur, Her Şeyden İki Yüz Elli Gram Almak Gerekir.

Postmodernistlerin, modernizmde dile gelen tekin hakimiyetini yadsımaları, çoğulculuğu benimsemeleri, doğal olarak onları, eklektik bir tutum benimsemeye itmiştir. Onlar, içinde yaşadığımız çağdaş dünyadan ve onun olgusal gerçekliklerinden hareket ederek, her şeyin birbiriyle iç içe ve ilintisiz olarak var olabileceğini düşünmüşlerdir. Dünyanın böylesine küreselleştiği ve küçüldüğü bir ortamda her türlü farklılıkları kendinde gerçekleştirmeye çalışan insanlar şüphesiz ki bu eklektizmde büyük pay sahibidirler. Modernizmin bütün uygulamalarına ve ideallerine sırt çevirmiş Feyerabend'in bilimsel akılcılığa kaşı savunduğu 'her şey olur' (anything goes) (Feyerabend, 1991, s. 52 vd.) sloganıyla, postmodernistler, tam bir serbestliğe, kaçınılmaz olarak da eklektizme varmışlardır. Nitekim Akbar S Ahmed, Lyotard'a gönderme yaparak eklektisizmi, postmodern kültürün sıfır derecesi olduğunu söylemektedir. Ona göre postmodern çağda, "Fransız parfümleri kullanılır, Marks and Spencer'den giyinilir, hem rap hem reggae dinlenir, öğle yemeğine Mc Donalds'da bir şeyler atıştırılır, akşam üstü John Wayne'ın eski bir Western'i izlenir, akşam da bir Bangladeş lokantasında Hint Tanduri'si yenmeye çalışılır"

(Ahmet, 1995, s. 39-40). Bu açıdan postmodernizm yaşanılanları veya yaşanabilecek her şeyi meşrulaştırmanın yolu olarak belirmektedir. Postmodern toplumdaki insanlar

veya sanatçılar, kurallar ve sınırlamalar bulunmaksızın çalışırlar. Yani kültürel mesaj olarak postmodernizm kendisine 'ne olursa gideri' seçmiştir. Bir bakıma bu ilke siz başkaldırmak istediğiniz her şeye başkaldırabilirsiniz, ama bırakın ben de başkaldırmak istediğim özgül şeylere başkaldırayım, bırakın kendimi tamamen rahat hissettiğim için hiç bir şeye başkaldırmayayım biçiminde ifade edilebilir. Bundan dolayı postmodernizmde devamlı olarak eklektizme, bireyciliğe, aktararak söylemeye, yapıntıya, rastlantısallığa, anarşiye, parçalılığa ve öykünmeye, farklılığa gönderme söz konusudur (Soykan, 1993, s. s. 122; Sözer, 2006).

Postmodernistlerin anılan eklektik tutumlarını, Yaman Örs, bilim kültürü açısından 'postmodern zırvalama özgürlüğü' (Örs, 1997, s.13 vd.) olarak nitelendirmektedir. Kuşkusuz postmodernistlerin eklektik bakış açılarını tüketim kültürünün, bilgi ve değer tüketiciliğine yansımış bir uzantısı olarak görmek de olasıdır. Bu uzantı bilgiyi, sanat eserlerini, değerleri parçalamakta, ve hepsini birbirine karıştırarak, anlamının kavranması zor dizgelerde bir araya getirmeye çalışmaktadır. Böylesi eklektik bir dizge, aslında her şeyi içermekte, ama birbiriyle ilintisiz olduğu için hiçbir şey ifade etmemektedir. Postmodernistlerin kendi deyişiyle söylersek onlar, bilgi ve değerleri, bağlantısız olarak bir araya getirdikleri için, aslında Rorşah testine bakan bir insanda olduğu gibi kendi parçalanmışlıklarını dışa vurmakta ve gerçeklikle ne yapmak istediklerini kendileri de bilmedikleri biçimsiz bir yap-boz oyunu oynamaktadırlar. Eklektik bir dizgenin, belli bir kurgusunun olması, anlam içermesi ve eğitimbilimsel bir değere sahip olması beklenemez. Bu açıdan postmodern bir eğitim programı, postmodernizmin eklektik yapısı gereği, her şeyi içeren ama hiçbir anlam içermeyen, her şeyin bulunduğu atık yığınlarına benzeyebilir. Bu atık yığınlarından, atıklara gereksinimi olanlar, kimi parçalar bulup ondan yararlanabilir; ancak onlar yine de ikinci el ve atıktırlar ve işlevsel de değildirler.

Sonuç ve Öneriler

Postmodernizmin felsefi bir akım olarak hemen tüm insan etkinliğini tartışma konusu yaptığı ve dolayısıyla da eğitimbilimine kimi yansımalarının bulunduğu gerçeği yadsınamaz. Öyle görünüyor ki, Batıda, postmodernizm, yapılandırmacılığın bir versiyonu olarak postmodern-yapılandırmacılık adı altında eğitim alanında belli bir yankı uyandırmıştır. Kanımızca aynı anlayış, son ilköğretim programı değişikliği ile ülkemizdeki eğitim programının felsefi anlayışına da yansımıştır. Zira yeni ilköğretim programında bilginin birey tarafından yapılandırılması vurgulanırken, oldukça özne merkezli davranıldığı, adeta bireyden bağımsız nesnel gerçekliğin ve nesnel bilginin olamayacağı anlayışının vurgulanmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır. Bunun ülkemizin bilim kültürü açısından olumlu sonuçlar doğuracağını söylemek pek kolay gözükmemektedir. Kuşkusuz, yukarıda tartışıldığı biçimiyle Türk eğitim sisteminin, postmodernizmden yararlanacağı kimi olguların bulunduğu gerçeğinin de altını çizmek gerekir. Özellikle, demokrasi, hoşgörü, farklılığa saygı, ötekini anlama çabası, gerçeği ve metni

anlamlandırmada dilbilimsel ve kültürel yapının önemi, benliğin gelişen bir süreç olduğu ve insan tarafından inşa edildiğinin kavranılması gibi postmodern vurgular, eğitim programlarımızdaki hedeflerin, içeriğin, öğrenme-öğretme sürecinin ve hatta değerlendirme sisteminin zenginleştirilmesine felsefi bir zemin oluşturabilir. Ancak tüm bunlara rağmen, postmodernizmin, empoze ettiği kimi anlayışların eğitim sistemimize yansıtılmasını engellemek için eleştirel bir tavır içinde olmak gerektiği gerçeğini de anımsatmak gerekir. Postmodernizmin evrensel karşı duruşu, nesnel gerçekliği sanallaştırarak ona ilişkin nesnel bilginin olurluluğunu yok sayması, bilgi ve değer ayrımını ortadan kaldırması, bilimsel düşünceye karşı alternatif düşünceleri gündeme getirip bilimle eşit statüde konumlandırması gibi unsurlar, eğitim programlarımıza sızmaya çalışabilir yeni ilköğretim programında bunun kimi belirtileri de bulunmaktadır- bu Türk eğitim sistemini büyük bir bunalıma sokabilir ve zaten cılız olan bilim kültürümüzün altını oyabilir. Yine postmodernizmdeki iyiköyü, sanatsanat olmayan, doğru-yanlış gibi ayrımların yok sayılması ve her şeyin görecelleştirilmesi gibi savların, liberalizm görünümü altında eğitim programlarına sızması söz konusu olabilir. Böylesi bir anlayışın eğitimde yansıma bulması, sanatsal, siyasal ve ahlaksal değerlerin altüst olmasını demektir. Kimi alanlarda aşırı göreceliğin vurgulanması, özellikle ahlaki değerlerde, toplumsal bunalımlara, karmaşaya ve açmazlara yol açabilecek niteliktedir. Postmodernizmin yerelliği, çok-kültürlülüğü vurgulaması, kimi bağlamlarda anlamlı bulunsa da, etnik kimliklerin ön plana çıkarılmasına neden olmaktadır. Oysa bu, ulus devletleri parçalayıcı bir anlayıştır ve bu içinde yaşadığımız dönemin en temel sorunudur.

Kaynakça

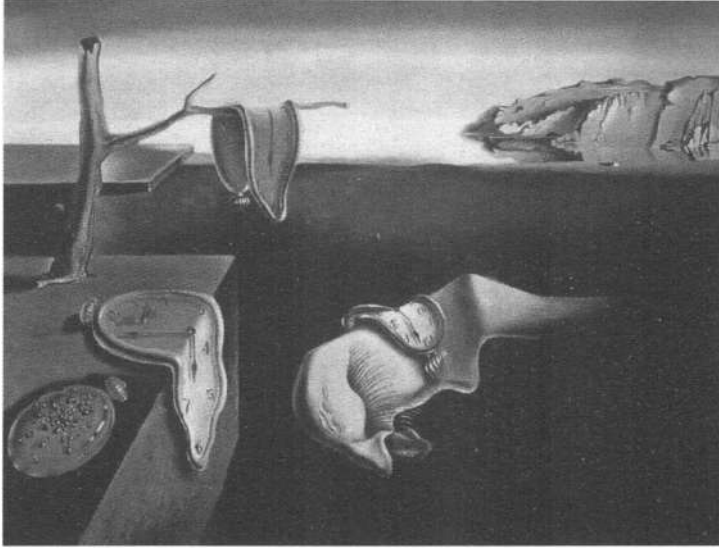
- Ahmet, A. S. (1995). *Postmodernizm ve islam*. çeviren: Osman Ç. Deniztekin, İstanbul: Cep/düşün Yayınları.
- Anderson, W. T. (1995). *The truth about the truth: de-confusing and re-constructing the Postmodern World*. New York: Putnam
- Bacon, F. (1620). The New Organon Or True Directions Concerning The Interpretation Of Nature. Alinti: 15 Mart 2006, http://www.constitution.org/bacon/nov_org.txt
- Bartes, R. (1974). From work to texts: art after modernism, In B. Wallis (Ed.), *Art After Modernism: Rethinking Representation*. New York & Boston: New Museum of Contemporary Art in association with David R. Godine, Publisher, Inc. Inc., 1984
- Beck, Clive. (1993). Postmodernism, Pedagogy, and Philosophy of Education. http://www.ed.uiuc.edu/EPS/PES-Yearbook/93_docs/BECK.HTM
- Benn, W. (1980). *Michaels, reader-response criticism*. The Johns Hopkins Press.
- Blackburn, S. (1996). *The oxford dictionary of philosophy*. Oxford University Press,
- Blatner, A. (1997). The Implications of Postmodernism for Psychotherapy. *Individual Psychology*, 53(4).
- Blatner, A. (2002). Postmodernism: Frequently Asked Questions. Alinti: 2 Mart 2006, <http://www.blatner.com/adam/level2/pmodfaq.htm>
- Burbules, N. C. (1995). Postmodern Doubt and Philosophy of Education. Alinti: 3 Mart 2006, www.ed.uiuc.edu/EPS/PES-Yearbook/95_docs/burbules.html
- Cahoonent, L. (1996). From modernism to postmodernism: An Anthology, Blackwell.
- Cahoonent, L. (1998). From modernism to postmodernism, Alinti: 4 Mart 2006, www.josh.org/translations/Turkish/HTED-Volume4.pdf
- Çubukçu, A. (2006). Kapitalizmin değişen derisi: Postmodernizm. Alinti: 5 Mart 2006, <http://www.evrenselbasim.com/index.asp?sayi:110>
- Derrida, J. (1978). *Writting and difference*. çeviren: A. Bass, London: Routledge
- Doltaş, D. (1988). *Postmodernizm, Aporia ve Logos*. İstanbul: Toplum ve Bilim.
- Doltaş, D. (1991). *Postmodernizmin getirdikleri ve götürdükleri*. İstanbul: *Çağdaş Düşünce ve Sanat*, hazırlayan: İ. A. Duben ve D. Şengel.
- Doltaş, D. (1993). *Batı'da ve bizde postmodernizm*. İstanbul: Varlık, sayı: 1025
- Doltaş, D. (1999). *Postmodernizm: tartışmalar ve uygulamalar*. İstanbul: Telos Yayınları.
- Due/Published.
- Erickson, M. J. (1998). *Postmodernizing the faith: evangelical responses to the challenge of postmodernism*. Baker: Book house

- Faucault, M. (1984). *The subject of power: Art After Modernism*, yayına hazırlayan: B. Willes, New York .
- Foucault, M. (1990). *The history of sexuality*. New York: Random House/Vintage.
- Feyerebend, P. (1995). *Akla veda*. çeviren: E. Başer. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Feyerabend, P. (1991). *Özgür bir toplumda bilim*. çeviren: Ahmet Kardam. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Frye, N. (1983). *The great code*. New York: Harcourt Brace Jovanovich.
- Geertz, C. (1984). *From the native's point of view: On the nature of anthropological understanding*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Gellner, E. (1994). *Postmodernizm islam ve us*. çeviren: Bülent Peker. Ankara: Ümit Yayınları.
- Gendlin, E. T. (1991). *Thinking beyond patterns: body, language and situations in the presence of Feeling in thoughts*. In (Eds.), B. Ouden and M. Moen, New York: Peter Lang
- Habermas, J. (1993). *'İdeoloji' olarak teknik ve bilim*. çeviren: Mustafa Tüzel, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Habermas, J. (1994). *Modernlik: tamamlanmamış Bir Proje*. çeviren: Gülgül Nalib, Postmodernizm, derleyen: Necmi Zeka, İstanbul: Kaya Yayınları.
- Harvey, D. (1989). *The condition of postmodernity: An Inquiry into the Origins of Cultural Change*. Oxford: Blackwell.
- Hassan, I. (1982). *The dismemberment of orpheus toward a postmodern literature*. Wisconsin: The University of Wisconsin Press.
- Hutcheon, L. (1989). *The politics of postmodernism*. London: Routledge.
- Jameson, F. (1984). Postmodernism or the cultural logic of late capitalism. *The New Left Review*, sayı: 146.
- Kahraman, H. B. (2002). *Postmodernite ile modernite arasında Türkiye*. İstanbul: Everest Yayınları.
- Kranz, W. (1994). *Antik felsefe: metinler ve açıklamalar*. çeviren: S. Y. Baydur. İstanbul: Sosyal Yayınları.
- Lloyd, G. (1993). *Erkek akıl (batı felsefesinde 'erkek' ve 'kadın')*. çeviren: Muttalip Özcan, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Liotard, J. F. (1997). *Postmodern durum*. çeviren: Ahmet Çiğdem, Ankara: Vadi Yayınları.
- Mohler, A. (1997) The challenge of postmodernism, *Southern Seminary*, Spring 1997. Vol. 65.
- Morin, E. (2003). *Geleceğin eğitimi için gerekli yedi bilgi*. çeviren: İonna Kuçuradi, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Örs, Y. (1997). Postmodern zirvalama özgürlüğü. İstanbul: *Bilim ve Gelecek Dergisi*, sayı: 42.
- Örs, Y. (2002) Postmodern anarşi, kavramsal aldatmaca ve felsefi sarlatanlık. İstanbul: *Bilim ve Ütopya Dergisi*, Sayı: 96.
- Planck, M. (1996). *Modern doğa anlayışı ve kuantum teorisine giriş*. çeviren: Yılmaz Önder. İstanbul: Spartaküs Yayınları.
- Rickman, H. P. (2000). *Anlama ve insan bilimleri*. çeviren: Mehmet Dağ, Samsun: Etüt Yayınları.
- Rorty, R. (1982). *Consequences of pragmatism*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Rorty, R. (1990). The dangers of over-Philosophication reply to Arcilla and Nicholson. *Educational Theory*, 40, no. 1.
- Rorty, R. (1995). *Olumsuzluk, ironi ve dayanışma*. çeviren: M. Küçük ve A. Türker. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Rorty, R. (2000). *Habermas, Lyotard ve postmodernite: ,odernite versus postmodernite*. derleyen: Mehmet Küçük. Ankara: Vadi Yayınları.
- Rosenau, P. (1991). *Post-modernism and the social sciences*. Princeton: Princeton University Press.
- Rotry, R. (1985). Postmodernist Bourgeois Liberalism, Hermeneutics and Praxis. Indiana: University of Notre Dame Pres.
- Skinner, Q. (1991). *Çağdaş temel kuramlar*. çeviren: Ahmet Demirhan, Ankara: Vadi Yayınları.
- Soykan, Ö. N. (1993). *Postmodern tartışmanın neresindeyiz. Türkiye'den felsefe manzaraları*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Sözer, M. A. (2006). Postmodernizm ve Eğitim. Alinti: 18 Mart 2006, <http://www.subjektif.com/makale/postmodernizm.htm>
- Tarnas, R. (1991). *The passion of the western mind: understanding the ideas that have shaped our Worldview*. New York: Ballantine.

MODERNİTE'DEN SONRASI

Ferit Belder

Maddi koşulların olanaklı kıldığı yahut bizzat maddi koşulların ortaya çıkmasına da etki etmiş bu yeni durum gündelik yaşam üzerinde ne tür etkilere yol açmaktadır? Her şeyden önce yaşamsal pratiklerin gerçekleştirilmesi noktasında bir tür esneklik, düzensizlik ve rekabet koşullarının çoktan egemen hale geliyor oluşuna tanıklık edilmektedir. Hem mekânsal hem zihinsel hem de edimsel olarak sınır çizgilerinin siliniyor oluşu hem özgürlük hem de güvensizlik duygularını aynı anda harekete geçirmektedir. Sahipsizlik hissi hem insanlara zincirlerinden ayrılmış ve her an aktive olacak bir agresiflik kazandırmışken hem de uzamın yok olmasıyla bir tereddüt, şaşkınlık ve aynı zamanda diğer insanlarla ilişkilerinde bir korku aşılacaktır.

Yaşamı her gün, her dakika, tekrar ve tekrar döndüren gizin peşinde harcanmış hayatlar dizgisidir tarih diye dilimize doladığımız geçmiş imgesi. Her defasında yeniden, her defasında farklı ve her defasında geçmişin ruhi iskeletine bağımlı bir çizgisel harekettir bu sürekli arayış durumu. Kimi zaman eskinin düşünce paradigmasını mutlak reddiyetçi, kimi zaman ise onun yeniden tanımlanması şeklinde tezahür eden bu arayış neticesinde hep yeni bir dünya anlayışı ve tasavvuru ortaya çıkagelmıştır. Bu yeni dünya temsillerinin kaynağını nereden aldığı ise yaşamın temel dinamiği olan gizin zihinsel olarak tekrar inşasına etki etmiş ve dolayısıyla sosyal ve düşünsel dünya pek çok formda hayat bulmuştur. Hayata geçirilen her yeni form bir gerçekliğe tekabül etmiş ve değişen gerçekliklere rağmen, gerçeğin doğallığı anlayışına sadık kalmıştır.

Postmodern dönem ile beraber belirsizliğin belirginleştiği ve modern tahayyüllerin merkezi noktasındaki 'ideal' yaklaşımının geçerliliğini yitirdiği, birden fazla gerçeğin aynı anda yaşanabilmesi noktasında yeni bir düşünsel adım ile karşı karşıyayız. Karşıtlıklar, yapısal dinamikler, nedensellikler üzerinden inşa edilen gerçeğe ulaşma özlemi bizzat gerçeğin ne anlama geldiği sorunsalıyla karşılaşmıştır. Gerçek var mıdır, gerçeklik olarak kabul edilen durum hangi düşüncenin ve maddi koşulların ürünüdür gibi sorular ön plana çıkmaktadır. Alan Badiou'nun ifade ettiği gibi "hakikat süreci aynı zamanda yeni bir kurgu sürecidir." Bu kurguya katılacak zihinsel ve materyal öğelerin arasındaki birliktelik ve karşıtlığa dayalı ilişkiler sonucu ortaya çıkacak gerçeklik, bizzat yaratımına şahit olunması dolayısıyla geleneksel olarak kabul edilen gerçeklikten farklı olacaktır. Bu klasik anlamıyla "gerçekliğin" iflasıdır.

Sosyal veya ekonomik ilişkiler noktasında pratiklik kazanan dönemin bilgisi, estetik anlayışı veya değer yargıları modern düşüncenin kalıpları olarak ideolojinin dışına taşmaktadır. Teknolojik gelişmelerin olanaklı kıldığı sınırların gevşemesi durumu ile dışarının daha çok bilinirlik kazanması, içerisi ile dışarısının geçirgen bir hal alması da modern kalıpların belirli hudutlar içerisinde yansımaya dayalı devlet organizasyonunca temsil edilen 'toplumcu' yansımanın terk edilmesi mümkün olmaktadır. Sözü edilen toplumculuk, hem sosyal, siyasal hem de ekonomik düzlemde ideal insanların kurgulandığı bir platform, bir alan olarak toplumun merkeze alınması anlamında kullanılmaktadır. Bu bakış açısı insanlar topluluğunun yapabilecekleri, planlayabilecekleri, düşünebilecekleri üst sınırları belirlemekte ve bu sınıflandırmanın dışında kalanlar sapkınlik göstermiş olmaktadır. Ancak seziler, hisler, arzular ekseninde tezahür eden düşünce biçimleri veya sanat anlayışlarının ön plana çıkması, modernitenin ideal insanına meydan okumakta ve kendini bu kalıpların dışında yaratmaya çalışmaktadır.

İdealize edilmiş insan tipi, idealizasyon sürecinde düşüncenin merkezine konulmuş modern düşünce formu ile doğrudan alakalı olmaktadır. Homo Sovieticus düşüncesinin en azından bir dönem Sovyetler Birliği'nde tasavvur edilmesi kuşkusuz kalıplar, ki değerler de bunun içerisinde, dahilinde toplumun ve insanların Sosyalizm temelinde ideal unsurlar olarak yaratılmasını amaçlıyordu.

Öte yandan üretim ilişkileri kadar tüketimi de düzenleyen kapitalist formasyon, liberal bir kavram olarak tam da bu noktada anlamlı bir şekilde kullanılabilecek "bireyleri" piyasanın gerektirdiği karakter ve ahlak ile anlamlandırmıştır. Bahsi geçen idealizasyon, kuşkusuz sınırlandırma eğilimindedir. Farklı kimliklerin ya da taleplerin bu yönde, modernitenin olanaklı kıldığı anlamlandırma, belirginlik kazandırma, açıklama gibi nosyonların ötesinde bir arayışa geçtiği söylenebilir. Farklı gerçeklik tasavvurlarına rağmen, gerçeğin tekliği, bölünmezliği yönündeki inancın da bizzat bu arayışlarla sorgulanması da bu noktada ön plana çıkmaktadır.

Tekliğin reddi, gerçeğin muğlaklığı ve kalıpların dışında kalmanın olumlandığı bir düşünsel auranın, maddi koşullardan bağımsız olduğunu düşünmek çok mümkün gözüküyor. Nasıl ki sınırların eski geçerliliği aşınmış, mekânsal kalıpların üzerine çıkılmışsa maddi ve maddi olmayan üretim ile klasik anlamdaki veya daha soyut anlamda tüketim de bu esneklik ve sınır aşan düzeye gelmiş ve bizzat bu düzeyde sosyal gerçekliğe katkıda bulunmuştur. Bu durumda düşüncenin mi pratiğe yoksa pratiğin mi düşünceye daha fazla etki ettiği sorunsalı da modern dönemin konusu olarak geride bırakılmaktadır. Doğrusal olmayan karmaşık bir düzlemde gerçekleşen etkileşim sonucu belirsizlik, ya da daha doğru bir ifade ile muğlaklık, postmodern dönemin hakikati haline gelmektedir. Elbette geleneksel düzeyde kullanılan hakikatten farklı olarak, olumsuzlamaya dayalı eleştiriden ayrıcalıklı bir konuma sahip olan yeni bir hakikat ortaya çıkmaktadır. Gerçeğin kendisi gerçeğin yokluğu haline gelmektedir.

Düşünsel süreçlerin, tecrübelerin geçmişe doğru geri dönüş yapacağını düşünmek doğru olmasa da, bu geçmişin bilgisinin her dönemin bilgisini test eden, onaylayan reddeden evrenselliklerini yadsımak mümkün değildir. Modern dönem, modern öncesini, bizzat modern dönemin bilgi ve düşünce yöntemi, yaklaşımı ile eleştirerek geçerliliğini yok sayma eğiliminde iken, modern sonrası dönem, bahsedilen bu modern öncesi kaynaklara, bilgiye, modern dönemin eleştirisi de yaparak yeniden yorumlayabilir. İşte böylesi bir zeminde modern öncesi dönemin eleştirisi, onayı, reddi postmodern dinamiklerle gerçekleşmektedir. Ancak gerçeğe, hakikate, bilgiye ulaşma arzusu noktasında modern ile postmodern dönem arasındaki farklılıklar, modern öncesi döneme yalnızca farklı sorular ve düşünce yöntemleri ile yaklaşılmasından ziyade ontolojik bir farklılaşmayı bize haber vermektedir.

Peki gerçekliğin muğlaklığı, kendini mutlaklık üzerinden anlamlandıran düşünce ve kurumlar açısından ne ifade ediyor? Yerleşik kurumların bu yönde vereceği tepkinin reaksiyoner, işlevsel olma eğiliminde olacağı öngörülebilir. Ve şaşılası bir şekilde, postmodern belirsizliğe ve gerçekliğin eleştirisine karşı tepkiyi temel düzlemde modern bilgi ve onun ürettiği dünyanın kabullenmediği unsurların sahiplenmesi, bilakis bu unsurların modernliğe aidiyet duyma, ona eklenme arayışı tecrübesinin bir yansımasıdır. Ayrıca, yerleşik kurumların ya da evrensellik iddiasındaki düşüncelerin modern aklın hizmetine girmesi henüz tamamlanmamışken, kendini anlamlandırma

mekanizmasını değiştirmenin bu unsurlar adına oldukça güç olacağı beklenebilir.

Evrensellik, her dönemlik, genel geçerlik, uygulanabilirlik noktasına dönük zamansal yargıların sönümlenerek devamlılık, değişkenlik üzerinden devingenliğin ruhu ön plana çıkmaktadır. nemli olan neyin değiştiği değil değişimin kendisidir. Ancak klasik bakışla gerçekliğin değişiminden ziyade değişime olanak veren devingenliğin gerçekliğinden söz ediyoruz. Toplumsal ahlak, genel kanı, ve hatta vicdan dahi bu değişimden bağımsız değildir. Üstelik, değişimin gözlendiği bu alanlar değişimin merkezi değil, değişimin sonucudurlar.

İrrasyonel tercihlerin rasyonelizasyonu da bu minvalde gözle görülür bir gelişme olarak ortaya çıkmaktadır. Dilsel anlatıda olumlama ve olumsuzlama metotlarıyla ieriklendirilme açısından rasyonel düşüncenin ayrıcalıklı konumu çeşitli açılardan sarsılmaktadır. İrrasyonel düşüncelerin hayata geçirilmesi ve nedenselliğe saplanmayan bağıntılar, karşıtlıklar üzerinden geliştirilen düşünce tarzı ile olumlu olma zelliliğini tekelinde bulunduran rasyonel düşüncenin elinden bu tekeli kaldırmaktadır. Ve irrasyonelin rasyonelizasyonu öbeğindeki anlatım da esas olarak olumluluk ve olumsuzluk arasında paylaşılmış rollerin yeniden dağıtılmasını ifade etmektedir. Böylece olumsuzluk makamında yer alan irrasyonelite, rasyonelite ile aynı makamı paylaşma şerefine nail olmaktadır. Tabi olumsuzluk makamı da aynı şekilde paylaşma açık olacaktır. Böylece akıl ve akıl- dış arasındaki sınıflandırma noktasında akıl-dışının da önemi ortaya çıkarılmaktadır.

Maddi koşulların olanaklı kıldığı yahut bizzat maddi koşulların ortaya çıkmasına da etki etmiş bu yeni durum gündelik yaşam üzerinde ne tür etkilere yol açmaktadır? Her şeyden önce yaşamsal pratiklerin gerçekleştirilmesi noktasında bir tür esneklik, düzensizlik ve rekabet koşullarının çoktan egemen hale geliyor oluşuna tanıklık edilmektedir. Hem mekânsal hem zihinsel hem de edimsel olarak sınır çizgilerinin siliniyor oluşu hem özgürlük hem de güvensizlik duygularını aynı anda harekete geçirmektedir. Sahipsizlik hissi hem insanlara zincirlerinden ayrılmış ve her an aktive olacak bir agresiflik kazandırmışken hem de uzamın yok olmasıyla bir tereddüt, şaşkınlık ve aynı zamanda diğer insanlarla ilişkilerinde bir korku aşılamaktadır. Elbette korkunun kaynağı, eski yaşam biçiminin kurumsallaştırdığı ve yüzyıllar boyunca yeniden üretilen düzen arayışı ve denemelerinin bıraktığı iz ile doğru orantılıdır. Yani korkuyu meydana getiren güvensizliğin kaynağı sınırların ortadan kalması değil, bizzat sınırların kurulmuş olmasıydı belki de. Ancak o kadar uzun zamandır pratikte olduğu kadar bilinçlerde de kök salmış sınırlar içerisinde olma, kapsanma gereksinimi, yeni dönemin korku üretmesine sebep olmuştur. Ancak bu yalnızca bilince atfedilen bir korku değil, reel yaşamda karşılığını bulan bir güvensizliktir. Burada da karşılıklı bir beslenme söz konusu olmuşa benziyor.

İkinci olarak geleceksizlik durumu ile karşı karşıya kalan insanların varlığından söz etmek gerekiyor. Burada da tıpkı güvenlik noktasında olduğu gibi, yerleşik gelecek kaygılarının rahatlatılmasına dayanak maddi örgütlenmelerin yerini esnek, bireysel yaratıma dayalı

formların alması sermayenin gelişim süreçleriyle doğrudan alakalı olsa da, ekonomik sistemlerin örgütlenme noktasında içinde bulundukları dönemin bilgi, düşünce yönü, genel gr, baskın akıl gibi çeşitli anlamlandırmalardan bağımsız olup olmadığı ya da ne lde etkilenip, hangi bakımdan etkilediği noktasında tartışmak gerekecektir. Ancak kısaca, etkileyen ya da etkilenen tabirlerinin dışında en azından etkileşimin var olduğu kanısına varacak yeterince argümana rastlanmaktadır.

Sonuç olarak, hem siyasi- sosyal- ekonomik hayatın yeniden üretilmesine katkıda bulunacak maddi temellendirmelerin varlığına hem de değişik düşünce paradigmasına bağlı olarak gözlemlenebilir dünyada çok çeşitli dönüşüm yaşanmaktadır. Bu dönüşümlerin, ele alınan unsurların tarihi gelişmeleriyle ne tamamen ayrı ne de tamamen birleşik bir minvalde açıklanması ideal metot olarak vurgulanabilir. Zaten bizzat 'ideal' olarak belirlenimin göreceliliği ve çokluğu üzerinden 'ideal' olan imgesinin yıkılışına tanık olunmaktadır. Hem orada hem burada olmak, hem iyi hem kötü olmak, hem güzel hem çirkin olmak, hem doğru hem yanlış olmak içinde bulunduğumuz yaşamın olanaklı kıldığı bir durumdur. Ancak bu olumsuzlanagelen belirsizlik, arayerdelik, kararsızlık gibi faktörlere yüklenilen anlamlara da meydan okumaktadır. Bir koşulun hem doğru hem yanlış olması, doğru ve yanlış tanımlamamızı değiştirmeyi zorunlu kılar. Bu değişim de durumların kabul edilemez konumlarını yerinden sökerek, kabul edilebilir bir düzeye çekme potansiyeline sahiptir. Ve bu potansiyel de hayatı her geçen gün değiştiriyor.

Modernist ve Postmodernist Zamanlarda Depresyon/Çökkünlük

tan doğan
tan.dogan61@hotmail.com

*karacaoğlan der ki kondum göçülmez / acıdır ecel şerbeti içilmez /
üç derdim var birbirinden geçilmez / bir ayrılık bir yoksulluk bir ölüm*

“zamanım ve uzamım” a sevgimle...

'Evrimsel gelişimin ardında kalan tür' olarak 'insan' ve 'tini' ve de 'güç' konumu, 21. yüzyılın ilk diliminde, modernist ve postmodernist bağlamda açık-seçik olarak irdelenmeli artık. Ana/temel soru olarak da, 'insan, görevlerini, sorumluluklarını ve özgürlüğünü yerine getirebilecek bir gelişim sürecini tamamlayıp, bu olguyu/sorunsalı aşacak güce ulaştı mı?', sorusu sorulmalı...

Beynin, yaşam biçim(ler)inden daha ağır/yavaş bir evrim geçirdiği, eşdeyişle, **insan anlağının** (anlama-algılama yetisinin, ya da zekâsının), **çağcıl/modern toplum yaşamının gerisinde** kaldığı ortada. Bunun en belirgin göstergesi, 'tin sayrılıkları'nda görülen yoğun artış...

Us-Tin Sayrılıkları 'İçeride-Dışarıda' Artarken...

'Duygudurum bozuklukları', salt içinde bulunduğumuz çağa özgü bir olgu değil elbet. Ne var ki, içinde bulunduğumuz yüzyılda, söz konusu olgu, **tin sayrılıkları**nda gözlenen/saptanan yoğun artışla, daha belirgin bir konuma oturdu. Bir başka deyişle denebilir ki, 'us sayrılıkları'ndaki artışın, **içeride**, 'us sağaltımevleri'nde (akıl hastanelerinde) sağaltım/terapi altına alınan sayrılara ya da, **tinsagaltım** (ruhçözümleme/ iyileştirme) **merkezlerine** bakarak, **sayıbilimsel** (istatistiksel) olarak imlemek de söz konusu. Ya **dışarıda**; iş yerlerinde, sokaklarda, okullarda yaşam süren sayrılar?... Onlarla ilgili bir saptama yapmak olası değilse de, **birlikteliklerimizde** ya da **modernist ve postmodernist toplumsal yaşamımızda** edinilen gözlemlere dayanarak (nesnel olmasa da, yaşanılanlarca), ne çok duygudurum bozukluğunun yaşandığını ve ne çok insanın tinsayrılığını gizlediğini/bastırmaya çalıştığını yadsımadan söyleyebiliriz...

Bu bağlamda, tinsayrılıklarının tümünü irdelemek yerine, alanı daraltıp, **modernist ve postmodernist** ve de **salt çağcıl yaşamda toplumdışı kalan 'insan'ın konumu** **üzerin birkaç söz** söylemeye çalışmak, özellikle de '**çökkünlük/depresyon**' üzerinde durmak, daha doğru bir yol gibi görünüyor.

Çökkünlük/Depresyon Dendikte...

Çökkünlük dendikte, etkilere/uyaranlara karşı duyarlılıkta gözlenen azalma, girişimcilikte gerileme, kendine güven yitimi ve umutsuzluğun karamsarlığa dönüşmesi doğrultusunda oluşan bir tinsel-ussal sayrılık, eşdeyişle, bir duygudurum bozukluğu söz konusu olmaktadır. (**Coşkunluktaysa/manideyse**, gerçek bir neden olmaksızın ansal ve büyük/yoğun bir coşkunun oluşumu söz konusu olup, burada, bu olguya/tin sayrılığına yer vermeyeceğiz.)

Çökkünlüğün '**yarar**(lar)'ı' üzerinde duran **çökkünlük yetkinlerinin/uzmanlarının(!)** görüşlerini bir yana bırakıp, dokuncalarını (zararlarını) irdelemek daha kaçınılmaz görünmekte bize. Bu bağlamdaysa, söz konusu sayrılığı yaratan olguları irdelemek koşul.

Önce şunu belirtmeli: Bir duygudurum bozukluğu olan çökkünlüğün **fizyolojik, kimyasal, biyokimyasal, dirimtinçözümsele (biyopsikanalitik), nörokimyasal, dirimbilimsel (biyolojik), sinirbilimsel (nörolojik), nörofizyolojik, ya da, -beynin yapısına dayalı olarak-kalıtımbilimsel, önsel (apriori), yazgısal (tanrıbilimsel/teolojik) ve de çevresel, ekinsele (kültürel), tutumbilimsel (ekonomik), toplumsal, koşulsal...** olup olmadığı üzerine nice çalışma, nice yazı ve kitap, nice sav, nice kuram söz konusu olduğu denli, bir bilimsel (!) uğraşa, ya da araştırma/inceleme alanına dayandırmadan, **çoklu dizgeler** (sistemler) doğrultusunda da açıklamalar yapılmış/yapılmakta. Ne var ki, hiçbirini, çökkünlük sayrılığının kökünü kurutamadı diye yadsımak nasıl olası değilse, her birine (ya da tümüne) tapınmak, ya da boyun eğmek de olası değildir.

PET ile MRI

Yakın geçmişte, beyin görüntüleme yetkinleri, fizyologlar ve sinir sayrılığı yetkinlerince (nörologlarca), **PET** (pozitron emisyon tomografisi) ve **MRI** (manyetik rezonans görüntülemesi) doğrultusunda, **beynin tepki haritası** çıkartılmaya çalışılmaktadır. Kimi yetkinlere göre, insanın, **bakışsız (asimetrik)** bir beyne iye olduğu ('**insanı insan kılanın bakışsız beyin yapısı**' olduğu; bunun da, her iki -sağ ve sol- beynin birbirine bakıp, etkilenmesi anlamına geldiği), kimi yetkinlere göre de, sağ ve sol beynin (sağ ve sol prefrontal korteksimizin) **işlevsel üstünlük savaşımını** sürdürmesi sonucunun çökkünlüğü yarattığı vurgulanmaktadır. Bu iki görüş/yorum, bir saptama olmaktan öteye geçip, çökkünlüğün giderilmesine dönüşmemiştir daha...

Ya Sayrının Konumu?...

Beynin konumu ve işlevi üzerine görüşlerde/yorumlarda bulunulurken, '**sayrının konumu**' ne denli 'anlaşılmakta'; içinde bulunduğu duygudurum bozukluğu, ne denli 'algılanmakta/kavranılmakta'dır (empati...) dersiniz? (Bu bağlamda, '**bilimsel törebilim/etik/ahlak**' üzerinde de durmayacağız... Kimi sayrılarının '**denek**' konumluğunu da vurgulamayacağız... Us sağaltımevlerinin koşullarını ve '**görevlilerin sayrılara karşı tutumları**'nı da sorgulamayacağız... '**Toplumsal Güvenlik ve Sağlık Bakanlıkları'nın yetkinliği, işlevi ve sağaltım birimlerini denetlemesi-yaptırımı ve de iyileştirme girişimleri**'ni de ele almayacağız...) Özce, **us sayrısı** diye adlandırılan '**insan**'ın, '**tin acısı**' üzerinde durmaya çaba göstereceğiz. '**Acı(lar)...**'

Tensel/bedensel acılar, doğum-ölüm arasında yer alan zamanda ve uzamda ister-istemez yaşanan bir olgu. Bir diş ağrısından tutun da, bir kalp ağrısına dek, bizi aşan ve 'insan doğamız'da yer alan nice acıyı 'istenç dışı' yaşamaktayız. Ne var ki, **tinsel acıların**, en az tensel/bedensel (ve de organik) acılar denli, **tin sayrılıkları**nda, daha da yoğun yaşandığı gözlenmektedir. Söz konusu olgu doğrultusunda acı,

sağaltım yöntemleriyle giderilmeye ya da en aza indirilmeye çalışılmaktadır. *Em (ilaç), tinçözümü (psikanaliz), EKT (elektro konvulsif tedavi/beyin şoku)* benzeri yöntemler izlenmekte, tin sayrılıklarının oluşturduğu *acı(lar)*ı gidermenin yolları (kimi zaman *deneme-yanılma yöntemiyle*!) aranmaktadır.

İnsanın 12 milyardan fazla nöronunun olduğu, her nöronun da 10 bine dek uzanan sinapsa iye olduğu belirtilmekte. Tümünün sağlıklı olma olasılığı nedir dersiniz? Eşdeyişle, *'düzgünlü (normal) insan'* olmanın önkoşuluysa her sinapsın sağlıklı işleyişi, hangimiz *'normal'*iz? (Yine üzerinde durmayacağımız bir olgu daha çıktı karşımıza: Normal.)

Nice (*'Çökkünlüğün Bilimsel Nedenleri'*nde imlediğimiz) *iç ve dış nedenden* dolayı sürekli saldırıya uğrayan tinimiz ve usumuz, tüm *savunma düzeneklerinden* bilinçli ya da bilinçsizce yararlınsa da, bir zaman gelip, dayancasının tükenmesiyle karşı karşıya kalmaktadır. Aşamadığı sorunlar, üstesinden gelemediği olgular (beynin işleyişi ya da nöronların sorunsallığını da içererek), sonunda çökkünlüğe dönüşmekte, üzüncü (hüzün), yalnızlık, içe kapanma, insanlardan kaçma, toplum dışı kalma, karakaygıya (melankoliye) saplanma benzeri *duygu ve acılarla, yaşamın(in) çekilmezliği ve anlamsızlığı* konumuna düşebilmektedir. İnsan, tinsel acıların yegini (şiddetli) dayanılmazlığını (ya da boğucu bir üzüncün *duygulara inmesini/felç etmesini*) bastırmak amacıyla kimi zaman *derin umutsuzluk* içerisinde *bedensel acılarını artırmayı* (*özezerliği/mazoşistliği* ya da, *tensel/bedensel acıyı tinsel acıya yeğlemeyi*), dahası, *canına/kendine kıymayı (intiharı)* göze alabilmektedir. (*'Çökkünlük öyküleri'* üzerinde biraz okur ve araştırmalarda bulunursanız, *tensel/bedensel/fiziksel acıyı seçmek koşuluyla, tinsel acıyı bastıranların*, yüreğinizi acıtıcı/kanatıcı yaşamlarına dayanamayabilirsiniz... (Bunlardan birini anımsıyorum: Otuzlu yaşlarını süren bir bayandı. Tüm sağaltım yolları ve yöntemlerinden geçmiş, yıllarca us sağaltım evinden çıkmamış ve orayı *'gerçek evi'* bilmiş, tenini yüzlerce kez yaralamış *-500'e yakındı!* öyküsünü 2001 yılında dinlediğimde-, onlarca kez canına kıyma girişiminde bulunmuştu!!! Şimdilerde nerede ve *'acısını nasıl mı dindiriyor/yaşıyor?...'* Bilmiyorum... Bu bağlamda, sizinle paylaşmayı düşündüğüm bir bilgin daha var: Aynı bayanın anlak/zeka düzeyi yüksekti ve dışarıda bulunduğu zaman dilimlerinde 'yardım kuruluşları'nda görev üstlenebiliyordu ve bu durumun *'kendisine iyi geldiği'*ni söylüyordu. Ne var ki, çökkünlük durumlarını sıkça yaşadığından, bir başka deyişle, yardım almaya gereksinim duyduğundan, yardım etme konumu da sınırlı kalmaktaydı. Özce, *'acı'sı elverdiği ölçüde 'var'dı* ve ne yazık ki, bu da oldukça az bir zaman dilimiydi...)

Siyasa-Tinsel Sayrılık İlintisi

Çökkünlüğün bilimsel nedenlerini sıralamaya çabalarken, *'siyasa'*ya ve *'erk'* olgusuna yer vermedik. Oysa, bireysel ve toplumsal *'yaşam koşulları'*nda belirleyici olan siyasanın, insanın us ve tin sayrılığıyla -ve de acılarıyla- olan ilintisini yadsımak olası değil.

*21.yüzyıl, sömürünün, yayılmacılığın, yoksunluğun ve yoksulluğun artışı*mı, eski, ne var ki eskimeyen *anamalıcılık*

(*kapitalizm*) düşüncüsüyle (ideolojisiyle), bir de adını sözde yenileyip, *'Yeni Yeryuvar Düzeni'* yaftasını boynumuza asmakla kalmamakta, tinimize, usumuza, yaşamımızın her evresine çivilemek aymazlığını gösterebilmektedir! Yeryuvarı *varsıllar-yoksullar (kuzeyliler-güneyliler)* diyerek ikiye bölen, *'yeryuvar erklığı ya da jandarmalığı'* için *her aracı* (emeği, yer altı ve üstü kaynaklarını...) *amaç kulmayı* iş edinen ulus (ya da uluslar-uluslararası örgütler), *'insan'ın ya da 'insanlık' olgusunun sorunsalını* değil, kendi konumunu *benmerkezci* duygu ve düşünüyü, *sürekli en üst düzeyde tutmayı erekleme*kte ve bunu, çeşitli yol ve yöntemlerle, açık-seçik olarak, yeryuvar uluslarına belletmektedir.

Yoksullaştırılan ülkelere ekin (kültür), tutumbilim (ekonomi), dil ve din dayatmasını (kimi zaman *yardım* adına açık-seçik, kimi zaman da *yeryuvar barışı* adına *yıldırtıyla/terörle*) getirmekte olan ülke(ler), salt *'insanların kişiliksizleştirilmesi'*ni (ya da *sayrı kişilikli* olmasını) değil, *'ulus devlet'* olgusunu yeryüzünden kazıma düş/ünüyü, *'kişiliksiz toplumlar'* (*sürekli dışa bağımlı ülkeler*) yaratmayı da hedeflemekle kalmayıp, bu yolda büyük adımlar atıp, başarılı olmaktadır(lar)!. Ülke-içi çatışmalar, kavim (budun) savaşmaları, ülkeler arası ya da *'barış'* için *savaşlar* yaratmakta; hem ülkeleri, yaptırımlar ve baskılar yaratmak koşuluyla *tekeline* geçirmekte, hem bölgesel belirleyicilik konumuna ulaşmakta, hem de kaynaklarına egemen olmaktadır.

Yoksulluğuna yoksulluk kattırılan ülkelerde işsizlik, geçim güçlüğü, eğitimsizlik, bedensel sayrılık olgularına, büyük bir yoğunlukla *'ussal ve tinsel sayrılık'* da eklenmektedir.

Tin sayrılıklarının, *siyasanın yarattığı yoksullukla* ilintisi yadsınamaz. Doğaldır ki, tin sayrılıklarını salt yoksulluğa ilişkilendirmek söz konusu değil. Ne var ki, *çoğu tin sayrısının*, özellikle de *çökkünlük* konumunu yaşayanların, çoğun yoksulluk sıkıntısı çektiğiyle; *tutumsal (ekonomik) yetersizliğe dayalı işsizlik, eğitimsizlik ve sağlıksız yaşam koşullarıyla* (beslenme, barınma, eğlenme...) iç içe yaşadığı gerçeğiyle karşılaşmaktadır. *Sıradan cinsel ilişki, hırsızlık, saldırı (tecavüz), şiddet gösterme-görme, yaralama ve öldürme, denetimsiz (kontROLSÜZ) doğum, töre bilimsel (etik/ahlaksal) ve toplumsal (sosyal) kural tanımazlık* benzeri olay ve olguları yaşadıkları saptanmıştır.

Öte yandan, *kişilik parçalanmasıyla* karşı karşıya kalan, işsiz olan ya da, iş ve konum yitimine uğrayan; ailesel, kurumsal ve toplumsal iletişimsizlik ya da dışlanma yaşayan *çökkünlerin*, *'değer yitimi'*ne ya da, *'yararsızlık duygusu'*na, varsıllardan (ya da, *normal* denilenlerden) daha kolay kapılabildikleri de araştırmalarla belirlenmiştir.

Anamalıcı düşüncünün insanı hiçlediği, insanlık olgusunu yoksadığı bir *'korku ve sömürü çağı'*nda, ne yazık ki, *yoksulların tin sayrılığı*, çektikleri acının şiddeti ve boyutu doğrultusunda daha yoğun ve derin olmakta, siyasa ya da erkce, işsizliğin ve açlığın yanında *'lüks'* (gösterişli) olarak nitelendirilip, *ikincil sorun* olarak değerlendirilmektedir! Hiçbir siyasanın ve devletin, (insanını korumaya almadan, bakımını ve yaşamını üstlenmeden) yurttaşına, *'önce iş-sonra sağlık'* deme lüksü yoktur asıl... Bir başka deyişle, öncelik işsizliğe, sonralık sağlığa, bu bağlamda tinsel sağlığa ve sağaltıma verilemez.

'İş yok-sağlık da yok' savsözünü (sloganını) yaşama geçirmeyi düşleyen bir devletin inandırıcılığı, yurttaşları için yapabileceği ne olabilir ki? *İşe göre tin sağaltımı* olur mu?! Devletin ya da 'erk'in, her yurttaşını (işli ya da işsiz demeden) sağaltması bir zorunluluktur. Yoksa anamalcı ve sömürücü düzenin kuşatılmışlığında, *'varsıllara yaşam-yoksullara sayrılık ve ölüm'* gibi bir başka savsözü söylemekten sıkılmazlar... (ve, bu *bilinçsiz yabanılık/vahşet benmerkezliğiyle, 'yeryuvar erkliği'* gözüdünmüşlüğüyle, öteki türlerden sonra, kendi türünü yok etmekten bile çekinmeyecekleri ortada. Bir saptama: Düşüncü olarak *'anamalcılık ve erk'* gerçek tin sayrılığı içindedir. Bölücü, sömürücü, kıyınçcı/işgencici; açlığı, savaşı, acıyı ve ölümü yaratan hangi düzen ve düşüncü sağlıklıdır ki?!...)

'İnsan İnsanın Kurdu' mu ?...

Beynin konumu ve haritası, nöronların işleyişi ve işlevi üzerinde araştırma ve çalışmalar yapılırken, gerek siyasanın, gerek toplumsal düzenin (ve geleneksel-göreneksel değerler dizgesinin), gerek çağcıl/modern yaşamın baskısı altında kalan insanın çökkünlüğe uğradığı gerçeğine kör-sağır kalmak olası değil.

Kendini, *'yeryuvarın en ussal dirimi'* olarak, yine kendine (!) belletmeye uğraş veren insan, (öteki türlerin yanı sıra) insana yaşattığı acılardan sonra, usunu yüceltebilir mi? Eşdeyişle, *varsıllık, erk, yeryuvar jandarmalığı, tekellilik, tek kutluluk* benzeri olguları insanlığa dayatan bir usun, 'insanca' olduğunu kim söyleyebilir? (İmdi, 'us' üzerine ayrıntılı bir sunu da yapmayacağımızı belirtmenin zamanı şimdi.)

İnsan, salt öteki türlere değil, *'kendine de yabancı'* bir varlık. *'Yeryuvar gemisi'* nin tek ve biricikliğine karşın, 21.yüzyıla gelse de, birilerine ya da, belli uluslara değil, *herkesin olduğu bilincinden uzak/yoksun* bir dirim: Gemi battığında, kendinin de (varsıl ya da yoksul) boğulacağı ayırda olamayacak denli!... Bu bağlamda, kemiren, acıtan, yaralayan, kanatan bir *yaban kurdu*. Üstelik bunu, salt tensel/bedensel değil, ussal ve tinsel de yapmaktan çekinmeyen bir yaratık.

Bu olguya kör-sağır kalmak olası değil desek de, *çağcıl yaşam* içinde, insanın *yalnızlık, içekapanıklık, toplumdışılık* ya da, *yoğun kaygı, gerginlik, değersizlik* ve *mutsuzluk* içinde yaşadığı da bir gerçek. *'İnsan insanın kurdu'* yken, *duygudurum bozukluklarının* ve de bunun başında *çökkünlük tin sayrılığı* nın yayın olarak yaşanması kaçınılmaz. *Çağcıl yaşamda* yoksulluk ve yoksunluk içinde çırpınan, itilen, dışlanan, yoksayılan, önemsiz ve değersiz kılınan insanın *'birey'* olma konumundan ve *'kişilikli bir yaşam'* sürme tüzesinden (hakkından) uzak tutulması, (siyasal olsun, törebilimsel olsun) hem toplumsal, hem *insansal bir büyük ayıptır*.

Doğuştanlık, kalıtsallık, nörofizyolojik ya da beyinsel-yapısallık dışında, *insanın insana dayattığı bir oluşum* sonucunda, insanı bireyselliğinden, ekinsel (kültürel) ve toplumsal yaşamından etmek, *'yabanılık/vahşet'* değil de, nedir?... Çağcıl/modern yaşam adına, *dizgesel tinsel kıyınç* (sistematik ruhsal işkence) gören insana gösterilen adres *duygudurumu bozukluğu* değil de, nedir? *Yoksulluk ve*

yoksunluk içinde *'acıyı bal eyleme'* ye sürüklenen insanın yaşamının vargısı *çökkünlük* değil de, nedir? Yeryuvarda *verimsiz, üretimsiz, toplumdışı, erinçsiz* (huzursuz), *neşesiz, mutsuz* olan insanın, *'kendi olamamış'* bir konumda *yalnız ve çaresiz* bırakılmışlığının sonunda varacağı yer *tinsayrıları* değil de, nedir?... Sonra emler (ilaçlar), sonra tinçözümleme/iyileştirme oturumları (seansları), sonra EKT, sonra yeni acılar, acılar, cana kıyma girişimleri ve... *Kurdun utkusu* (zaferi)!...

Son Söz Yerine...

Şimdilerde, dahası modernist ve postmodernist diye adlandırılan *çağcıl zamanlarda* kimi us ve tin sayrılığı için (*bilimsel çalışmalar* da bunun içinde) kesin çözüm ve sağaltım söz konusu değil. *Yarın* neyin olup-olmayacağını kestirmek ya da, *'yersiz, düşsel, düşüklüsel (ütöpik) bir düşünüyü yeşertmek'* se (bilindik siyasanın sözcülüğüne), gerçekçi olmayan bir iyi dilek söyleminden öteye geçemez. Ne var ki, şu düşünüyü vurgulamamak da olmaz: *İnsan, insanın* kurdu değil de, *'dostu'* olabilirse, bilinçsizlikten, acıdan ve sömürden sıyrılmayı başarıp, yeniden *'sevgi'* ye dönüşürse, *'paylaşım/bölüşüm, birliktelik duyguları'* yaşama geçerse, *'erk bir hiçtir'* görüşü doğrultusunda *'insansız siyasalar'* ortadan kaldırılırsa, *'insanca yaşam'* her insan için geçerli kılınırsa, (çökkünlüğün sağaltımı yaygın olarak sürdürülürken) en azından *'çökkünler ordusu'* na *yeni ve olası* gaziler (sonrasında şehitler) katılmamış olur, *'insanın insanla savaşı'* nın bitmesiyle de, hem yeryuvar, hem de insan türü, yokluğa değil, *-belki-* mutluluğa yolculanır... Her şeye karşın *'umut'* mu?... Bunu da siz yanıtlayın...

ÖZGÜRLÜK; DÜŞÜNMEKTİR!

düşünbil

SAYI 36

KAPAK KONUSU

Friedrich Nietzsche

Yapıtları, Felsefesi, Yaşamı
Son gönderim tarihi: 30 Haziran 2013
Çalışmalarınızı Bekleriz...

ÖZGÜRLÜK; DÜŞÜNMEKTİR!

düşünbil

SAYI 37

KAPAK KONUSU

SANAT AKIMLARI

Son gönderim tarihi: 30 Ağustos 2013

Çalışmalarınızı Bekleriz...

BİLİNÇ DIŞI: 1 - BİLİNÇ: 0 VE UZATMALAR

Olca Yılmaz

'Bir gölgeyi hırsız sanmaya, bir hırsız gölge sanmaktan daha yatkınsınız.'

Anderson Thomso

Bu yazımda farklı bir konuyu ele almaya çalışacağım. İnsanların kendi iç benliklerini rahatlatmak uğruna farklı insanlara çeşitli nedenlerle nasıl saldırmalarını örneklerle ortaya koymaya çalışalım.

Danimarka yapımı, Thomas Vinterberg'in yönettiği, 2012 yapımı Jagten (Onur Savaşı) filmini şiddetle izlemenizi öneririm. Filimde bir kreşte çalışan Lucas adlı çalışanın yaşamından bir kesit anlatıyor. Filmin öyküsü kısaca şöyle:

“Theo'nun anaokulundaki kızı Klara (Annika Wedderkopp) öğretmenini Lucas'a karşı hisler beslemeye başlamış ve ona kalpten bir hediye hazırlamıştır. Evde abisi ve bir arkadaşı tarafından uygunsuz bir fotoğrafa maruz kalan Klara, o gün Lucas'ı ansızın dudaklarından öper. Durumun uygunsuzluğunun farkında olan Lucas ise hediyesini geri çevirmekle beraber Klara'nın iç dünyasını öğrenmeye çalışır; fakat başarısız olur. Kıskançlığı tepesine vuran Klara ise günün sonunda bir öğretmene gördüğü uygunsuz resmin de etkisiyle Lucas'ın genital organını gördüğünü ve onu sevmediğini söyler. Hiçbir kanıt bulunmamasına rağmen Klara'nın söylediklerine inanmaya başlayan halk zamanla Lucas'a karşı agresif tavır sergilemeye başlar ve böylece Lucas'ın sonunda harika gittiğini düşündüğü hayatı ufak bir yalanla alt üst olur.”

[1]

Bu suçlama dilden dile dolaşır ve kasabadaki - birkaç insan dışında- herkes bu suçlamaya ortak olur. Bu durum öyle ileri gider ki, Lucas artık marketten temel gereksinimlerini alamaz duruma gelir. Dayak yer ve her gittiği yerde kovulur. Bir ara tutuklanır. Ancak Lucas tüm bu baskı, yalan ve iftiralara karşı direnir ve bir onur savaşına girer. Filmin orijinal ismi “av”. Ve Lucas artık bir avdır. Ancak sonuçta küçük kız yalan söylediğini anlatmaya başlar ve bir yıl sonra artık Lucas'ın bir yalana kurban edildiği anlaşılır. Bu av'da onur savaşını kazanır Lucas. Peki, Lucas'ı av olmaya götüren nedenler nelerdi?

Bu filmde ortaya çıkan sonuç bizi bazı farklı noktalara götürmektedir. Burada soracağımız soru şu olmalı: Bazı konularda özellikle de cinsel içerikli olaylarda insanlar neden kanıt aramadan söylencelere bu kadar hızlı inanabilmektedir? Başka bir bakış açısıyla sorarsak soruyu: Neden bazı insanlar cinsel içerikli suçlarda kendilerini olaya bu kadar dahil etmek isterler?

Kuşkusuz sorulacak çok soru var. Soruları yanıtlamadan önce geçmişte yaşanmış birkaç olayı burada kısaca irdeleyelim: Yıllar önce Alevilere bir iftira atıldı. Aleviler için mum söndü oyunu adı altında bir yalan uyduruldu ve yıllarca Sünni vatandaşlar bu yalanı bir gerçekmiş gibi kabul etti. Cumhuriyetle birlikte alevi ve Sünni yurttaşların birbirlerini tanıması sonucunda olayın

yalan olduğu ortaya çıktı ve günümüzde bu konular artık pek konuşulmamaktadır. Yine burada da cinsel içerikli bir yalanın insanlar tarafından ne kadar kolayca inanıldığını ve masum insanların nasıl suçlandığını görmekteyiz.

Başımdan geçen farklı bir olayı da burada anlatmak istiyorum: Ağrı'dan, çobanlık yapmak üzere aşırı dindar bir aile köyümüze geldi. O sıralarda on yaş civarındayım. Çocukları çok sever, her nerde çocuk görsem onlarla ilgilenir ve konuşmaya çalışırım. On yaşında iken de böyleydim. Bu ailenin de iki yaşında tatlı bir kız çocuğu vardı. Yolda görüp yanağına siktim diye on beş yaşındaki abisi gelip "neden bacıma dokundun" diye beni azarlamıştı. Abisinin aldığı ve yaşadığı kültür elbette bizden farklıydı. Ona göre kardeşi cinsel bir objeydi ve yabancılar tarafından dokunulmamalıydı. Bu olayda konuya biraz da dini eğilim karışıyor. Din ile cinsellik arasında çok sıkı bir ilişki olduğunu Freud'dan biliyoruz. Din cinsel dürtüleri örgütlü bir biçimde bilinç dışında durmasını sağlayan bir mekanizmadır ve aşırı dindar insanlar bu yüzden çok namuslu görünmeye çalışırlar; ancak cinsellikle ilgili durumlarda bunu pek de beceremezler. Cinsellik ne kadar bastırılırsa sapıklıklar da o kadar gün yüzüne çıkma eğilimindedir. Her şeyin bir bedeli vardır ve doğa karşılıklı etkileşimle (diylektik) varlığını sürdürmektedir. Kuşkusuz bastırmanın dinle doğrudan ilgisi yok. En entelektüel biri dahi bu bastırmaya maruz kalabilir. Çünkü bastırma çocukluk çağında başlar ve yetişkinlikte de çeşitli biçimlerde sürer. Köy kendi köyümüz olmasaydı bir yalan ve iftiraya kurban gidebilirdim.

Yine başımda geçen başka bir olayı anlatayım. Bilindiği gibi ODTÜ'de bir Teoloji Sempozyumu gerçekleştirdik. Sempozyum öncesinde Libido adlı dergide yayınlanan alıntı bir yazıdan dolayı siyasi bir grup tarafından Homofobik olmakla suçlandık. Homofobi, tanımı pek de net olmayan karmaşık bir kavram. Genelde eşcinsellere karşı takılan nefret, korku, hoşnutsuzluk ya da ayrımcılık olarak tanımlanır. Aynı dergiyi okuyanlar benim orada herkesin toplumsal cinsiyetten kurtulması ve böylelikle (psikolojik anlamda) herkesin biseksüel olması gerektiğini savunan görüşlerimi de okumuşlardır. Bu görüşümü bilen biri böylesine saçmalayabilir mi? Maalesef bu ülkede saçmalayabiliyor. Yazmadığım bir yazıdan ötürü beni homofobi ile suçlamak öküzün altında buzağı aramaktan farksızdı. Zaten bu siyasi grubun amacı homofobi değil bir şahsı veya kurumu insanların gözünde küçük düşürmekti. Ve çevredeki insanlar beni tanımadan, okumadan bir siyasi bir grubun ortaya attığı bir yalan karşısında söylenecele inanca gereği duydu ve karalama kampanyasına dahil oldular. Hiç kimse gerçeği

araştırmadan cinsel içerikli bir yalanın arkasında koşmaya başladı. Filimde geçen olay bu kez entelektüel bir çevrede farklı bir boyutta ortaya çıktı.

Tam da bu noktada psikanaliz kuramında yer alan iki farklı savunma mekanizmasını burada irdelemek istiyorum. Bunlardan birincisi bastırma mekanizmasıdır. Bastırma, insanların sosyal çevreden dolayı bilince çıkaramadıkları dürtü ve isteklerin bilinç dışına itilmesi ile gerçekleşir. Özellikle de çocukluk çağında haz ilkesine yönelik istekler gerçeklik ilkesiyle birlikte bilinç dışına itilir. Örneğin; Kendisi bir kadınla cinsel ilişkiyi isteyen, ancak bunu içinde bulunduğu toplumsal koşullar (yaşam biçimi koşulları, olanaklar ya da ahlak anlayışı vb.)

nedeniyle gerçekleştirmesi güç olan bir erkeğin tüm cinsel ilişkileri ve bunu ima eden tüm davranışları (kız-erkek arkadaşlığı, açık giysiler vb.) hepten ayıplayıp kötülemesi ve reddetmesi durumunda bir tepki oluşumundan söz edebiliriz.

İkinci savunma mekanizması ise yansıtmadır. Yansıtma, insanın kendinde var olduğunu kabul etmek istemediği dürtü uyartılarını, başkalarına yansıtmasıdır. Örneğin evlilik dışı ilişkiler arzulayan ama bunu göze alamayan kıskanç koca, karısını sadakatsizlikle suçlayabilir.

"Amacına ulaşamayan bireyin, kendi başarısızlığının kabahatini (nedenini) başka insan ve olaylarda araması da yansıtmadır. Böylece başarısızlık nedeni ile yaşanan olumsuz duygular başka bir

hedefe yansıtılmış olur." [2]

Bu iki mekanizma çerçevesinde şunları söyleyebiliriz: Özellikle bastırılan ve kişide çatışma/kaygı yaratan cinsel dürtüler bir şekilde hafifletilmeli, kişi çatışmadan/kaygıdan kurtulmalıdır. Bunun için bastırılan dürtüler bir başkasına veya bir nesneye yansıtılır ve böylelikle kişi kaygı ve çatışmadan az da olsa kurtulur. Filimde geçen olayda çocuklara yönelik cinsel eğilim Lucas üzerine yıkılarak tatmin edilmeye çalışılmıştır. Örneğin Lucas'a en büyük tepkiyi veren kişi markette Lucas'a saldıran kişidir ve çocuklara olan cinsel isteği en çok olan da muhtemelen bu kişidir. Çünkü hiçbir kanıt olmadan inanan insan kendi içindeki kanıtları karşı tarafa yansıtarak rahatlamaya çalışır.

Yine Alevilere yönelik ensest suçlaması suçlamayı yapanların ensest ilişki isteğini yansıtmaktadır. Bastırılan arzuyu Alevilere yıkmak suretiyle bu arzusun bilinç dışında yarattığı tatminsizlik giderilmiş olur. Bu tür yalanlara inanmak gerçeğe inanmaktan daha kolaydır. İnsanların inancını da belirleyen şey bilinç dışı isteklerdir. Bilinç dışı; var olandan çok, olma ihtimali en az olan olgu ve olaylara inanma eğilimindedir. Çünkü haz orada gizlidir. Haz yasaktır ve yasak olan her şey kişide arzu yaratır. Bu arzu

tatmin edilmez ise çatışma ortaya çıkar. Kişi bu çatışmadan kurtulmak için bu isteğini başkasına yansıtır ve böylelikle rahatlamış olur.

Köydeki çobanın kardeşine yönelik cinsel isteği yasaklanmış olan ensest isteğinin bir karşılığı olarak karşımıza çıkmaktadır. Erkek egemen sistemde kadınların bir nesne olarak görülmesi çocuk yaşta başlar ve bu ölünceye dek sürer.

Aynı olay homofobi olayında bir bilinç dışı isteği bastırmak için bir yalana inanan insanlarda da ortaya çıkmıştı. Biseksüel doğan ve toplumsal cinsiyetle birlikte cinsiyet kazanan insan, yetişkinlikte, çocukluk dönemindeki biseksüelliğe dönme isteği taşır. Bu arzu toplumsal kurallardan ötürü yasaklanmış ve diğer olaylardaki gibi bilinç dışında bir çatışma yaratmaktadır. Bu çatışma ancak bir suçlu bulunup ona yansıtılarak hafifletilebilir. Bu çatışma bir eşcinselle şiddet olarak yansıtılarak hafifletilebileceği gibi eşcinsellerin homofobik olarak suçladığı biri üzerinden de gerçekleştirilebilir.

Freud'un uygarlık kuramına göre insanlar doğal isteklerinden (hazdan) vazgeçip gerçeği/toplumu tanıması ile uygarlaşmıştır. Uygar sayılan bir toplumda cinsellik ve saldırganlık dürtüleri bastırılmalı ve bilinç dışında tutulmalıdır. Bizler cinsel dürtülerimizi (biseksüellik, ensest, cinsel haz) bastırmak koşulu ile uygarlığa adım atarız. Uygarlık uğruna özgür yaşayacağımız bir alanı terk ederiz. Bunun bedeli olarak da nevrotik bir kişilik yapısına sahip oluruz. Hastayız çünkü sürekli özgür bir dünyada bıraktığımız dürtülerimizi bastırmak için çabalarız. O kadar enerji harcarız ki, bir suçlu bulduğumuz an bastırdığımız tüm dürtüleri o suçluya yansıtmaktan kendimizi alamayız.

Yeri gelmişken şunları da söylemekte fayda var. Kuşkusuz erkek egemen toplulukta çocuklara, kadınlara, eşcinsellere yönelik şiddet, nefret ve ayrımcılık çok büyük boyutlardadır. Ancak görmezden gelemeyeceğimiz en büyük şiddet çocuklara uygulanan şiddettir. Çocuklar bu erkek egemen toplulukta cehalet fişkıran ailelerin elinden her gün psikolojik anlamda öldürülmektedir. Çocukların anne ve babalarından gördüğü fiziki ve psikolojik şiddet erkeğin kadına uyguladığı şiddetten kat kat fazladır. Kuşkusuz burada kimseyi doğrudan suçlayamayız. Aile otoritenin çocuklar üzerindeki tahakkümünü sağlayan bir olgudur ve anne baba bu otoritenin simgesel uygulayıcılarıdır. Bu yüzden burada bireylerden öte sistem

eleştirisi yapmak daha mantıklı görünmektedir. Ancak o sistemi yaratan olgular da evrimsel sürecin bir sonucudur. Bu durumda iş daha çok bilinçli bireylerin toplum üzerindeki biçimlendirici yeteneklerine bağlı kalacaktır. Özellikle yasalar bu konuda bir numaralı belirleyici olarak karşımıza çıkmaktadır. Sistem demişken bir örnek daha vermek istiyorum: Örneğin bir adam bir kadına tecavüz eder ve insanlar bu adam için “meydanda iptesallandırılalım”, “bacaklarını ikiye ayıralım”, “cinsel organını keselim”, veya “bize verin kendi adaletimizi kendimiz uygulayalım” gibisinden sözler söylerler. Kuşkusuz bunları söyleyenler kendi içindeki cinsel çatışmayı hafifletmek için söylemektedir. Bir bakıma tecavüzçüyü yaratan olgu bu insanların sözlerinde gizlidir. Burada kadına tecavüz eden adam değil, sistemin kendisidir. Sistem kendine tecavüz ederek toplumsal bilinç dışında kendini rahatlatmaktadır. Sivas olaylarında da bu durum iyi gözlemlenebilir. Yığınlar Madımak otelinin önünde toplanmış özgür düşünen bireyleri diri diri yakarken müthiş bir haz içindeydiler. “Et kokusu geliyor” diyerek sevinç çığlıkları atıyorlardı. “Allah-u ekber” diyerek de sisteme gönderme yapıyorlardı.

Bu arada çocuklara yapılan şiddeti bu kadar önemsememin nedeni diğer şiddet türlerinin buradan yani çocukluk çağında yaşanan olaylarda gizli olduğunu düşünmemden kaynaklanmaktadır.

Küçük bir yalan insanları inandırmaya yetebilir. Eğer bu yalan insanın içgüdüsel olarak bastırdığı olgular ile ilgili ise bu yalana herkesin inanma oranı da bir o kadar artar. Örneğin tecavüz eden birine karşı duyulan öfke ve suçluyu öldürme gibi karşı duruşlar bir bakıma o kişinin güdüsel (tecavüz) isteğini bastırma amaçlı olabilmektedir. Suça meyilli olanlar suçlulara karşı, başkalarından daha çok tepki verirler. Topluluklar da içgüdüsel olarak bu başkalarından daha çok tepki veren insanları destekleme eğilimindedirler. Yani yok yere örneğin küçük bir yalan veya iftira suçsuz bir insanı yok etmeye yetebilir. Sürüler bazı suç unsurları için (özellikle de cinsellikle ilgili konularda) insanları yok etmede bu tür yalan ve iftiralarda bulunabilirler. Çünkü onları destekleyecek insan sayısı yukarıdaki nedenlerden dolayı çoktur. Ancak sonuç olarak hiç bir gerçek karanlıkta kalmaz. Kimin doğru olduğunu zaman gösterecektir. Eğer siz de bir insanı karalamak ve yok etmek istiyorsanız böyle alçakça yöntemlere başvurabilirsiniz; çünkü arkanızda çok sayıda insan! olacaktır.

Bilinç dışı başlangıçta bir gol atmış gözükebilir. Ancak uzatmalarda bilincin öne geçeceğini herkes görecektir. “Bilinç dışı” yaşam sürenler bilincin ağırlığı altında yok olmaya mahkûmdurlar.

Kaynaklar:

- [1] <http://www.filmdokтору.com/2013/03/jagten-the-hunt-2012.html>
- [2] <http://msgslpsikoloji.blogspotu.com/savunma-mekanizmalari/10113738>

Jean Baudrillard ya da

“Bildiğiniz Her Şey Yanlış” diyen

Çağdaş Bir Düşün İnsanı

Tan Doğan

tan.dogan61@gmail.com

“düşünürüm”e...

Düşünürün Yaşamöyküseline

Fransa'da bir devlet memurunun çocuğu olarak 29 Temmuz 1929 'da Reims'de dünyaya gelmiştir Baudrillard. Okumaya, düşünmeye, öğrenmeye ve öğretmeye düşkünlüğünden ötürü, ailesinden üniversiteye giden ilk kişi olmasına ve Sorbonne Üniversitesinde Almanca bölümünde eğitim ve öğretim görmesine neden olmuştur.

Mezun olduktan sonra bir süre eğitim kurumlarında Almanca öğretmiştir. 1950-1960 yılları arasında “Cezair”, yaşamını ve düşüncesini çokça etkilemiştir. Almanca öğrettiği bu dönemde lisansüstü eğitimini de sürdürüp, “Toplumbilim” üzerine yaptığı çalışması, doktora savı / tezi olarak 1966'da onanmıştır.

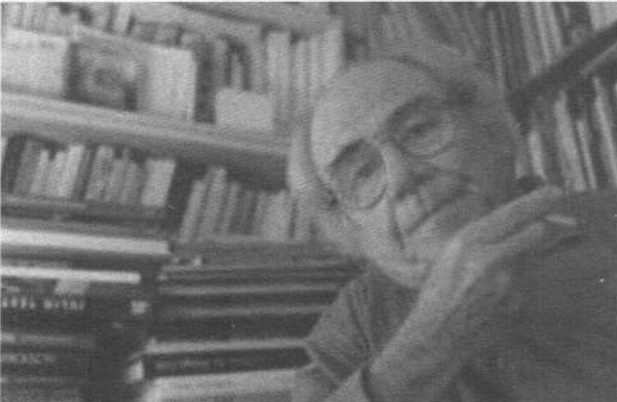
1966 yılının Eylül ayında Nanterre Üniversitesi - Paris-X'a asistan olmuştur. 1968'deki öğrenci eylemlerinin etkisinde kalmış, "Yapısal Marksizm" ve "Medya Kuramları" ile ilgilenmiştir. Düşünür kimliğine, fotoğrafçılığına (fotoğrafa "Cin Kovma" ve "fotoğrafi çekilen nesne, geri kalan her şeyin yok olmasının izidir, yalnızca neredeyse kusursuz bir öldürüdür" demesinin öte) eklemlenen yazın insanı / sanatçı tını, Bertolt Brecht'ten şiirler, Peter Weiss'den tiyatro oyunları ve Wilhelm E. Mühlman'ın "Üçüncü Dünya'nın Devrimci Cennetleri"ni çevirmesine neden olan Baudrillard, ders vermek ve konuşmalar yapmak amacıyla, ABD ve Japonya olmak üzere dünyanın pek çok ülkesine gitmiştir. Yirmi yıldan uzun bir süre başasistan olarak kalıp, Nanterre Üniversitesi'nde toplumbilim dersleri veren Baudrillard, "profesörlük" unvanını ancak 1990 yılında alabilmiş, 1987'dan 1990'a kadar Dauphine Üniversitesi - Paris-X'de çalışmalarını sürdürmüştür.

Düşün, toplumbilim ve siyasa çalışmalarını -uzunca bir zaman dilimi savaşım verdiği kansere yenik düşene dek- sürdürülmüştür: 6 Mart 2007 / Paris.

Çağdaş düşün yeryuvarının en ilginç / çarpıcı düşünürlerinden biri olan Baudrillard "Simülasyon Kuramı"nı ortaya atarak "yığınların anlağı"nın konumunu imlemenin ötesinde, "öteki", "baştan çıkarma" benzeri konuları irdelemiş, üretimin ussal bir etkinlik olmadığını ileri sürmüş; tüketicinin, reklam benzeri yollarla aldatılmasını göz boyayıcı bir oyun ve hem üretimi hem de tüketicinin isteğini gözdağı altında tutmanın bir yolu / yöntemi olarak nitelendirmiş, medya ve kitle iletişim araçlarına yönelik eleştirileri öteki düşünceleri denli yankı bulmuş, bu bağlamda, çağcıl siyasa ve düşüncü akımlarını yoksayması, ününün daha da artmasını sağlamıştır.

Özellikle "Körfez Savaşı" sırasında Fransız'da görüşlerine çokça başvurulmuş bir düşünür olarak "yıldız"ının daha da parlamasına neden olmuştur. Benzer eleştirel / sorgusal yorumları 11 Eylül olayları sırasında da yapmış, tüm yeryuvar ülkelerinin ilgisini çekmeyi başarmıştır.

Betiklerinin (ki Matrix filmlerine esin kaynağı olduğunu da dile getirilir...) büyük bir çoğunluğu İtalya, Meksika, Brezilya ve Japonya gibi ülkelerde çevrildiği, Türkçe'de ilk betiği (ki 2004 yılında Türkiye'ye de gelip konuşmalar / söyleşiler gerçekleştirmiştir) nice yapıttan alıntılarının çevirisi olan "Metinler ve Söyleyişler" olan

Baudrillard'ın üzerinde çokça durduğu ve betiklerini donattığı olgular "Medya Kuramı", "Postyapısalcı Felsefe" ve "Postmodernizm" olmuştur.

Baudrillard'ın Türkçe'deki Betiklerinden Birkaçı:

- * Amerika, Ayrıntı Yayınları, 1996,
- * Tüketim Toplumu, Ayrıntı Yayınları 1997,
- * Foucault'u Unutmak, Dokuz Eylül Yayınları, 1998,
- * Üretimin Aynası, Dokuz Eylül Yayınları, 1998,
- * Kusursuz Cinayet, Ayrıntı Yayınları, 1998,
- * Siyah 'An'lar 1-2, Ayrıntı Yayınları 1999,
- * Tam Ekran, YKY, 2001,
- * Baştan Çıkarma Üzerine, Ayrıntı Yayınları, 2001,
- * Çaresiz Stratejiler, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 2002,
- * Cool Anılar 3-4, Ayrıntı Yayınları, 2002,
- * Sembolik Değiş Tokuş ve Ölüm, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 2002,
- * Sessiz Yığınların Gölgesinde Toplumsalın Sonu, Doğu Batı Yayınları, 2003,
- * Simülakrlar ve Simülasyon, Doğu Batı Yayınları, 2003,
- * Kötülüğün Şeffaflığı, Ayrıntı Yayınları, 2004,
- * Anahtar Sözcükler, Paragraf Yayınevi, 2005,
- * Bir Parçadan Diğere- İnkılap Kitabevi 2005...

Baudrillard'dan Birkaç Düşün / Birkaç Tümce:

* Ne güzelduyusal/estetik, ne cinsel bir inancımız var, ne var ki bunca zamandır bunlara iye olmayı öğreniyoruz ve gerçek bir felaket olmayacak çünkü sanal karayıkım koşullarında yaşıyoruz. Hızla çoğalan, aşırı şişen, ne var ki doğuramayan bir yeryuvarın bulantısı bu.

* Hiçbir şey baştan çıkarmanın kendisinden daha büyük olmayı beceremeyecektir; Onu yok eden düzen bile

* Fotoğraf sanatı bizim için bir 'cin kovma'dır. İlkel toplumun maskaları vardı, kentsoylu toplumunun aynaları, bizim ise görüntülerimiz var. Fotoğrafi çekilen nesne geri kalan her şeyin yok olmasının izidir yalnızca. Neredeyse kusursuz bir öldürüdür. Fotoğraftır bizi görüntüsüz bir evrene, eşdeyişle salt görünüşe, en çok yaklaştıran. Çünkü nesnedir bizi gören, nesnedir bizi düşleyen. Yeryuvardır bizi yansıtan, bizi düşünen. Budur temel kural.

* Ayrımlaşmanın doğru kullanımı yoktur. Yalnızca ırkçılığın değil, ayrımcılığın sürdürmeye ve korumaya yönelik tüm ırkçılık karşıtı ve insancıl çabaların gösterdiği de budur.

* Felsefenin sırrı, belki de kendini tanımak veya nereye gittiğini bilmek değil, ötekilerin düşlediğini düşlemektir. Kendi başına inanmak değil, inananlara inanmaktır.

* Anamalcılık erkeği çekincesiz konuma getirip, yetersizleştirmek, bir dolap beygiri yapmak için kadını kullanır.

* Tanrı var, ne var ki ben inanmıyorum ya da Tanrı yok ama ben inanıyorum önermeleri aykırıkanısal/paradoksal bir biçimde, ola ki Tanrı varsa inanmak anlamsızdır, ola ki Tanrı yoksa inanma bir zorunluluğa dönüşmektedir anlamına gelirler. Ola ki birşey yoksa ona inanmak gerekir Öyleyse Tanrı'ya inanmak O'nun varlığından, belirginliğinden ve şu anda buradalığından kuşkulunmak demektir.

* Artık inanamıyoruz; ne var ki inanana inanıyoruz. Artık sevmiyoruz; yalnızca seveni seviyoruz. Artık ne istediğimizi bilmiyoruz, ne var ki bir başkasının istediğini isteyebiliyoruz. İstemek, yapabilmek ve bilmek eylemleri bırakılmadı, ne var ki bir başkasına devredilerek genel olarak ortadan kaldırıldı.

Baudrillard'dan Üç Betik Üzerine:

* Kötülüğün Şeffaflığı / Aşırı Fenomenler Üzerine Bir Deneme:

"Gelişme", "İlerleme" ve "Kendini Sakınma" ilkelerinin Batı'yı var eden ana kavramlardan üçü olması, her yerde yok oluşun ve ölme konumunun sürekliliğine dönüştüğünü göstermektedir. 1960'ların "Cinsel Devrim"i, cinsel özgürlüğe değil; travestiliğin hükümlerine, kadın ve erkek ulamlarının birbirine karışmasına yol açmıştır. "Sanatta Devrim" ile iyi ve kötü gibi güzelduyusal / estetik düzeye değgin ulamlar burakılarak "Kötünün de Kötüsü" türünden trans-estetik kopyalar yaşamlarımızı doldurmuştur. Siberetik devrim, makine ile insan arasındaki ayrımı makineden yana ortadan kaldırmış; politikanın sonuna yol açan "Politik Devrim"e, eski politik biçimlerin simülasyonu olan "trans-politika"nın egemenliğini kurmuştur...

Batı'nın politik bağımsızlık sistemi, kendi bünyesindeki virüsler nedeniyle gözdağı altındadır. Sömürgecilikten bu yana, farklı olanı ve "Öteki"ni yok etmiş olan Batı, artık "Aynı"nın aynasında, kendi kendinden üreyen ve türeyen cinsiyet ve anlayışla birbirinin kopyası olan bireylerin dünyasıdır. Artık "Öteki Cehennemi"nde değil, kendi cehenneminde yaşayan bu insanın bir diğerinde keşfedebileceği hiçbir şey kalmamıştır; çekici tek şey nesnelerdir artık.

Geçmişte Batı'nın sayısız kötülük tohumu gönderdiği "Öteki Yeryuvar" olan Üçüncü Dünya da bugün, yıllarca benimsemiş gibi gözüktüğü çağcıl değerleri yoksayısıyla Batı'dan rövanşı almanın peşine düşmüştür.

Baudrillard'ın bu betiği, kendisini "Kuramsal Yıldırıcı ve Hiççi" olarak tanımlayan insanın ve insanlar arası ilişkilerin yok oluşuna bir ağıt / çığlıktır.

** Sessiz Yığınların Gölgesinde Toplumsalın Sonu:

"Sessiz Çoğunluk": İş görebilen biricik kitle... Bütün güncel dizgeler bu örnek üstünde iş görmeyi sürdürmektedirler. Varlığı artık toplumsal değil, sayıbilimsel olan bu kaypak kavramın ortaya çıkabildiği tek yer sonda jlarıdır. Toplumsal adlı gökyüzünün ufkundaki düş ya da toplumsalın içinde bulunduğu bir ufku simülasyonu. Sessiz çoğunluğun ya da kitlelerin düşsel bir gönderen olması, onun var olmadığı anlamına gelmez. Bunun anlamı sessiz çoğunluğun artık gösterilemeyecek bir durumda

bulunmasıdır. Kitleler artık bir gönderen olmaktan çıkmışlardır. Çünkü artık temsil edilememektedirler. Ses vermeyen bu kitleler sondajlar aracılığıyla sık sık yoklanmaktadır. Düşünceleri yansıtılmamaktadır. Yalnızca ne düşündükleri konusunda testler yapılmaktadır. Kitle iletişim araçları da sonsuz bir soru-yanıt referandumudur ki, bu konum politik gönderenin yerini almıştır. Sondajlar, testler, referandum ve kitle iletişim araçları temsil edici bir dizgeye iye önlemler değil, simülatif bir dizgeye iye önlemler olup, artık amaçlanan şey bir gönderen değil, bir model konumuna dönüşmüştür.

*** Simülasyon Kuramı:

Simülasyon, doğadaki dirimsiz özdeklerin kendiliğinden, bir anda veya zamanla bir dirime benzer biçim almasına ve bu tür oluşumlara verilen ad olarak bilinir. Baudrillard'a göre görüşte özgünlüğü, gerçeği, ilk örneği olmayan; kendisi kopya olan bir şeyin kopyasını anlatan bir terim olarak yer alır.

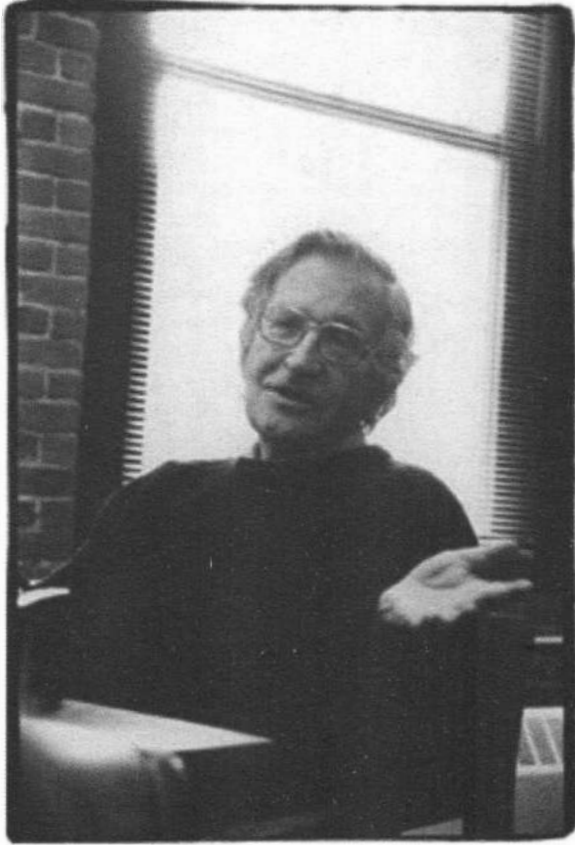
Evreninin ortaya çıkışı 2. Yeryuvar Savaşı sonuçlarıyla bağlantılı olan simülasyon, Baudrillard'a göre sağ ve solun işlevlerini yerine getirmeye başlamış, böylelikle "Toplumsal Devlet" ilkesi ortaya çıkmıştır. Ayrıca işleyim / sanayi ve tarım bölümlerinde belirleyiciliği olmuştur. Bu veriler Batı'da durağanlık yaratmış ve Batı kendi çevresine dönmeye başlamıştır ki, bu süreç kavramların içlerinin boşaltılmasını oluşturmuştur. Her kavram televizyonlardan akmakta olduğundan, insanlar uygulamalı bilim sağladığı bu ortamda derinlemesine düşünemeyen ölgün bir kitle olmuş ve iletişim araçlarının yüklediği işlevden ötürü, araç olma konumundan çıkıp, bağımsız bir "kendilik" konumuna gelmiştir. Birey ise bu durumu çaresizlik içinde izlemenin ayırdındalığına karşın, bolluk içindeki yaşamından ödün vermek istememektedir. Birey televizyonda Sudan iç savaşını, herhangi bir tuvalet kağıdı reklamıyla aynı duyarlılıkla izlemektedir Baudrillard'a göre. Televizyonu kapattıktan sonra Sudan'daki iç savaş sürse bile, onun için bitmiştir. Özce bireyin yaşadığı bu evren, simülasyon evrenidir ve tüm olup sürenler görüntüden başka bir şey değildir...

"Son Söz" yerine...

Düşünceleri ve betikleri "Karanlık / Karamsar" ve "Çıkışsız" görünen, sözsöyleme sanatına şiirsel bir söylem eklemlenerek birikimini dile getiren, dağınık bir biçimsel anlatıyı bulanık bir biçimle uslarımıza çivileyen, eleştirelliği / sorgusallığı gerçeğe sanalın / kurgusalın on ikisinde harmanlayan, soyuttan somuta / somuttan soyuta yolculanan, varoluşçulukla hiççilik arasında mekik dokuyan, bireysellikten toplumsallığa, toplumsallıktan evrenselliğe açılan ebemkuşaklı bir pencerenin görüngesinden seslenen, yıkımlarıyla yapımları arasındaki gelgitleri gözlerimizin önüne seren, olanla-olası üzerine bir söylemi bir söylencesine yeryuvarımıza "bir başka ödülümüz"cesine bırakmayı ereleyen ve "Çağdaş Bir Düşün İnsanı" olan Jean Baudrillard, "Bildiginiz Her Şey Yanlış" diyor düşününce; belki de hiçbir şeyi doğrulamayalım diye kendimizce ...

Noam Chomsky'nin ANARŞİZM, MARKSİZM ve GELECEK Üzerine Düşünceleri*

Söyleşi

Noam Chomsky daha çok Amerikan dış politikasına yönelik eleştirileri ve dilbilim üzerine çalışmalarıyla tanınmıştır. Daha az bilinen yönü ise özgürlükçü sosyalizm konusundaki süregelen desteğidir. İrlanda'da yayınlanan Red and Black Revolution'la yaptığı özel bir röportajda Chomsky, anarşizm, marksizm ve mevcut koşullarda sosyalizmin gerçekleşme olasılıklarına ilişkin görüşlerini açıklıyor. Röportaj Mayıs 1995'te Kevin Doyle tarafından yapılmıştır.

*İlk olarak Red & Black Revolution dergisinin 2. sayısında, 1996'da yayınlanmıştır.

RBR: *Noam, öncelikle, bir süredir anarşist düşüncenin destekçilerinden birisiniz. Birçok kişi 1970'te Daniel Guerin'in Anarchism'ine yazdığınız girişi hatırlayacaktır, ancak en son, Manufacturing Consent filminde anarşist düşünceyi ve anarşizmdeki potansiyeli anlatma şansını tekrar yakaladınız. Sizi anarşizme çeken nedir?*

CHOMSKY: Anarşizme henüz genç bir delikanlıyken sempati duydum, dünyaya sevimli dar bir pencereden bakmaya başladım ve o zamanlardan beri ilk görüşümü değiştirecek fazlaca sebep göremedim. Bence anlamlı olan tek şey yaşamın her alanında iktidar, hiyerarşi ve tahakküm yapılarını araştırmak, tanımlamak ve onlara meydan okumaktır; eğer onları meşru gösterecek bir şey yoksa geçersizdirler ve özgürlük alanlarını genişletmek için sökülüp atılmalıdırlar. Bu çaba, politik güç, mülkiyet ve yönetim, kadın-erkek ve ana baba-çocuk ilişkileri, (bence, çevreci hareketin temel ahlak koşulu olan) gelecek nesillerin kaderleri üzerindeki kontrolümüzü ve daha birçok şeyi içerir. Kuşkusuz bu, büyük baskı ve kontrol kurumlarına bir meydan okuma anlamına gelir: Devlete, ulusal ve uluslararası ekonominin çoğunu kontrol eden sayısız kişisel tiranlıklara ve daha bir çoğuna. Ancak yalnızca bunlara değil. Anarşizmin temeli olduğunu düşündüğüm şey her zaman şu olmuştur: İktidarın gerekçe belirtme sorumluluğuna olan inanç ve böyle bir sorumluluk yerine getirilmediğinde yaşamdan sökülüp atılması. Bazen bu sorumluluğa rastlanabilir. Torunlarımla yürürken işlek bir caddeye fırlamaya kalkarlarsa onları durdurmak için sadece iktidar değil fiziksel güç de kullanırım. Fiziksel güce tepki gösterilebilir ancak sanırım bu tepkiye karşı da hazırlıklı olurum. Buna benzer daha pek çok başka durum da vardır; yaşam karışık bir olay, insanlar ve toplumla ilgili çok az şey anlıyoruz ve genellemelere başvurmak çoğu zaman yarardan çok zarar getirir. Ancak anarşizm geçerli bir bakış açısı ve bana kalırsa, bize oldukça uzun bir süre yol gösterebilir.

RBR: *Şurası kesin ki, düşünceleriniz ve eleştirileriniz şu anda eskiye oranla çok daha geniş ölçüde biliniyor. Aynı zamanda genel olarak görüşlerinize saygı duyulduğunu da söyleyebiliriz. Bu bağlamda, anarşizme yönelik desteğinizin nasıl algılandığını düşünüyorsunuz? Özellikle politikayla ilk defa ilgilenmeye başlayan ve sizin düşüncelerinize benzer sonuçlara varan insanlardan aldığınız tepkilerle ilgileniyorum. Bu insanlar sizin anarşizmi desteklediğinizi duyunca şaşırıyorlar mı? İlgi duyuyorlar mı?*

CHOMSKY: Bildiğiniz gibi genel entelektüel kültür 'anarşizm'i kaos, şiddet, bombalar, karışıklık vb. ile özdeşleştirir. Bu yüzden insanlar anarşizm hakkında olumlu şeyler söyleyince ve kendimi onun içindeki önde gelen geleneklerden birisiyle tanımlayınca çoğunlukla şaşırıyorlar. Ancak düşüncem o ki, bazı soru işaretleri giderildiğinde temel düşünceler halkın geneli tarafından makul görülebiliyor. Kuşkusuz, özel sorunlara geldiğimizde - diyelim ki, aile kurumunun doğası veya daha özgür bir toplumda ekonominin nasıl çalışacağı vb. - sorular ve tartışmalar ortaya çıkıyor. Ancak beklenen de

budur. Fizik de aslında suyun musluktan lavabonuza nasıl aktığını açıklayamaz. İnsanın doğasına ilişkin daha karmaşık sorulara gelindiğinde, kavrayışımız çok zayıflar ve ufkumuzu genişletmemize yardımcı olacak uzlaşmazlıklara, deneyimlere ve hem düşünsel hem de gündelik yaşamdaki keşif olanaklarına daha çok yer bulunur.

RBR: *Herhalde, bütün diğer düşünceler arasında çarpıtılma sorunundan en çok çeken anarşizmdir. Anarşizm birçok insan için birçok anlama gelebiliyor. Anarşizm derken neyi kastettiğinizi anlatma ihtiyacıyla sıklıkla karşılaşılıyor musunuz? Anarşizmin çarpıtılması canınızı sıkıyor mu?*

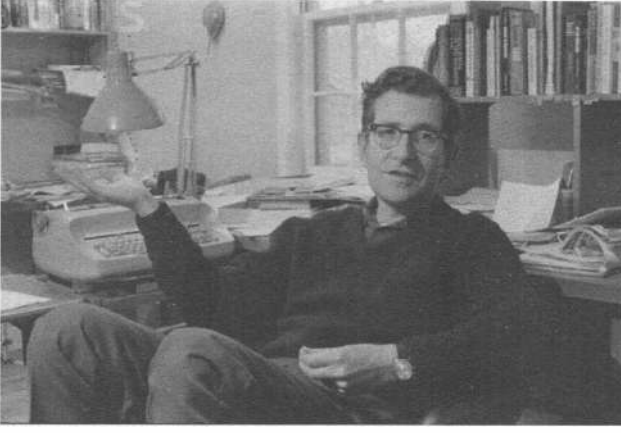
CHOMSKY: Bütün çarpıtmalar birer baş belasıdır. Çoğunun kökeni anlamayı engellemekle uğraşan iktidar yapılarında bulunabilir, oldukça açık nedenlerle. David Hume'un Principles of Government'ını (Yönetim İlkeleri) hatırlayalım. Şaşkınlık içinde insanların yönetenlere her zaman boyun eğdiğini belirtir. Bu yargıya şöyle varır; güç her zaman yönetilenin tarafındadır, yönetenlerin dayandıkları tek şey düşüncedir. Bu nedenle, yönetim yalnızca düşünce üzerinde kurulur; ve bu kural en despotik ve en militer yönetimlerden, en özgür ve en halkçı yönetimlere kadar çeşitlilik gösterir. Hume oldukça zeki ve aklıma gelmişken belirteyim, döneminin ölçülerine göre sıkı bir özgürlüğüydü. Kuşkusuz iktidarın gücünü görmezlikten geliyor ancak tespiti bana temelde doğru ve önemli görünüyor, özellikle kontrol etme sanatının inceliklerle icra edildiği görece özgür toplumlarda. Çarpıtma ve diğer yanıltma biçimleri birbirlerinin ayrılmaz parçasıdırlar.

Çarpıtmalar canımı sıkıyor mu? Elbette, ama bozuk hava da can sıkır. Bu durum, iktidar odakları kendilerini savunacak bir çeşit komiser sınıf oluşturduğu sürece devam edecek. Genellikle çok zeki olmadıklarından ya da ancak gerçeklerin üstünü örtmenin daha iyi olduğunu bilecek kadar zeki olduklarından, çarpıtmalara, kötümlemelere ve insanlara güçlülerin hizmetinde olan çeşitli araçlarla korunacakları izlenimini veren yöntemlere başvuracaklardır. Bütün bunların neden olduğunu anlamamız ve ortaya çıkarmamız gerekiyor. Bu - kendimizi ve diğerlerini -özgürleştirme projemizin bir parçasıdır; daha doğrusu başkalarıyla birlikte bu amaca ulaşmaya çalışan herkesi özgürleştirme çabamızın bir parçası.

Kulağa basit geliyor ve öyledir de. Ancak insan yaşamı ve toplum konusunda çok daha fazla yoruma ihtiyacımız var; saçmalıklardan ve kendi kendine hizmet etme 'görüntüsü'nden kurtulduğumuz zaman, bu hiç de kolay bir iş değildir.

RBR: *Peki ya anarşizmin tam olarak nerede durduğunu daha iyi bilmesini bekleyebileceğimiz yerleşik sol çevreler? Bu çevrelerde görüşleriniz ve anarşizme ilişkin desteğiniz konusunda garipsendiğiniz oluyor mu?*

CHOMSKY: Eğer yerleşik sol çevrelerle ne demek istediğinizi anlayabildiysem, benim anarşizme ilişkin

görüşlerim konusunda fazlaca şaşkınlık yok, çünkü zaten benim herhangi bir konu hakkındaki görüşlerim çok az biliniyor. Yine de benim ilgilendiğim çevreler bunlar değil. Benim söylediklerim ya da yazdıklarım konusunda hemen hemen hiç kaynağa rastlayamazsınız. Kuşkusuz, bütünüyle de doğru değil bu. Şöyle ki, ABD'de (ancak Birleşik Krallık ve başka yerler için daha az geçerli olmak üzere), yerleşik sol çevreler de denilebilen bazı eleştirel ve bağımsız çevrelerde ne yaptığımı bilenler bulabilirsiniz ve değişik yerlere dağılmış kişisel dostluklarım ve bağlantılarım vardır. Ama kitaplara ve dergilere bir bakın, ne dediğimi anlayacaksınız. Yazdıklarımın ya da söylediklerimin bu çevrelerde, fakülte kulübünde ya da yayın yönetim kurulu odasında olduğundan daha iyi karşılanmasını beklemiyorum - yine bazı istisnalar dışında.

Soru oldukça uç bir noktadan yola çıkıyor, bu yüzden cevaplanması da zor.

RBR: Bazıları 'özgürlükçü sosyalist' terimini 'anarşizm' sözcüğüyle aynı bağlamda kullandığımızı belirtiyor. Bu terimleri aslında benzer olarak mı görüyorsunuz? Size göre anarşizm bir çeşit sosyalizm mi? Eskiden, tanımlama, anarşizm = sosyalizmle birlikte özgürlük olarak kullanılmıştı. Bu temel denkleme katılıyor musunuz?

CHOMSKY: Bu söylediğiniz, bir asır önce yaşayan ve anarşizm çok geniş bir çerçevedir ve her şeye uydurulabilir diyen anarşist bir sempatizandan yapılmış bir alıntıdır ve Guerin'in kitabının girişinde kullanılmıştır. Geleneksel olarak vurgulanan temel unsur 'özgürlükçü sosyalizm' olmuştur. Bununla ne demek istediğimi orada ve her yerde açıklamaya çalıştım, epeyce özgün olduğunu vurgulayarak anarşist hareketin önde gelen kişilerinden aktarıyorum; devlet gücünü toplumsal mücadele yararına kullanmak isteyen ve Bakunin'in uyardığı şekilde lanetli (çoğunlukla 'sosyalizm' denildiğinde anlaşılan şey olan) Kızıl bürokrasi'ye dönüşecek 'yeni sınıf' radikal aydınlarını sertçe suçlayarak, kendilerini çoğunlukla tutarlı sosyalistler olarak tanımlamışlardır. Rudolf Rocker'ın yansıttığı bu düşüncenin de ötesinde, anarşizmdeki bu (oldukça merkezi) eğilimlerin Aydınlanma'nın ve klasik liberal düşüncenin en iyilerinden alındığı görüşüne katılıyorum. Göstermeye çalıştığım gibi, aslında bu düşünceler, Marksist-Leninist doktrin ve pratikle olduğu kadar özellikle

ABD ve Birleşik Krallık'ta moda olan 'özgürlükçü' doktrinlerle ve diğer çağdaş ideolojilerle de (hepsi bana, şu veya bu biçimdeki gayri meşru otoritenin, daha çok da gerçek tiranlığın savunulmasına indirgeniyor gibi görünür) derinden ayrılırlar.

İspanya Devrimi

RBR: Geçmişte, anarşizmden söz ederken, sıklıkla İspanya Devrimi deneyimi üzerinde durdunuz. Size göre bu deneyimin iki önemli yanı var. Bir yandan İspanya Devrimi 'eylemde anarşizm'in iyi bir örneği' diyorsunuz. Öte yandan aynı zamanda İspanya Devrimi'nin işçilerin kendi çabalarıyla katılımcı demokrasiyi kullanarak gerçekleştirebilecekleri şeylerin iyi bir örneği olduğunu belirtiyorsunuz. Bu iki anlayış - eylemde anarşizm ve katılımcı demokrasi - size göre tek ve aynı şey mi? Anarşizm halkın gücünden temel alan bir felsefe mi?

CHOMSKY: Ortak değerlere ilişkin bir şeyden söz ettiğimde felsefe gibi çok heceli imgeleri kullanmak istemem. Ayrıca sloganlardan da hoşlanmam. Devrim ezilmeden önce, İspanyol işçi ve köylülerinin başardığı şeyler birçok yönden etkileyiciydi. 'Katılımcı demokrasi' farklı bir bağlamda gelişmiş, daha yeni bir terim, ancak kuşkusuz benzedikleri noktalar var. Bu kaçamak bir yanıt gibi görünüyorsa da üzgünüm. Ancak bunun nedeni sanırım, ne anarşizm ne de katılımcı demokrasi kavramlarının aynı şey olup olmadıkları sorusuna yanıt verilebilecek kadar açık olmamalarından kaynaklanıyor.

RBR: İspanya Devrimi'nin başardığı en önemli şeylerden birisi de demokrasi köklerinin sağlamlığıydı. 3 milyondan fazla insanı içerdiği hesaplanıyor. Kırsal ve kentsel üretim işçilerin kendisi tarafından idare ediliyordu. Sizce bireysel özgürlüğü savundukları bilinen anarşistlerin, kolektif yönetim alanında başarılı olmaları bir rastlantı mıydı?

CHOMSKY: Pek de rastlantı değil. Anarşizmin her zaman için en ikna edici bulduğum eğilimler, emir verme konumundakiler tarafından değil (yine iktidarın meşru görülebileceği bazı durumlardaki özel olaylar dışında) katılanlar tarafından kontrol edilen, birçok farklı yapıyı (işyeri, toplum ve başka gönüllü birliklikleri) bütünleştiren, üst düzeyde örgütlü bir toplum öngörenlerdir.

Demokrasi

RBR: Anarşistler demokrasinin köklerini oluştururken çoğu kez oldukça büyük çaba harcamışlardır. Hatta çoğunlukla demokrasiyi uç noktalara götürmekle suçlanırlar. Ancak buna rağmen, birçok anarşist demokrasiyi anarşist felsefenin temel bir ögesi olarak tanımlamaya hazır değildir. Anarşistler çoğunlukla politikalarını 'sosyalizm' ya da 'bireyle ilgili olarak tanımlarlar - anarşizm demokrasiyle bağlantılıdır demekten hoşlanmazlar. Demokratik ideallerin anarşizmin temel niteliklerinden birisi olduğu görüşüne katılır mısınız?

CHOMSKY: Anarşistlerin 'demokrasi' eleştirisi

çoğunlukla yoğun baskı uygulanan toplumlarda ortaya çıktığından, parlamenter demokrasi eleştirisi olmuştur. Kökensel olarak hepsinden özgür olan ABD'yi alalım. Amerikan demokrasisi 1787'de Anayasa Kongresi'nde James Madison'ın vurguladığı şekilde, hükümetin başlıca görevinin zengin azınlığı çoğunluktan korumak olduğu ilkesi üzerine kurulmuştur. Bu nedenle, o dönemin tek yarı-demokratik ülkesi olan İngiltere'yi örnek vererek toplumun geneline kamusal işlerde söz hakkı verilirse, halkın eşitliğe yönelik reformları veya başka canavarlıkları gerçekleştirebileceği konusunda uyarıyor ve Amerikan sisteminin, savunulması (aslında hakim olması) gereken mülkiyet haklarına yönelik saldırılar karşısında uyanık olması gerektiğini söylüyordu. Parlamenter demokrasi bu çerçevede gerçek özgürlükçüler tarafından keskin bir eleştiriyi hakketmiştir ve - sadece bir tanesinden söz etmek gerekirse, kölelik ya da ücretli kölelik gibi 19. yy ve sonrasına kadar anarşizm veya komünizmi hiç duymamış çalışanlar tarafından şiddetle eleştirilen başka birçok özelliğine de burada değinmiyorum.

Leninizm

RBR: *Toplumdaki herhangi anlamlı bir değişiklik için demokrasi köklerinin önemi açık görünmüyor. Ancak geçmişte sol bu konuda muğlaklı. Genel olarak konuşuyorum, sosyal demokrasinin yanı sıra Bolşevizm gibi sol geleneklerin, tam demokratik pratikten ziyade seçkinci düşünceyle ortak noktası var görünmüyor. İyi bilinen bir örnek vermek gerekirse Lenin anladığım kadarıyla, sendika bilincinden daha fazla bir şey geliştirebileceklerinden şüphe ederek, işçilerin mevcut durumlarından ötesini göremeyeceklerini söylemek istiyordu. Benzer şekilde, İngiltere'deki İşçi Partisi'nde çok etkili olan Fabianci sosyalist Beatrice Webb'in görüşü de, işçilerin yalnızca at yarışı tahminleriyle ilgilendiği yönündeydi! Bu seçkinci yaklaşımın kaynağı nedir ve solda ne işi var?*

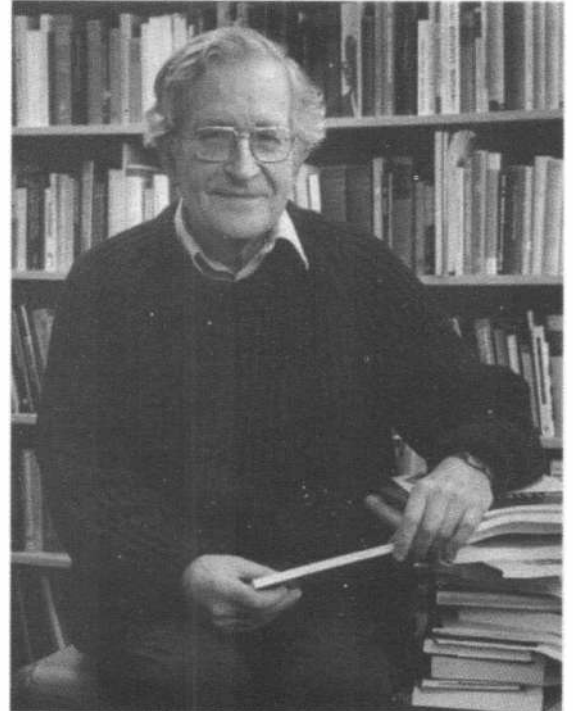
CHOMSKY: Korkarım benim için bunu yanıtlamak zor. Eğer soldan kastedilen 'Bolşevizm'i de ona dahil etmekse kendimi kesin olarak soldan ayırıyorum. Benim görüşüme göre, ortaya koyduğum nedenlerden dolayı Lenin, sosyalizmin en büyük düşmanlarından birisiydi. İşçilerin yalnızca at yarışlarıyla ilgilendiği düşüncesi, işçi tarihine yüzeysel bir bakışla ya da yazdığım yerden çok uzakta olmayan New England'ın sanayi kasabaları da dahil birçok yere dağılmış canlı ve bağımsız işçi sınıfı basınıyla bile uyuşmayan bir saçmalaktır - eziyet ve baskıya uğramış insanların geçmişten günümüze uzanan heyecan verici, cesur mücadele tarihlerinden bahsetmiyorum bile. Bu yarı kürenin en zavallı köşesi, Avrupalı fatihlerce bir cennet ve Avrupa hazinesinin bir kaynağı sayılan, ancak iyileşmenin ötesinde harap edilen Haiti'yi ele alalım. Zengin ülkelerde yaşayan çoğu insanın hayal bile edemeyeceği kadar sefil koşullarda yaşayan köylüler ve gecekonducular birkaç yıl içinde, bugüne dek gördüklerimden çok daha üstün temel örgütlenmelere dayanan demokratik bir halk hareketi oluşturdular; Amerikan aydınları ve siyasi liderlerinin, ABD'nin Haitililere demokrasi dersi vermesi gerektiği konusundaki tumturaklı açıklamalarını duyduklarında,

konuyla derinlemesine uğraşan kişiler gülmekten yerlere yatmışlardır. Güçlü olan taraf açısından kazanımlar öylesine önemli ve korkutucuydu ki, ABD'nin tahmin edilenden çok daha fazla desteğini alan yeni iğrenç bir terör dalgasıyla karşı karşıya kaldılar ve hala teslim olmadılar. Yalnızca at yarışlarıyla mı ilgileniyorlar?

Rousseau'dan ara sıra aktardığım birkaç satırı hatırlatmak istiyorum: Avrupalılar tarafından duygusuzca aşağılanan ve yalnızca özgürlüklerini korumak için açlığa, ateşe, kılıca ve ölüme katlanan tamamıyla çıplak köle kalabalıklarını gördüğümde, kölelere bu şekilde davranmanın özgürlükle bağdaşmayacağını hissediyorum.

RBR: *Tekrar genel olarak konuşacak olursak, kendi çalışmalarınızda - Detering Democracy, Necessary Illusions, vs. (Caydırıcı Demokrasi, Zorunlu Yanılsamalar vb.) - ağırlıklı olarak bizim gibi toplumlardaki seçkinci düşüncelerin rolü ve yaygınlığıyla ilgilendiniz. 'Batı' demokrasisinde (veya parlamenter demokraside) zenginlerin lehine olan servetin eşitsiz paylaşımını tehdit edeceği korkusuyla, halk kitlelerinin belirleyici bir rolüne ya da katkısına karşı, derin bir düşmanlık olduğunu anlattınız. Çalışmanız burada oldukça inandırıcı görünmüyor ama bunu bir kenara bırakırsak, bazıları iddialarınızla sarsıldı. Örneğin, Başkan John F. Kennedy'le Lenin'in politikalarını aşağı yukarı eşit olan iki şey gibi karşılaştırdınız. Vurgulamam gerekiyor ki, her iki tarafın destekleyicilerini de sarstı! Karşılaştırmamızın doğruluğu konusunda biraz ayrıntıya girebilir misiniz?*

CHOMSKY: Aslında Kennedy yönetiminin liberal aydınlarıyla Leninistlerin doktrinlerini eşitlemedim, ama - daha çok Bakunin'in bir asır önce yeni sınıf hakkındaki öngörülü yorumlarında tahmin ettiği gibi - dikkat çeken noktalardaki benzerliği gösterdim. Örneğin,

McNamara'dan gerçekten özgür olacaksak idari kontrolün arttırılması gerekliliği ve yönetim yetersizliğinin demokrasi için nasıl gerçek bir tehdit, aklın kendisine bir saldırı olduğuna ilişkin pasajlar aktardım. Bu pasajlardan birkaç sözcüğü değiştirin; işte size standart Leninist doktrin. Kökenlerinin daha derin olduğunu belirttim, iki durumda da. İnsanların neyi sarsıcı bulduğu üzerine daha fazla açıklama olmadan, bundan öte yorum yapamam. Karşılaştırmalar kendine özgü, ama sınırlım hem doğru hem de uygun içerikte. Öyle değilse, bu bir hatadır ve bu konuda aydınlatılmak isterim.

Marksizm

RBR: *Leninizm özel olarak, V.I. Lenin'le ortaya çıkan bir marksizm biçimini tanımlıyor. Özgün Lenin eleştirinizde 'Leninizm' terimini kullanırken Marx'ın çalışmalarını kesin olarak ayırıyor musunuz? Marx'ın düşünceleri ve Lenin'in sonraki pratiği arasında bir süreklilik görüyor musunuz?*

CHOMSKY: Bakunin'in bütün despotik hükümetlerin en kötüsünü kurabilecek olan Kızıl bürokrasi hakkındaki uyarıları Lenin'den çok önceydi ve Bay Marx'ın takipçilerine yönelikti. Aslında çok farklı türde takipçiler vardı; Pannekoek, Luxembourg, Mattick ve diğerleri Lenin'in çok uzağındaydı ve çoğunlukla görüşleri anarko-sendikalizmin öğelerine yakındı. Gerçekten, Korsch ve diğerleri İspanya'daki anarşist devrimle ilgili olumlu şeyler yazdılar. Marx'tan Lenin'e bir süreklilik vardır, ama aynı zamanda Lenin ve Bolşevizm'i sertçe eleştiren Marksistler de vardır. Teodor Shanin'in, Marx'ın son zamanlarında köylü devrimine yönelik tavrına ilişkin geçen senelerdeki çalışması yine bununla ilgili. Bir Marx uzmanı olmaktan uzağım ve bu sorunun bir yanıtı varsa bile, bu geleneklerden hangisinin 'gerçek Marx'ı yansıttığı konusunda ciddi bir yargıda bulunma riskini göze alamam.

RBR: *En son sizin (geçen sene ABD'de Discussion Bulletin tarafından tekrar basılan) Notes On Anarchism (Anarşizm Üzerine Notlar) çalışmanızdan bir tane elimize geçti. Burada genç Marx'ın görüşlerinden, özellikle de kapitalizm içinde yabancılaşmadan bahsediyorsunuz. Genel olarak Marx'ın yaşamı ve çalışmaları konusunda şu ayrıma katılır mısınız - gençken daha özgürlükçü bir sosyalist, ancak sonraki yıllarda, katı bir otoriter?*

CHOMSKY: Genç Marx içinde yaşadığı ortamdan çok şey almıştır ve klasik liberalizmle, Aydınlanma'nın bazı yönlerini ve Fransız ve Alman Romantizmi'nin çeşitli görüşlerini canlandıran düşünce tarzıyla birçok benzerlikler bulunabilir. Yine otoriter bir yargıyla iddiada bulunacak kadar Marx uzmanı değilim. Neye mal olursa olsun izlenimim o ki, genç Marx daha çok geç Aydınlanma'nın bir örneği idi ve sonraki Marx, sosyalist alternatifler konusunda söyleyecek az şeyi olan, kapitalizmin eleştirel bir analizcisi ve çok otoriter bir eylemciydi. Ancak bunlar izlenimlerimdir.

RBR: *Anladığım kadarıyla, düşüncelerinizin temeli*

insan doğası kavramından besleniyor. Geçmişte insan doğası, sınırlım, geriletilici hatta sınırlayıcı bir şey olarak görülüyordu. Örneğin, insan doğasının değişmediği görüşü çoğunlukla, olguların neden temelden anarşizm yönünde değişmediği konusunda bir argüman olarak kullanıldı. Siz farklı bir görüşe sahipsiniz. Neden?

CHOMSKY: Hepimizin bakış açısının temelini bir kısmı insan doğası kavramından oluşur, ancak bunun bilincinde olmaktan uzak veya bunu ifade etmekten yoksun olunabilir. En azından, kendilerini canavarlar değil iyiliğin temsilcisi olarak gören insanlar için bu doğrudur. Canavarlar bir yana, reform veya devrim, ya da durağanlık veya eski devirlere dönme, ya da basitçe herkesin kendi tarlasını sürmesi yanlış bir kişi bile bunun 'insanlar için iyi' olduğu temelinden güç alır. Ancak bu yargı, mantıklı bir insanı yalnızca iyice değerlendirdikten sonra olabildiğince açıklıkla ortaya koyabileceği bir çeşit insan doğası kavramına dayanır. Bu anlamda herhangi bir insandan farklı değilim.

İnsan doğasının 'geriletilici' bir şey olarak görüldüğü konusunda haklısınız, ancak bu derin bir karışıklığın sonucu olmalı. Torunum bir kaya, bir semender, bir tavuk, bir maymundan farksız mı? Bu saçmalığı saçma bularak bir yana bırakan birisi, farklı bir insan doğası olduğunu kabul eder. Bunun ne olduğuna ilişkin büyük bir bilimsel ilgi ve insani önemiyle birlikte oldukça önemli ve büyüleyici bir soruyla baş başa kalıyoruz. Bazı yönlerini iyi biliyoruz, ancak insanın önemine ilişkin başlıcalarını değil.

Bunların ötesinde, umutlarımız ve dileklerimiz, sezgilerimiz ve tahminlerimizle baş başa kalıyoruz.

Bir insan embriyosunun kanatlar çıkarmadığı veya görünürdeki sisteminin bir böceğinki gibi görev yapmadığı veya güvercinlerin ev yapma içgüdülerinden yoksun olduğundan, sınırlı olduğu gerçeğinin geriletilici hiçbir tarafı yoktur. Organizmanın gelişimini sınırlayan bazı etkenler aynı zamanda zengin ve olağanüstü yeteneklerdeki çeşitli türlerle temel yönlerden benzerlik

taşıyan, zengin, karmaşık ve yüksek düzeyde gelişmiş bir yapıya ulaşılmasına da olanak sağlarlar. Böylesi belirleyici karmaşık yapılardan yoksun bir organizma, kuşkusuz baştan gelişme evrelerini sınırlar, amip benzeri bir tür yaratık olabilir, (bir şekilde yaşamını sürdürebilse bile) acınacak bir şey olur. Gelişme alanı ve sınırları mantıksal açıdan birbirlerine bağlıdır.

Hakkında çok şey bilinen az sayıda ayırt edici insan yeteneklerinden birisi olan dili ele alalım. Olası tüm insan dillerinin çok benzer olduğuna inanmak için çok güçlü nedenlerimiz var; insanları inceleyen Marslı bir bilim adamı dünyada ufak değişikliklerle yalnızca tek bir dil olduğuna karar verebilir. Bunun nedeni, insan doğasının dilin doğuşunun altında yatan özel yönünün çok sınırlandırıcı seçeneklere izin vermesidir. Bu kısıtlayıcı mı? Elbette. Bu özgürleştirici mi? Yine elbette. Düşüncenin zengin ve karmaşık bir şekilde ifade edilmesi sisteminin çok eksik, dağınık ve farklı deneyimler temelinde benzer yollarla gelişmesini sağlayan da bu sınırlamalardır.

Peki ya biyolojik açıdan belirlenmiş insan farklılıkları konusu? Bunların varlığı kuşkusuz doğru ve korku ya da pişmanlık değil, mutluluk kaynağıdır. Benzerlerinin arasında bir yaşam çekilecek gibi değildir ve akli başında bir insan yalnızca kendisinde olmayan yeteneklere sahip olan bir başkasını gördüğünde sevinir. Bunu anlamak kolay olmalı. Düşünceme göre, bu konulardaki genel inanış aslında tuhaftır.

İnsan doğası, nasıl bir şeyse, anarşist yaşam biçimlerine izin verir mi ya da bunlara bir engel midir? Öyle ya da böyle, bunları yanıtlayacak yeterlilikte bilmiyoruz. Bunlar boş konuşmaların değil deneyim ve keşiflerin konusudur.

Gelecek

RBR: *Sona yaklaşırken, size kısaca solun gündeminde olan bazı konularla ilgili şeyler sormak istiyorum. ABD'de durum aynı mı bilmiyorum, ancak burada Sovyetler Birliği'nin yıkılmasından sonra solda belli bir moral bozukluğu ortaya çıktı. Bu, insanların Sovyetler Birliği'nde var olan şeyin o kadar da samimi destekçileri olmasından çok Sovyetler Birliği'nin ölümüyle birlikte sosyalizm düşüncesinin de geride kaldığına ilişkin genel bir duyguydu. Bu çeşit bir moral bozukluğuyla karşılaştınız mı? Buna yönelik tepkiniz nedir?*

CHOMSKY: Benim Sovyet tiranlığının sonuna tepkim Hitler ve Mussolini'nin yenilgisine tepkimin benzeridir. Her koşulda bu insan ruhu adına bir zaferdir. Sosyalizmin büyük bir düşmanı köktüğünden, özellikle

sosyalistlerce iyi karşılanmalıdır. Tiranlığın çöküşüyle birlikte - kendilerini anti-Stalinist ve anti-Leninist olarak düşünenler de dahil olmak üzere - insanların morallerinin bozulduğunu görmek sizin gibi benim de ilgimi çekti. Bunun açığa çıkardığı şey şu ki, bu insanlar Leninizm'e düşündüklerinden daha derinden bağlanmışlardı. Ancak, aynı ölçüde demokratik ve sosyalist olan (ikisi birden olma iddiasında bulunduğunu ve ilk iddia Batı'da alaya alınırken, ikincisinin - Batılı aydınların iktidara hizmetlerinin örneklerinden birisi şeklinde - sosyalizme karşı bir silah olarak gönülden kabul edildiğini anımsayalım) bu vahşi ve zorba sistemin yok olması konusunda düşünülmesi gereken başka nedenler vardır. Nedenlerden birisi Soğuk Savaş'ın doğasına ilişkindir. Düşünceme göre Soğuk Savaş önemli ölçüde, Avrupa'nın dünyanın büyük bölümünü işgali için kullanılan halihazırdaki daha nazik terimi kullanırsak, 'Kuzey-Güney anlaşmazlığı'nın özel bir durumuydu. Doğu Avrupa orijinal 'üçüncü dünya' olmuştur ve bu durumda ölçek farklılıkları anlaşmazlığa kendine özgü bir yaşam

vermiş olsa da, 1917'den beri Soğuk Savaş'ın üçüncü dünyanın diğer kesimlerinin bağımsız bir rota izleme çabalarıyla benzer bir tarafı yoktu. Bu nedenle, mantıklı olan tek şey bölgenin önceki durumdaki statüsüne geri dönmesini beklemektir: Çek Cumhuriyeti ya da Batı Polonya gibi Batı'nın parçalarının Batı'ya katılması beklenirken, diğerleri geleneksel hizmet rollerine dönüyorlardı ve (genel olarak onu diğer alternatiflere tercih eden Batılı devlet kapitalizmi gücünün onayıyla) eski Nomenklatura (1) da standart üçüncü dünya elitine dönüşüyordu. Bu hoş bir manzara değildi ve çok büyük acılara yol açtı.

Üzerinde durulması gereken başka bir konu da, caydırıcılık ve bağlantısızlık sorunuyla ilgilidir.

Sovyet imparatorluğu her ne kadar grotesk olsa da, varlığı bağlantısızlar için belli bir hareket alanı sunuyordu ve tamamen sinik nedenlerle Batılı saldırıların kurbanlarına bazen yardım sağlıyordu. Bu seçenekler kayboldu ve Güney bu sonuçlar yüzünden ıstırap çekiyor.

Üçüncü bir neden ticari basının lüks yaşam biçimiyle şımartılmış Batılı işçiler dediği şeyle ilgilidir. Doğu Avrupa'nın çoğunun ağıla dönmesiyle birlikte, mülk sahipleri ve yöneticilerin çalışan sınıflar ve evde oturan yoksullara karşı yeni, güçlü silahları var. GM ve VW (2) üretimi yalnızca Meksika ve Brezilya'ya değil, maliyetin bir parçası olacak vasıflı ve eğitilmiş işçiler bulabilecekleri Polonya ve Macaristan'a da transfer edebilir (ya da en azından çoğunlukla aynı şey demek olduğundan bununla tehdit edebilir). Yol gösterici değerler yarattıkları için beklenileceği biçimde bundan zevk alıyorlar. Kimin alkışladığına ve kimin bitişinden sonra mutsuz olduğuna

bakarak Soğuk Savaş'ın (ya da herhangi bir başka anlaşmazlığın) neyle ilgili olduğu konusunda çok şey öğrenebiliriz. Bu açıdan Soğuk Savaş'ın galipleri, şimdi en vahşice rüyalarının ötesinde zengin olan, Batılı seçkinleri ve eski Nomenklatura'yı, mağlupları ise Doğu'daki nüfusun önemli bir kısmıyla beraber Batılı çalışanları ve yoksulları, buna ek olarak da bağımsız bir yolu tercih etmiş olan Güney'deki halk kesimlerini kapsar.

Böylesi düşünceleri algılayabildikleri zaman bile, ki bu nadir görülen bir şeydir, bu düşünceler Batılı aydınlar arasında histeriye yakın bir duygu doğuruyor. Bunu açıklamak kolay. Aynı zamanda anlaşılabilir bir şey. Bu gözlemler gerçekten de geçerli; ve güç ile imtiyazları altüst edici bir niteliğe sahip, histeri de bu yüzden.

Genel olarak, dürüst bir kişinin Soğuk Savaş'ın sonuna tepkisi, yalnızca vahşi tiranlığın çöküşüne yönelik bir memnuniyet olmaktan daha karmaşık olacaktır ve düşünceme göre, yaygın olan tepkiler aşırı ikiyüzlülükle doludur.

Kapitalizm

RBR: *Birçok açıdan sol bugün kendisini yeniden geçen yüzyıldaki başlangıç noktasında buluyor. Bunların ötesinde şimdi, yükselmekte olan yeni bir kapitalizm biçimiyle karşılaşılıyor. Bugün kapitalizmin, servetin artan haksızca bölüşümüne rağmen, olası tek geçerli ekonomik örgütlenme olduğu konusunda tarihin herhangi bir zamanında olduğundan daha büyük bir 'konsensus' var görünüyor. Bu arka plan karşısında solun nasıl ilerleyeceğinden emin olmadığı iddia edilebilir. Şu anki döneme nasıl bakıyorsunuz? Bu bir 'köklere dönüş' sorusu mu? Şimdiki çaba sosyalizm içindeki özgürlükçü geleneği ortaya çıkarma ve demokratik düşüncelere önem verme yönünde mi olmalı?*

CHOMSKY: Bence bu büyük ölçüde propagandadır. 'Kapitalizm' denilen şey temel olarak ulusal ekonomi ve uluslararası topluma müdahale eden güçlü devletlerle yakın işbirliği içinde çalışan, ekonomi, politik sistemler ve sosyal ve kültürel yaşam üzerinde geniş kontrol uygulayan, büyük ölçüde sorumsuz dev özel tiranlıklardan kurulu bir şirketler merkantalizmi sistemidir. Bu durum bütün yanılsamalara rağmen Birleşik Devletler açısından çarpıcı biçimde doğrudur. Zengin ve ayrıcalıklılar, her ne kadar toplumun geneli için iyi olduğunu düşünseler de, artık piyasa disipliniyle geçmişteki kadar yüz yüze gelmek istemiyorlar. Yalnızca birkaç örnek aktarmak gerekirse, serbest piyasa retoriğiyle dalga geçen Reagan yönetimi, ticari topluma bunun aynı zamanda savaş-sonrası ABD tarihinde en - aslında diğer hepsinin birleşiminden daha fazla - korumacı yaklaşım olduğunu söyleyerek övünüyordu. Şimdiki haçlı seferine önderlik eden Newt Gingrich, federal yönetimden sonra ülkedeki diğer bütün banliyö bölgelerinden daha fazla federal yardım alan bir zengin kasabasını temsil ediyor. Aç çocuklar için okullarda akşam yemeği verilmesine son verilmesini söyleyen bu 'muhafazakarlar' aynı zamanda bütçede Pentagon'a ayrılan payın artırılmasını savunuyorlar. Pentagon şu anki şekliyle

1940'ların sonunda tesis edildi çünkü - ticari basının yeterince nazıkçe belirttiği gibi - yüksek teknolojiyi sanayi saf, rekabetçi, teşvikler içermeyen, bir 'serbest girişim' ekonomisinde yaşayamaz ve devletin onun kurtarıcısı olması gerekir. Kurtarıcı olmasaydı, Gingrichli seçmenler (eğer şanslıysalar) zavallı çalışan insanlar olabilirlerdi. Bilgisayarlar, elektronik eşyalar, genel olarak havacılık endüstrisi, metalurji, otomasyon, vb. vb. listedeki diğerleri olmayabilirdi. Hiçbir anarşist bu geleneksel sahtekarlıklara kanmaz.

Özgürlükçü sosyalist düşünceler, her zamankinden daha fazla geçerli ve toplum onlara oldukça açık. Muazzam bir toplu propaganda furasına rağmen, eğitilmiş çevrelerin dışında, insanlar geleneksel davranış biçimlerini hala oldukça yoğun biçimde sürdürüyorlar. Örneğin, ABD'de nüfusun %80'den fazlası, ekonomik sistemi doğuştan adaletsiz ve politik sistemi, insanlara değil özel çıkarlara hizmet eden bir sahtekarlık olarak kabul ediyor. Karşı konulmaz çoğunluklar (aynı şey İngiltere için de geçerli) çalışan insanların kamusal işlerde sesi çok az çıktığından, devletin aslında insanlara yardım etme sorumluluğunu alması gerektiğini, eğitim ve sağlık harcamalarının bütçe ve vergi kesintilerinden önce gelmesini, Cumhuriyetçilerin Kongre'ye sunduğu son önerilerin zenginlere fayda sağlayıp toplum geneline zarar verdiğini vb. sayısız şeyi düşünüyorlar. Aydınlar farklı bir hikaye anlatabilirler, ama gerçekleri ortaya çıkarmak o kadar da zor değil.

RBR: *Anarşist düşünceler Sovyetler Birliği'nin çöküşüyle birlikte bir noktaya kadar aklanmış oldu - Bakunin'in tahminlerinin doğru olduğu kanıtlandı. Anarşistlerin bu gelişmelerden ve Bakunin'in öngörülü analizinden cesaret almaları gerektiğini düşünüyor musunuz? Anarşistler önümüzdeki döneme düşüncelerine ve tarihlerine daha fazla güven duyarak bakabilirler mi?*

CHOMSKY: Sanırım - en azından umarım - yukarıdaki yanıt tamdır. Sanırım mevcut döneme ilişkin uğursuz kehanetler ve umut vadeden gelişmeler var. Sonucun hangisi olacağı bizim fırsatları nasıl değerlendireceğimize bağlı.

Dipnotlar:

1) Sosyalist ülkelerde komünist partilerin üretim ve bölüşüm ilişkilerini kontrol eden ve seçkin bir sınıf oluşturan bürokrasisi.

2) General Motors ve Volkswagen

EVRENİN MUHTEŞEM İKİLİSİ: BELİRSİZLİK ve KUANTUM DALGALANMALARI

Emre Oral

Şekil 1 - Kuantum dalgalarından -fiziksel olarak- çok da uzak olmayan bir manzara.

Bir balığın açısından evreni düşünmek, pek de kolay görünmeyebilir. Ancak konuyu ana hatlarıyla ele almamızı sağlayacak birkaç ipucunu bize sağlama olasılığı açısından, düşünölesi bir durumdur.

Gözlerimiz sürekli açık, zira biz bir balığız. Sürekli bizlerle etkileşim içinde olan su molekülleriyle ve deniz suyunda bulunması olası moleküllerle etkileşim halindeyiz. Durun bir dakika, bir balığın bunu ilk bakışta çıkarsaması, -eğer en az "Homo sapiens model" bir zekâya sahip olduğunu varsayarsak- çok zor. Bunu, sürekli bizlerle etkileşim halinde olan hava moleküllerinin ve havada bulunması olası moleküllerinin farkında olmayışımız durumundan hareketle çıkarabiliriz. Bizler için, odamızda, yeni aldığımız dolabımızı yerleştireceğimiz köşe, tam anlamıyla "boş"tur. Aynı durumun üzerinde düşünölebilir bir durum olduğunu, bizler, yarısı "boş" olan bardağı değerlendirirken de fark etmeliyiz.

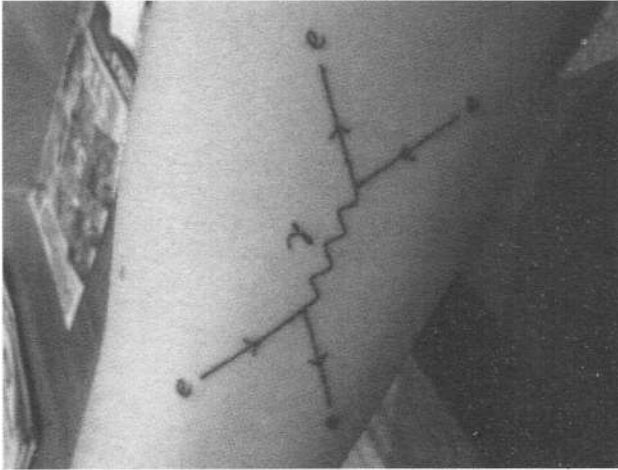
Odamızın boş olduğunu düşündüğümüz köşesi, esasında (eğer fazla pasaklı ya da fazla titiz değilsek) standart bir odanın içerebileceği hava moleküllerini içerir; tıpkı odanın diğer köşeleri ve içindeki herhangi bir bölüm

gibi. Dolabımızı köşesine yerleştirdikten sonra, söz konusu hava molekülleri artık ötelenmiştir. Onların yerine artık söz konusu köşede, bol karbonlu (belki biraz da silisli) bileşiklerden oluşan dolabımız durmaktadır. Ancak -her zaman değerlendirdiğimiz gibi- ışın bir de atom altı boyutu vardır.

Acaba atom altı ölçekte de balıktan ve balıkla etkileşim içinde olan su moleküllerinden, dolabımızdan ve dolabımızla etkileşim içerisinde olan hava moleküllerinden başka figüranlar olabilir mi? Cevap, yine her zaman olduğu gibi, evet. Esasında dolapla hava ortamı arasındaki sınır olan düzlem, yani dolap yüzeyi, bu figüranlar için pek de önemli görünmüyor. Zira onlar her yerde. Tüm evreni dolduruyor ve sürekli oluşup kayboluyorlar. Tüm evreni dolduran bu figüranlar, "sanal parçacıklar". Acaba "sanal" sözüyle neyi anlatmak istiyor olabiliriz? Gerçeklik ve sanallık arasında belli bir yelpazenin olmadığı açıktır. Diğer bir deyişle, bir şey ya gerçek, ya da değildir. Sanal parçacıklar bu bağlamda, biraz da anlaşılammış bazı noktalar olduğunu ortaya koyar (tıpkı "karanlık madde" ifadesindeki "karanlık" sözcüğü gibi).

Dalgalanmaların Doğası ve Belirsizlik

Klasik fizikte yüklü cisimler, elektrik alanı aracılığıyla etkileşirler. **Kuantum fiziğinde bu etkileşim, "foton değiş tokuşu" dediğimiz olayla beraber gerçekleşir.** İki elektron, atağa kalkan bir futbol takımındaki oyuncuların paslaşması gibi, foton değiş tokuş eder. Topun, takım oyuncularının ayaklarına her çarpışında, oyuncuların topu hissetmesi gibi, her foton değiş tokuşu sonunda, elektronlar da bazı değişikliklere uğrar. Söz konusu dünya, kuantum dünyası olduğundan, buradaki değişiklikler daha geniş çaplıdır. Elektronun momentumundaki bir değişim, buna örnektir. Bunun yanında, bu değiş tokuşların sonucu, iki elektronun birbirini itmesidir. İşte burada değiştirilen fotonlar, **sanal parçacıklardır.** Işığı taşıyan fotonlardan farkları ise, uzaydaki menzillerinin çok kısa olmasıdır. Diğer bir deyişle söz konusu fotonlar, uzun yol için gereken enerjiye sahip değillerdir. Buradaki sanal parçacıklar, kuantum alanını ödünç alıp, sonra geri veren parçacıklardır; **tıpkı futbolcunun hareket eden ayağından ödünç aldığı momentumu, başka bir futbolcunun ayağına teslim eden top gibi.**

Şekil 2 - Bir koldan, paslaşma örneğini sergileyen parçacık değiş-tokuşunun bir Feynman diyagramıyla temsili.

Bunların yanında, bilim dünyasını yakından takip edenlerin aşına olabilecekleri bir sorun vardır: **kütleçekiminin kuantum teorisini oluşturmak ya da diğer bir deyişle, kütleçekimini, kuantum teorisi ile birleştirmek.** Bunu sorun yapan ise, bu sefer daha yüksek bir olasılıkla aşına olunabilecek **"belirsizlik ilkesi"**dir. Bu ilkenin bize ne söylediğinin üzerinden kısaca geçmek gerekirse, atom altı düzeyde ölçüm yaparken, ölçmek istediğimiz büyüklüklerin belirlielikleri arasında bir ödünleşim olduğunu belirtmek gerekir. Yani örneğin, bir elektronun hızını ve konumunu ölçmek istediğimizde, eğer konumu %64 kesinlikle ölçüyorsak, hızını %36'lık bir belirlilikle ölçebiliriz. Bu ilkenin teorik ve deneysel bir sonucu da, yukarıdaki dolap ve balık analogilerinde hatırlamaya çalıştığımız gibi, **uzayın**

aslında tamamen boş olmadığıdır. Eğer böyle olmasaydı, yani boş uzay tümüyle boş olsaydı, günlük hayatta deneyimlediğimiz tüm alanlar "sıfır" değerini alırlardı. Diğer bir deyişle, ışık gibi bir elektromanyetik alan ve Güneş'in kütleçekim alanı gibi bir alan, kısaca olmazdı. Neyse ki, söz konusu boş uzay alanının değeri (boş olup olmaması durumu) ve zaman içerisinde değişimi, yukarıda açıkladığımız ödünleşim durumunu hatırlatır. Belirsizlik, söz konusu büyüklüklerden birini ne kadar kesinlikle biliyorsak, diğerini de o kadar belirsizlikle bilebileceğimizi söylüyordu. Buradan hareketle, boş uzaydaki herhangi bir alanın tam olarak "sıfır" değerine sabitlendiğini varsayarsak, söz konusu alan, belirsizlik ilkesine uymayan ve tamamen bilinebilir, yani kesin olan bir konum değerine (sıfır), bunun yanında da kesin bir değişim değerine (sıfır) sahip olacaktır. Oysa belirsizlik, iki büyüklüğe de, **%0 ve %100 dışındaki tüm değerler için izin veriyordu.** Bu sebeple, alanın değerinde, bir ölçüde belirsizlik, yani **"kuantum dalgalanması"** olmalıdır.

Dalgalanmayı soyut biçimde, bu şekilde özetleyebiliyoruz. Ancak tabii ki de durumu somutlaştırmamız gerekiyor. Dalgalanma olgusu esasen, daha önceki yazılarımızı takip etmiş olanlarımızın pek de yabancılık duymayacağı, "parçacık çiftleri"nin oluşup kaybolması durumuyla özdeştir. Evet, Feynman diyagramlarının bazılarında olduğu gibi, bir noktada etkileşen ve ayrılan parçacıklardan bahsediyoruz. Bir parçacık çiftinin bir süre için birlikte ortaya çıkıp sonra yeniden bir araya gelerek birbirlerini "yok etmeleri" olarak düşünülebileceğimiz bu dalgalanmalar, elektromanyetik alanın taşıyıcı parçacığı olan fotonlar gibi, boyutsuz parçacıklarla beraber meydana gelir. **Proton ya da nötron gibi gerçek parçacıkların aksine, parçacık dedektörlerince algılanamayan bu parçacıklar, buna rağmen etkilerini, atomun çekirdeği etrafındaki elektron orbitallerindeki (yörüngelerindeki) ufak çaplı enerji değişimleri sırasında gösterirler.** Detaya inmeye şimdilik gerek yok. Buraya kadarki olay örgüsünden anlamamız gereken, boş uzayın, yukarıda açıkladığımız belirsizlik ilkesi gereği, kuantum dalgalanmalarına sahne olduğudur. **Bu dalgalanmalar her yerde ve her zaman oluşup kayboluyor;** tıpkı sıcak bir yaz gününde, yakamozlardan gözümüze çarpan parlak dalgalar gibi. Deniz yüzeyine tepeden baktığımızı hayal ettiğimizde, yüzeyin pürüzlülüğünün, deniz dalgalarından kaynaklandığını anlamamız uzun sürmez. Şimdi bu zemine, dikdörtgen formundaki bir düzlemi oturttuğumuzu varsayalım. Şu durumda dalgalar, denize oturttuğumuz düzlemin -önce üstüne, sonra altına- diye devam eden hareketlerini sürdüreceklerdir. Bir anlamda denize

Parçacığın pozisyonunun belirsizliği x Parçacığın hızının belirsizliği x Parçacığın kütlesi = Planck sabitinden küçük olamaz $\geq 1.054 \times 10^{-27}$ erg-sec

oturttuğumuz düzlem, bu dalgaların "ortalama profili"dir. Belirli bir anda, düzlemin üzerinde kalan dalgalar, tek tek (+1) değerini alırken, düzlemin altında kalan dalgalar, tek tek (-1) değerini alır. Ne ilginç ve ne zariftir ki, tüm bu dalgaların toplamı, bize çok da yabancı olmadığımız 0'ı verir.

Yukarıdaki formülizasyona dikkatlice bakalım. Kendisi, esasında, belirsizlik ilkesinden başkası değil. Werner Heisenberg'in ortaya koyduğu bu ilkeye yeniden göz atmak istersek, **parçacığın pozisyonunun belirsizliği çarpı hızının belirsizliği çarpı kütlesi, daima belirli bir nicelikten fazla olmalıdır.** Bu belirli nicelikse, bir parçacığın enerjisinin frekansına oranı olan **Planck sabitidir.** Eğer siz, parçacığın pozisyonundaki belirsizliği 2 katına çıkarırsanız, hızındaki belirsizliğini yarıya indirmelisiniz demektir. Bunun yanında, eşitsizliğin en sağındaki "parçacığın kütlesi" ne kadar büyük olursa, eşitsizliğin sol tarafının geri kalanını oluşturan iki belirsizlik de o kadar az olmak zorundadır. Bu bize biraz tanıdık gelmiş olmalı: Ay'dan Dünya'mıza bakan hiçbir astronot, Dünya'nın kaybolup yeniden oluştuğuna rastlamamıştır. Zira kütle çok yüksektir, dolayısıyla belirsizlikler çok çok düşüktür. Evren, bu formülizasyon üzerinde yapacağınız herhangi bir hamleye karşı, eşitsizliği yeniden sağlamak adına, başka bir hamleyle size cevap verir.

Evren Nedensel mi, Belirsiz mi?

Bir voleybolcunun topa hangi açıyla vurduğunu bilmeniz, topun tam olarak nereye düşeceğini bilmenize yeter mi? Görünüşe göre, başka unsurlar da söz konusu: **voleybolcunun topa uyguladığı kuvvet** ve havadaki moleküllerin oluşturacağı ufak çaplı **sürtünme kuvveti** gibi. Bütün bu verilerin ve daha fazlasının bize sağlandığını düşünelim. Yani voleybolcunun topa vuruşu sırasındaki tüm veri setleri elimizde ve biz, bu verilerle hesaplamalar yapabiliriz. Şu durumda topun düşeceği noktayı belirlememizi engelleyen bir şey yok gibi görünüyor. İşte bu, bize belirli bir durumu işaret etmektedir: **belirli bir andaki belirli verilerden hareketle, sonraki herhangi belirli bir anda, belirli bir durumu öngörmemiz durumu.**

19. yüzyıl'ın başlarında, Simon Laplace adlı bir Fransız fizikçisi, gayet üretkâr bir biçimde, evrenin herhangi bir anındaki veri setleri elimizdeyse, evrende olabileceklerle ilgili keskin tahminlerde bulunmamızı sağlayacak bir bilimsel yasalar dizisinin olduğunu belirtiyordu. "Üretkâr" nitelemesi, burada olumsuz bir anlam kazanmamalıdır; belki gelecekte de belirsizlik ilkesini ortaya koyan Werner Heisenberg'ün görüşleri oldukça üretkâr görülecektir, ancak bu olasılığı Söz konusu yasalar için gereken tek veri seti, evrenimizin herhangi bir andaki eksiksiz durumudur. Başka bir deyişle gerekli olan, evrendeki tüm parçacıkların, o anki konum ve hız bilgilerinin verileridir. İşte Laplace burada, bu verilere sahip olduğumuzda, evrenin, zaman içerisindeki herhangi bir noktadaki durumunu hesaplayabileceğimizi söylüyordu.

Astronomların, gezegenlerin hareketlerini, gelecekteki konumlarını ve tutulma tarihlerini hesaplayabilmesi, esasında Laplace'ı biraz haklı çıkarıyor gibi. Ancak 19. yüzyıl'ın başları da, henüz "herkesin konuşmadığı" tarihlerdi. Daha Werner Heisenberg, Erwin Schrödinger, Paul Dirac, Stephen Hawking gibi bilim insanlarının söz hakları, olduğu gibi duruyordu. Bir önceki

Şekil 3 Nedensellik ve belirsizlik, beraber düşünüldüklerinde özgür iradeye çıkan bir yolu izleyen iki kavram olarak karşımıza çıkıyor. (Çizen: Courtney Gibbons)

başlık altında, hiçbir astronomun, Dünya'yı kaybolup yeniden ortaya çıkarken gözlemediğinden bahsetmiştik. Burada da bu örnek geçerlidir; Laplace, belli sınırlar dahilinde haklıdır. Ancak evrenin kendisine sıra geldiğinde, söylenmesi gereken her şeyin henüz söylenmediğini belirtmeliyiz. Evrenin kendisi, bir gezegenle karşılaştırılamayacağı gibi, Laplace'ın savunduğu kadar da belirli değildir. **Evrendeki tüm parçacıkların, tüm fiziksel özelliklerinin belirli bir anda bilinmesi, Belirsizlik İlkesi uyarınca, olanaksızdır. Doğa yasaları, bizlerin, evrenin geleceğini belirli formüllere dayanarak hesaplaması girişimine engel teşkil eder. Elbette "yukarıdan birileri" bizleri engellemez; ancak evren bünyesindeki belirsizlik, kendisini, ortaya çıkıp tekrar yok olan parçacıklarla gösterir ve bu parçacıklar, daha önce de belirttiğimiz gibi, evrenin her noktasını doldururlar.**

Bu noktada Laplace'ın determinizmi, yani nedenselliliği, iki açıdan eksikti: öncelikle evrenin ilk durumunu belirtmiyordu. İkincil olarak, yasaların nasıl seçilmesi gerektiğini söylemiyordu; diğer bir deyişle, bu yasaları seçen bir tanrıyı, hipotezine dahil ediyordu. Tüm bunları yeniden düzenleyip anlatmak gerekirse, tanrı, Laplace'a göre, evreni bir kere yaratmış ve "gerisine karışmamıştı". Ne var ki tanrı, artık 19. yüzyıl fiziğinde anlaşılamayan olgularla sınırlanıyordu. Bu, determinizmin, krallığını tehlikede hissedilen bir kralın, vergiye bağlanmayı kabul etmesi gibi bir şeydi.

Ölüm Üzerine Bir Konuşma (1)

GILGAMIŞ VE FİLOZOF

H. İbrahim Türkdoğan

Gözyaşları dökülüyor gökyüzünden gün ağarınca,
içelim her birini duyumsayarak.

Gilgamiş, Tanrılar tepesine tırmanırken,
yaşamında birçok acıya katlanan bir filozofla karşılaştı.
Fazla söze ne gücü vardı ne de mecali.

“Adımlarımı ölümler diyarına doğrultmak istiyorum” dedi filozof. “Çünkü ruhum ölü bir deniz gibidir, hiç bir kuş üzerinden uçamaz, buna yeltenen her kuş anında denizin derinlerinde kaybolacaktır. Hayatım ölümün kendisidir.”

Aynı güçsüzlükte karşısında duran Gilgamiş, filozofa şöyle seslendi: “Neyin var? Ya da neyin yok? Ekmeğin mi yok, içeceğin mi? Nektar mı istersin? Ne verebilirim sana ki bahtiyarlık içinde evine dönesin, ey yaşlı, ey tuhaf gezgen?”

“Uçurumlar ve gölgeler, varlıkta ve yoklukta savrulup yiten gezgin düşler, içimden çıkarıp atamadığım ölümler, ateşe batırıp çıkardığım düşüncelerim, kara bulutlarla oynayan sevdalarım, yer ve gök arasında sıkışıp kalmış ruhum, ah, bir nefestir varlık, hüznü dolu, başka bir acıdır yokluk bilinci, varlıkla yokluğun örtüştükleri anın öteki adıdır hüznü. Haz aldığımızı sandığımız anlardaki o aldanma bilinci hüznü anımsatır kaçınılmaz olarak.” Filozof loş gözleriyle Gilgamiş’a baktı ve hiç bir şey demedi. Gilgamiş derin bir nefes aldıktan sonra devam etti:

“Adım Gilgamiş, yarı Tanrı, yarı insan. Sana bir sır vermek isterim, mucize bir bitkiden haberdar etmek istiyorum seni. Utnapiştım hediye etmişti bana fi tarihinde. Bak, yanımda taşıyorum, al, yaşam verecek sana bu bitki. Adı: Yaşlıyken gençleşir insan.”

Filozof “öyleyse madem, kendin neden yemiyorsun”, dedi. “Gençleşmek istemiyorum. Dostum Enkidu’yu kaybettikten sonra gençleşmenin ne anlamı var ki? Ben onunla yaşadım, varlık macerasını onunla paylaştım, onunla güldüm ve onunla ağladım, ...boğayı onunla beraber öldürdüm, şu koskocaman Humbaba’yı.”

Açtı ağzını filozof ve seslendi Gilgamiş’a: “Garip bir şey başımdan geçti, anlatayım sana. Tanrılar katına davet edildim, bu şerefi bana münasip görmüşler. Vardım oraya, bütün Tanrılar oradaydı. Özel bir merhametten dolayı bana şu lütufta bulundular: 'Dile bizden ne dilerse, ama tek bir şey dile. Anında gerçekleşecektir. Gençlik mi istersin, güzellik mi dedi Merkür, uzun bir hayat mı, dünyanın en güzel kızını mı istersin dedi Jüpiter, şu köşede gördüğün sandık muhteşemliklerle doludur, her ne istersen seç ama yalnızca bir tek şey.’

Bir an kararsızlıkta kaldım, ne diyeceğimi ve ne isteyeceğimi şaşırdım. Hayatımda hiç bir şeyim olmamıştı, ne olağanüstü yemekler, içecekler, ne bir kadın, ne şan ne şöhret, hiçbir şey. Sonra döndüm Tanrılara ve açtım ağzımı:

"Pek değerli çağdaşlarım, tek şey isterim, o da gülenlerin benden yana olmalarıdır. Tanrılardan hiç biri bir söz bile demedi ama hepsi, hep beraber gülmeye başladılar."

Bunu duyan Gılgamış da gülmeye başladı ve dedi ki: "Peki, tuhaf adam, garip yaşlı, söyle bana, bütün Tanrılar senden yana olunca hayatında ne değişti? Bütün kötülüklerin sebebi olan şu can sıkıntısı çıktı mı hayatından?"

Yaşlı filozof açtı ağzını ve dedi ki: "Oturup hayatımın son anına kadar ağlamak istiyorum. Çünkü Tanrılar da bu deritten payını aldılar, onlardır can sıkıntısını yaratanlar."

Bunları söyledikten sonra tanrılar tepesinde uzandı yere bir daha kalkmamacasına, ebediyen uyumak için.

"Ölüm hayaletlerini bertaraf etmek istiyorum" demişti Gılgamış arkadaşı Enkidu ölünce. Ama şimdi, evet şimdi filozofun son yakınmasını bir sözcük bile telaffuz etmeden dinledi. Sadece Tanrıların ve insanların ayrı kaderleri ama aynı acıları olduğunu düşündü: Var olmanın dayanılmaz acısı.

Ölüm Üzerine Bir Konuşma (2)

ENKİDU VE FİLOZOF

İşte uzanmış yatıyor o büyük filozof, dünyevi hayatında sadece acı ve kötülük görmüş o hüznü filozof. "Hareketsizce uzanmaktayım" dedi içinden, henüz yere tam uzanmadan. Acı, boşluk, hiçlik ve kocaman bir anlamsızlık ruhuna eziyet ediyordu. "Görebildiğim tek şey boşluk, beni hayatta tutan tek şey boşluk, içinde gezindiğim, tek faaliyetim boşluktur." Bu sözlerle bir şeyler anlatmak istiyordu ama her şey söz ile anlatılamaz ki.

„Evet, şimdi de hareket etmeden uzanmaktasın boşluğun içinde“ dedi sıcak ve candan bir ses. Enkidu belirdi bir an karşısında, sanki gökten inmişti. Evet, Enkidu gelmişti filozofu görmeye. Bozkırların panteri, Gılgamış'ın tek dostu. İkisi birlikte öldürmüşlerdi Canavarı, Humbaba'yı. Enkidu ölünce, Gılgamış hiç bir daha hayattan zevk alamadı. Yaşama yeniden getirmek istiyordu arkadaşını, ölüme karşı zafer kazanmak istiyordu. Enkidu'nun kaderi ona acı vermişti.

Enkidu konuştu nihayet filozofa bakarak: "Hoş geldin ey bilgin, hüznü yaşlı, hoş geldin ebediyete, ruhlar âlemine. Tüm insanların maceraları burada sonuçlanacaktır bir gün. Sen de hayatı aradın hayatın boyunca ama sadece ölümü buldun. Son kapıyı çaldın ey filozof, ölümün kapısını."

"Her gününü eğlenceyle geçir. Flüt, harp ve dans eşliğinde gece ve gündüz sevin! Sevin kadının kucağında!", Enkidu'nun kulağında Sabitus'un bu sözleri çınliyordu. Ancak bu sözleri kendine sakladı ve biliyordu: Yaşlı acı ve keder içinde ölmüştü. Kırılmış bir kalp ve acı çeken ruhuyla

yaşamı boyunca kentten kente, köyden köye, dağdan dağa dolaşmıştı. Işıksız ve renksiz bir macera, oyunsuz ve sevgisiz, buydu ona hayatta düşen pay. Çehresi hiç ama hiç bir şey ifade etmiyordu. Ufukta daha yükselmeden sönen bir çehre. Dünyaya gelen her canlının bir çehresi vardır. Ama filozofun çehresinde hiçbir ifade yoktu.

Enkidu bilgeye, filozofa şöyle konuştu: "Tanrılar seni yedinci kata yanlarına çağırdıklarında, bir ricada bulunabilirdin, tıpkı Utnapiştim'in yaptığı gibi. Ve bir sözcük yeterli gelirdi, evet sadece bir sözcükle Tanrıları ikna edebilirdin. Sen can sıkıntısının Tanrısı olmayı istemeliydin, evet tabii ki arzun yerine getirilirdi. Sen hakikaten de can sıkıntısının Tanrı'sısın.

Sana bir rüyamı anlatmak istiyorum, ey benim acıdan kıvranan dostum, bu rüyayı bir zamanlar Gılgamış'a anlatmıştım: Gök gürlledi, yer yerinden oynadı. Bir güçlüyle karşılaştım tek başıma. Çehresi gece gibi karanlıktı, gözü dışarı fışkırırçasına dik, dik bakıyordu. İğrenç ve korkunç dişlerini gösteren bir çöl köpeği gibi. Bir akbaba gibi güçlü kanatları ve pençeleri vardı. Beni sıkı sıkıya yakaladı ve uçuruma fırlattı, korkunç derinliklere saldı beni. Bir dağ gibi üzerine çöktü. İriyarı bir kaya gibiydi bedenimin yükü."

Enkidu kısa bir aradan sonra filozofa soru soracak bir edayla baktı ve devam etti: "Bedenimin görünümünü değiştirdi ve kollarımı kuş kadar hafifletti: 'Uç artık derinliğe, karanlığın evine uç, İrkala'sın meskenine uç. Dönüşü olmayan eve gir. Dönüşü olmayan yola gir, o yolu yürüyenler ışıktan yoksundurlar! Yemekleri toprak, besinleri balıktır onların. Giysileri tıpkı yarasalar ve baykuşlar gibi kanat ve tüyendir. Işığı görmezler, karanlıkta ikamet ederler.'

Söylediklerimi anlıyor musun sevgili dostum?", dedi Enkidu.

Yaşlı derin bir nefes aldı, Enkidu'nun doğrudan gözlerinin içinde baktı. Bir şeyler söyler gibiydi, bir kez daha nefes aldı tüm gücüyle ve az ama doğru sözü buldu. Ve konuştu filozof: "Uçurum dediğin benim yaşamımdı, ey dost, benim hakiki biricik yaşamım. Bedenimin yükü dağ gibi ağır ve kaya gibi sertti. Tüm dünyayı omuzlarımda taşıdım. Sana rüya olan, sevgili dostum, benim hakiki yaşamımdı."

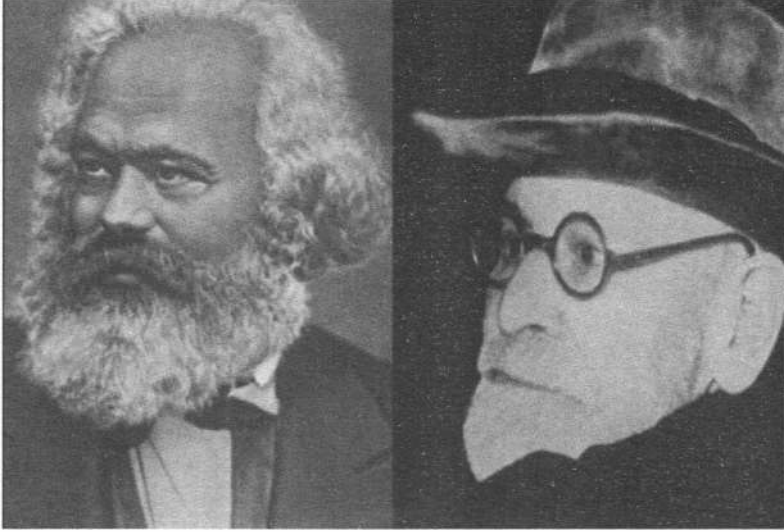
Filozof bir an durakladı, biraz düşüncelere dalmış gibi oldu ve sonra yakınmasını bir sözle bitirdi, yavaşça konuştu: "Ben yaşamı yaşamadım; ben ölüm'ü öldüm."

MARKSİZM VE PSİKANALİZ

Jackson, Thomas Alfred

Çeviri: Deniz Bozkuzu

Oedipus Kompleksi, din teorisi ile birlikte, Freud'a göre, her bireydeki doğuştan gelen babacan duyguların basit bir yansımasıdır.

İşte yine Marx ile Freud arasındaki çatışmanın mutlaklığını görebiliyoruz. Marx'a göre din belli sosyal ilişkiler bütününde yükselen ve o ilişkiler yok olduğunda kaybolacak, tarihsel koşullanılmış ve sosyal bir refleks olan bir fenomendir. Freud içinse din, insanın temel psikolojisinin kaçışı olmayan bir dışı vurumdur; kimi vakalarda psikoanaliz ile tedavi edilebilir, edilmezse kronik ve kalıcıdır.

Ne yazık ki, bir inceleme metni yazmanın özet çıkarmaktan farkı yoktur ve özet her zaman dogmatik algılanma riski taşır. Böyle bir kitabın detaylı eleştirisi en az kitabın kendisi kadar yer tutacağı için, sadece merkezi önem taşıyan, Marx ile Freud'un dünyaya bakışlarındaki radikal karşıtlıkları ve uyumsuzlukları gösteren noktaları tartışarak yetineceğiz.

Marksizmin odağında, özünde değişken ve dönüştürülebilir insan doğası ya da psikolojisi- bulunur.

Genelde Marx'ın diyalektik materyalizminin, özde ise onun diyalektik sosyolojisinin mihveri, "başlarken eylem vardı." düsturudur. "Koşulların insanı yarattığı kadar, insan da koşulları yaratır", ya da "doğayı değiştirirken insan gittikçe kendini de değiştirir.", ya da "proleteryanın devrimci mücadelesi, koşulları ve insanı değiştirmek için sürekli bir çaba olmaksızın imkansızdır." cümleleri ile de anlatabiliriz bu düsturu.

Freudizmin merkezinde yatan ise sabit ve kaçınılmaz 'psikoloji'dir: herhangi bir insan eylemini değiştirmek ya da dönüştürmeye dair tüm umutları aşan bir bilinçaltı nosyonu ve özel güçler birlikteliği. Marx ile Freud'un zıtlığı daha başlangıçta kendini böylesine belli eder.

Bu zıtlık ilerledikçe daha da kesinlik kazanır. Marx'a göre kişisel bilinç (ki Freud bilinci ego ve süperegö olarak kategoriler) bir insan toplumu öncülünde ve tarihsel olarak koşullanmış olarak belirir. Freud'a göre ise bağımsız birey, rasyonel ve tarihsel olarak toplumdan evvel gelir ve toplumun öncülüdür; aslında Freud insan toplumunun pozitif değil, göreceli olarak betimsel bir kategori olduğunu düşünür.

Bir başka deyişle: Marx için "psikoloji" toplumun ürünüyken, Freud için toplum "psikoloji"nin ürünüdür ve insan kendini süper ego aygıtlarını kullanarak kendisini toplumsal kurumlar ile tanımladığı sürece bir toplumun varlığı mümkündür.

Marx'ın belirgin, Freud'un ise dolaylı gözlenen sosyoloji anlayışları radikal bir uyumsuzluk taşır ve bunu en net görebileceğimiz yer Marx ve Freud'un devrim, feminizm ve din konularındaki duruşlarındadır. Freud, sıradan bir burjuvanın duruşunu alır ve devrimi tarafsız bir ilericiliğe önem vermeden sadece normal düzeni sekteye uğratan (sıradan derken, burjuva-bireyci toplumun geçmiş, gelecek ve şimdide mümkün olan tek toplum olduğunu ve tarihin yüzeysel değişimlerden başka bir şey göstermediği, köksel bir önem taşımadığını savunan geleneksel burjuva duruşunu alır.) bir süreç olarak algılar ve bolşevizmi tıpkı bir tür din gibi aşağılarken kendini tutamaz. Freud'un devrimde gördüğü şey, aldatan ve yanıltan, "insanlara gelecekte daha iyi bir yaşam vaat ederek bugünkü yaşamlarının acı ve yokluklarını telafi etmek zorunda olan" liderleri büyük bir hevesle takip eden bir kitledir.

Freud'a göre, genel olarak devlet kavramı, yöneticilerin 'baba' ile 'çocuk' -yani yukarıda bahsedilen kitle- arasındaki duygusal ilişkiyi güven altına alması ile mümkündür. Bir başka ifadeyle, bu argümanın taşıdığı anlamları sonucuna ulaştıracak olursak, insan yığınları hiçbir zaman rasyonel davranamaz. Bu yüzden kitle aldatılmak zorundaymış gibi lideri (bunun temsili, kişinin bastırdıkları, kompleksler, rasyonalize etme çabaları ya da sadece giderilmek istenen arzular da olabilir) takip eder. Müstakbel yöneticinin yapması gereken tek şey ise bulabileceği en etkili sanrıyı kullanarak, kitlenin çocukvari duygularının kazandırdığı avantajlardan yararlanmaktır. Barnard Shaw'ın da dediği gibi: "Devleti yönetmek, putperestliği örgütleme sanatıdır."

Ve Osborn, ortamı yumuşatan bir basitlikle Komünist Parti'yi şöyle davranmaya çağırır:

Eğer psikoloji bize, bir hareketin, kitlelerin ebeveyn-çocuk ilişkisine dair duygusal tutumlarına layıkıyla hayat verecek bir lideri takdir etmeden kitlenin desteğini kazanamayacağını söylüyorsa, o halde bilimsel dünya görüşü ile böbürlenlen her hareket böyle bir lideri kitleye sunmak için acele etmelidir.

Yani, bilimin hatırına (Freud etkisi), Amerika Birleşik Devletleri'nin Komünist Partisi kendisini Earl Browder hayranlığının mezhebi haline getirmelidir!

(ç.n. : Earl Browder, 1930 ve 1940'larda ABD Komünist Partisi'nin lideri.)

Ebeveyn-çocuk ilişkisinin basit ve köklü önemine dair nosyonlar Freudizmin tamamında kol gezer; gerek dolaylı yoldan Freudizmin psödö-psikolojisinde (özellikle Oedipus Kompleksi mitinde), gerekse bariz bir biçimde Freudizmin sosyolojisinde. Ama

söz konusu olan her zaman, erkek ebeveynin mutlak bir dominantlığının olduğu ve buna uygun olarak kadının edilgenleştirildiği- öngörülen bir burjuva ailesidir. Bu tespitle Freud açık ve anlaşılır hale gelir. Osborn'da ise, Marx ve Engels'in burjuvanın zorunlu ve nihai gördüğü burjuva-aile konseptine tahrif edici saldırısının ardından, Marx ve Engels'in eleştirilerinin aslında aleni ve açık olan anlamlarının başarıyla çarpıtılmasıyla aynı sonuca ulaşırız.

Engels, Ailenin Kökeni adlı kitabında burjuva ailenin oluşumunun süreçlerini harika bir şekilde gözler önüne koyarak tarihin bir ürünü olarak burjuva tipi ailenin geçici olmaya mahkum olduğunu gösterir. Söz konusu kitabın Engels'in düşüncelerini yalın bir şekilde anlatmaya çalıştığı bir metin olduğuna dair bir bilgisi olmamış olacak ki, Osborn bu metini Engels'in yanıltıldığını 'kanıtlamak' için kullanır. Oldukça önemli bir örnek olarak, Freud Oedipus Kompleksi teorisini açıkça "başlangıçta insan toplumu küçük komünler halindeydi ve bu toplumda erkek bir, eğer güçlüyse birkaç kadına sahipti

ve kadınlarını diğer erkeklerden kıskançlıkla korurdu." varsayımı üzerine kurar. Buna dair Osborn der ki:

Freud, güçlü erkeğin yönettiği, tüm kadınlara sahip olduğu ve diğer tüm erkeklerin cinsel arzularını kastrasyon tehditi ile kısıtladığı bir ilkel toplumu ifade eden bir teori geliştirdi.

Yani görünüşte, söz konusu teori, burjuva düzeniyle de uyumlu olan ilkel toplum ilişkileri ve nosyonlarına kadar uzanıyor. Peki örneğin kadın neden bir erkek tarafından tek el altına alınmaya izin vermeli? Bu koşullarda 'sürü' neden kurallara boyun eğiyor? Neden genç erkekler kastrasyon tehditinden önce boyun eğerek geri çekilmeliler? Zaten durum buyken ortada bir sürü olmalı mı? Kaçılacak bir yer yok muydu koca dünyada?

Aslında Engels kavramı tamamen yıkmıştır. Her şeyden önce maymun ve gorillerin 'doğal dürtüleri'nden tümevarım yapmanın yanlış sonuçlara yol açtığını göstermiştir. Engels zekice, söz konusu tümevarıma ulaşmak için gözlenen gorillaların nesillerinin tükenmekte olduğunu hatırlatır. Ve der ki, teorisinin tümüyle dayandığı sözde 'kıskançlık dürtüsü' ve burjuva evliliğinin zorunluluğu teorisi- bariz biçimde bir mittir. Engels'in vurguladığı merkezi olgu, hayatta kalmak bir o kadar da insan toplumunun tarihsel gelişimiydi ve bunlar görece büyük ve kalıcı grupların varlığını öngörür - ki "kıskançlıktan arınmış yetişkin erkeklerin ortak hoşgörüsünü böyle büyük ve kalıcı grupların formasyonu (ki bu süreçte hayvandan insan olmaya geçiş yaşanır) için birincil koşuldur."

Osborn'un bu alıntısı Engels'in düşüncelerinin aslında Freud ile aynı olduğunu kanıtlamak için kullandığına inanabilir miyiz? John Strachey'in çok etkilenip aynı cümleyi sanki Freud söylemiş gibi alıntılmasına inanacak mıyız peki? Pekala durum budur. Ne Osborn'un ne de John Strachey'in, Frederick Engels'in görebildiği problemin özünü kavrayamadıkları açıktır.

Engels'in bakış açısında ailenin tarihi cinsel birleşme özgürlüğünün dağılımının ilerici bir sosyal nitelik kazanmasıydı. Morgan'ın çizgisinde devam edecek olursak, Morgan der ki, cinsel birleşme ilk önce yaş sınırı ile yasaklandı, A jenerasyonunun daha yaşlı olan B jenerasyonu ve ondan sonra gelen C jenerasyonu ile cinsel ilişkiye girmesi kısıtlandı. Daha sonra, yasak "sürü"yü dikey bir çizgiyle iki yarıya böldü, cinsellik ise ev yarisına mahkum edildi. Sonraki bölünmeler, kompleks 'gens' (ç.n.: soy ağacı) bölünmelerinin yolunu açtı ve sonunda uygun ekonomik koşullarla beraber patriyarkal ev yaşamı, patriyarkal soy ve erkek egemen aile oluştu.

Freud bu süreçte yasaklamadan başka bir şey görmez ki bu yasaklama fikri Freud'a göre, tüm önemini

erkeğin şehvetinin en başta direk olarak en yakınındaki kadın akrabasına yönelttiği varsayımından alır. Patriyarkal aile ilişkilerini en ilkel toplumlara uyarlar; bu uyarılama ise temelini besiciliğin o zamanlarda kadının tekelleştirilmesine ve diğer erkek ve oğullara yasaklanmasına olanak tanıyan bir durum oluşturmuş olabileceğine kurar. Fakat bu koşullarda bile Freud'un farz ettiği durum uzun süre var olamaz. Patriyarkal ev yaşamı çocuğa, tüm diğer ev yaşamı tiplerinden çok daha fazla ihtiyaç duyar. Şüphesiz tedbir amaçlı olarak patriyarka egemen erkekler- oğullarını kendi karlılarıyla müdahil olmasını engelledi (ama oğullarının karlılarıyla müdahil olmakta bir sakınca görmediler), bu egemen erkeğin işine geliyordu; karlıları, oğulları ve erkek torunları vardı.

Genç erkeğin kalıcı bir kastrasyon korkusuyla yaşadığı Freudyan aile teorisi, ilk olarak patriyarkal aile konseptinin çarpıklığında dayanır ve ikinci olarak da ilkel toplumlar için bütünüyle anlaşılamazdır (aslında her toplum için öyledir).

Freud buna sadece ailenin asıl alaşımı kadının

gorilla-vari baba tarafından tekelleştirildiği- yüzünden karşı çıkmaz; ona göre tüm erkek çocuklar annelerine yönelik bir cinsel istek ile doğarlar ve bunun doğal sonucu babalarını bastırma arzudur (aynı zamanda, Freud'a göre devrimci heves, Oedipus- arzusunun bir dışavurum şeklidir). Freud devam eder ve iddia eder ki, bu ilişkilerden doğan kastrasyon korkusu insan ırkının artık kökleşmiş ve kalıtsal bir itkisidir.

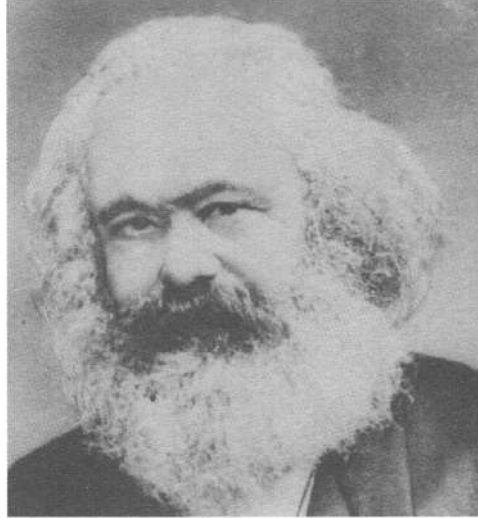
"İnanıyorum ki bu ilkel fanteziler birer soyoluşsal mülklerdir. Tarih öncesinde insan ailelerinde kastrasyonun bir gerçeklik olabileceği bana oldukça olası geliyor." Osborn Freud'un bu

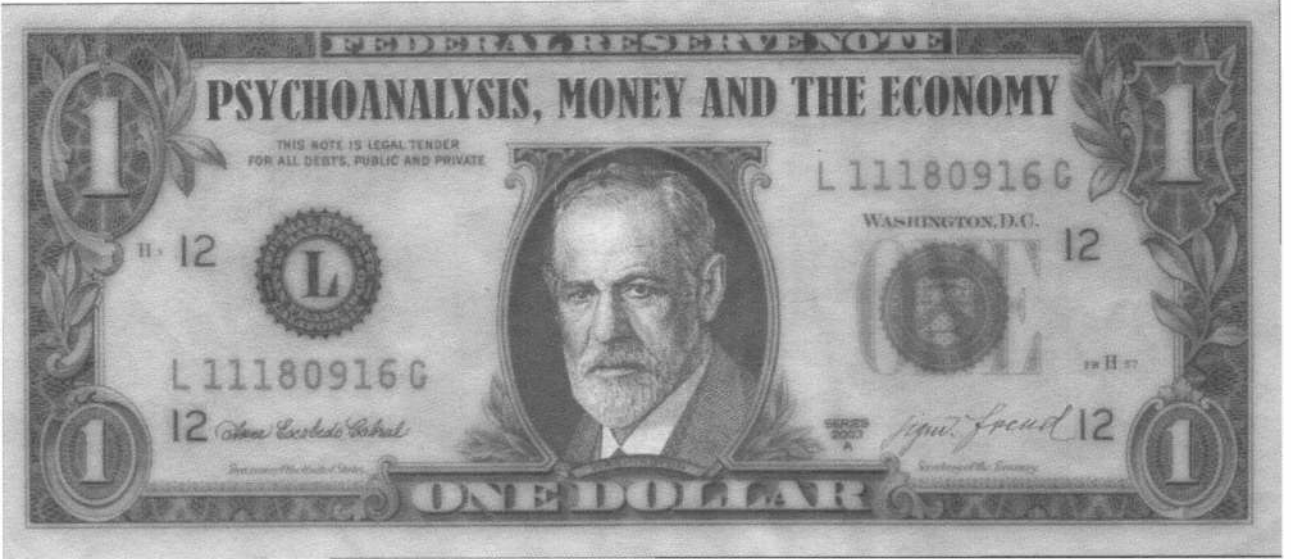
cümlesini alıntılar. Ama ne Freud ne de Osborn, kastrasyonun, alışılmış genel bir pratik olsa bile "soyoluşsal bir mülk" olarak gelecek nesillere aktarılmasının olanaksız olduğu, çünkü hadım edilmiş erkeklerin soylarını aktaramayacağı ve çocukları olanların da kastrasyon deneyimi yaşamadıkları için soylarına böyle bir aktarım yapamayacakları gibi bariz zorluklarla uğraşmamışlardır.

Bu aleni itiraza rağmen, Freud Oedipus Kompleksi ve onun türevi kastrasyon korkusunu, günümüzde sadece erkekler için değil kadınlar için de birer belirleyici olarak koyar.

Freud'a göre, kız kardeşinin erkek kardeşinde olduğu gibi penisinin olmadığını keşfedince o kadar iğrenir ki, annesinden onu bu uzuvdan "mahrum bıraktığı için" annesinden nefret eder. Freud devam eder:

Kız çocuğu Oedipus kompleksi ile müphem bir zaman dilimi boyunca yaşar; hayatının ilerleyen dönemlerinde bu kompleksi kaldırıp atar, ama bu tamamlanmamış bir süreçtir. Süperegounun oluşumu da bu

koşullarda epey sancılı geçer.

Kadına ve feminizme yönelik reaksiyoner ve bilgisiz tutumunu mazur gösterecek daha absürd bir tavır geliştirilmemiştir henüz.

Oedipus Kompleksi, din teorisi ile birlikte, Freud'a göre, her bireydeki doğuştan gelen babacan duyguların basit bir yansımasıdır.

İşte yine Marx ile Freud arasındaki çatışmanın mutlaklığını görebiliyoruz. Marx'a göre din belli sosyal ilişkiler bütününde yükselen ve o ilişkiler yok olduğunda kaybolacak, tarihsel koşullanılmış ve sosyal bir refleks olan bir fenomendir. Freud içinse din, insanın temel psikolojisinin kaçışı olmayan bir dışa vurumdur; kimi vakalarda psikoanaliz ile tedavi edilebilir, edilmezse kronik ve kalıcıdır.

Bu noktada Freudyan mitolojinin temelden irrasyonel olan idealizmine ulaşıyoruz; bu noktadan sonra toplumunun çatlaklarının çıplak ve utanmaz halini görebiliriz; bir yanda ilkel, irrasyonel ve kompleksli 'sürü', diğeryanda asil, aristokrat birkaç psikoanalist.

Bu duruşa her platformda meydan okurum. Psikoanaliz nevroz vakalarında bir teknik olarak kullanılıyor ama Freudizm'in bir psikoloji teoremi olarak bir uygulanma alanı yoktur. Freudizm psikoloji alanında şimdiye kadar yapılmış tüm çalışmaların yerini almak için sunulduğunda, Freudizmin spekülâtif yanlarını gören Hobbes'ten Hegel'e hatta Pavlov gibi fizyolojistler gibi, (davranışçıları ve Gestaltçı psikologları saymıyorum bile) bu kendini beğenmiş propagandayı yüceltenlere karşı bilim yararına bir protestonun zamanı, tam zamanıdır.

Bizle be protestoyu, bu en az Freud'a olduğu kadar tapılan sahte ve eklektik metafizik, mitolojik tahminler ve idealist epistemolojiler yığınının Marx'ın değerini düşürme çabalarına yöneltmeliyiz. Eğer Freud haklıysa zaten, evrene dair bir rasyonel teori var olamaz, imkansızdır.

Freud'a göre tüm teorilerimiz bir 'rasyonelleştirme', yani aslında her halükarda yapacağımız şeyleri kendimize affettirmek için bilinçaltımızın ürettiği mitler serisidir.

Örneğin Osborn, Pazar okulunda öğretmenlik yaparken, en iyi kız öğrencisi iş arkadaşıyla beraber kaçan Bernard Hart'ın ateist olma hikayesini onaylayarak aktarır (görünen o ki Freudyan'ların en sevdiği örnektir bu). Söz konusu adam kuşkusuz konu hakkında epey bilgiye sahipti ama Hart, Osborn gibi onaylayarak, Bernard'ın ateist olmasının nedeninin aslında reddedilmiş olmasından kaynaklandığında ısrar eder.

Eğer tüm bunların varlığı bir nokta var ise, o da ateizmin psikoterapi tedavisi gerektiren bir yanılsama olduğudur. Aslında, eğer mantıklı sonuca ulaştırırsak, her konuyla ilgili her rasyonel teori sadece ve sadece Freud'un teorisi dışında- bir kompleks, baskı, rasyonelleştirme ile aynı kapıya çıkacak, ya da Freud'un kuruntulu delilik kategorilerin birine uygun düşecektir. Aslında, bir nevroz tedavisi pratiği olarak başlayan Freudizm, herkesin deli olduğunu kuşkusuz kabul eden bir teoridir.

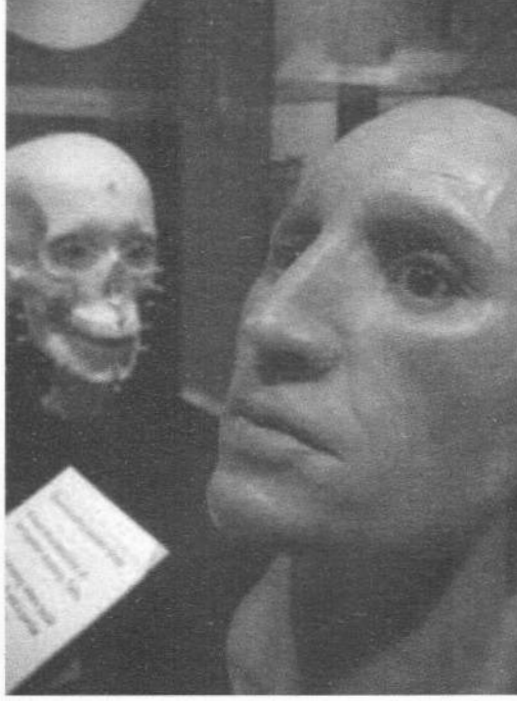
Marksizm ile asla bağdaşmayan bu teorinin açıklamalarını onaylayan John Strachey ise acıklı durumdadır.

NewMasses 1937 jul 20

BİLİM VE SANATIN BİRLEŞMESİ: ADLİ YÜZ YAPIMI

Seçil Fidan

21. yy'ın başlangıcından itibaren, kafa-yüz yapımı araştırmasında yüksek ışıklı bilgisayar yardımlı 3D yüz yapımı mevcuttur. Daha yeni teknolojileri kullanmak, sürekli tayin etmek ve geçerli sonuçları tekrar sorgulamak daha doğru sonuçlar verecektir.

“Adli yüz yapımı nedir?”, “Tespit etme şekilleri nasıldır?”, “Yüz yapımı tipleri nelerdir?”, “Bu konuda ayrıntılı olarak çalışan Caroline Wilkinson kimdir?”, “Hangi kaynaklarda bu konudan bahsedilir?” gibi soruların cevaplarıyla “adli yüz yapımı” konusunda yaptığım bir araştırmayı aktaracağım.

Adli yüz yapımı; anatomi, osteoloji(kemik bilimi), antropoloji, adli bilim kullanılarak ve sanatta kullanılan karışım(çıva ve bir başka madenden oluşan) vasıtasıyla iskeletten bilinmeyen bir kişinin yüzünün yapıldığı bir yöntemdir.

Adli antropolojinin araştırma alanlarından biri adli yüz yapımıdır, ve bu kişiye ait yüz görüntüsünün tekrar yapılmasında kullanılan bir yöntemdir. Bu yüzler ve kafataslarının sınıflandırılması, evrimsel biyoloji ve fiziksel varyasyona(çeşitlilik) bağlıdır. Yüz yapımı; yüz morfolojisini tayin etmek için iskelet ve yumuşak doku analizini içerir.

Araştırmalara ilave olarak, yüz yapımı için insanlar ve tarih öncesi insansılara ait olduğuna inanılan değerler de önemlidir.

3 boyutlu kafa-yüz yapımı bilinmeyen bir kişinin tanınmasında kullanışlı olabilir. Son yıllarda tıbbi anatomik teknolojilerin ilerlemesi ve bilgisayarla bilimin gelişmesi bu alanda önemli bir tekniktir. Çocuklar ve yetişkinler için yeni yüze ait yumuşak doku derinlik verisi ultrases, CT- tahlilleri ve röntgenler kullanılarak geçerli olur. Yeni prensipler; burun oranlaması, göz çıkıntısı ve ya ağız genişliği gibi yüze ait önemli kısımlar için öneri yapmaktadır. Ayrıca eski teorilerle ve temel kurallarla kritik durumlarda dijital teknolojilere dayalı olarak tayin yapılmaktadır.

21. yy'ın başlangıcından itibaren, kafa-yüz yapımı araştırmasında yüksek ışıklı bilgisayar yardımı 3D yüz yapımı mevcuttur. Daha yeni teknolojileri kullanmak, sürekli tayin etmek ve geçerli sonuçları tekrar sorgulamak daha doğru sonuçlar verecektir.

Adli araştırmalarda süregelen bazı metotlar insanların kimlik tespitinde başarılı değildir. Tanımlama tekniklerinin çoğunluğu, veriyle kıyaslamak amacıyla diş kayıtları, parmak izleri, DNA gibi bilinen kişiye ait olan bilgiyi gerektirir ve tanımlama için bütün popülasyondan kayıtlarla verinin kıyaslanmasının pratikte imkansız olduğuna şüphe yoktur.

Adli antropolojide kişinin teşhisi iki şekildedir: İkinci derecede(circumstantial) ve kesin(positive)

İkinci Derece Tespit Etme; birtakım iskelet kalıntılarının kişiye uygun biyolojik profiline göre yapılmasıdır. Bu tip teşhis kimliği ispat edemez ve ya doğrulayamaz, çünkü başka kişilere ait her veri aynı biyolojik tanıma uygun olabilir.

Kesin Tespit Etme; bir kişiye ait biyolojik karakterlerin bir tek varisi diğer iskelet kalıntılarıyla eşleştirdiğinden adli bilimler açısından önemlidir. Bu tür tespit; tıbbi ve ya dişe ait kayıtlar, ölüm öncesi yaralar ve ya patolojileri, DNA analizi ve diğer tespit işlemlerine ihtiyaç duyulur.

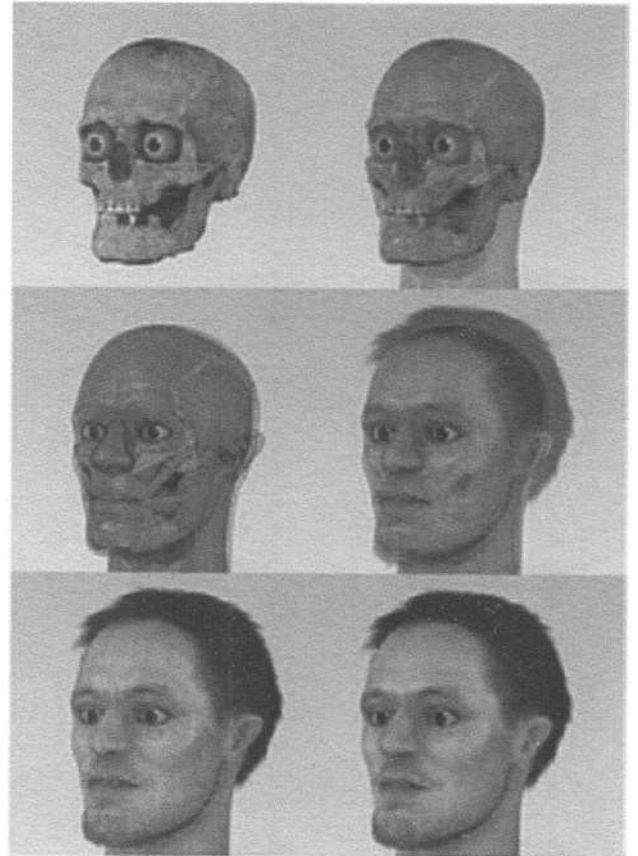
Yüz yapım tipleri ise üç çeşittir:

A)İki Boyutlu Yapımlar: Ölüm öncesi fotoğraflar ve kafatası temel alınır. Çoğunlukla kafatası röntgeni kullanılır fakat çoğu kafatası yapıları doğru derecede ve ya açık değildir. Bu metod için bir heykeltıraş ve adli antropologun iş birliğine ihtiyaç vardır. 1980'lerde Austin, Teksas' ta Karen T. Taylor öncülüğünde bu 2 boyutlu (2D) metod kullanıldı. Taylor'ın metodu, kafatası fotoğraflanmasından sonra çeşitli antropolojik landmarklarda tanımlanmayan kafatası üzerinde dokulara yapışık derin işaretler içerir. Canlı ölçümü ve ya birebir frontal(önden) ve lateral(yandan) fotografik baskılar; şeffaf parşömen üzerindeki yüz çizimlerine dayanak olarak kullanılır. Son zamanlarda geliştirilen F.A.C.E ve C.A.R.E.S bilgisayar software programları ile doğal olarak el ile işlenen ve yayınlanan 2 boyutlu yüze ait tahminler hızlı bir şekilde elde edilir. Bu programlar hızlı bir şekilde yapıma yardımcı olur ve yaygın çeşitlilikte çizimlerin uygulanmasını sağlar, böylece el yapımı işten daha kapsamlı yapılır.

B)Üç Boyutlu Yapım: İki özellikte olabilir:

I- Heykeller(kafatası kalıntılarının kalıplarından yapılan) balçık ve ya diğer materyallerle yapılır ve ya II-Yüksek çözünürlüklü 3 boyutlu (3D) bilgisayar tasvirleri kullanılır.

2 boyutlu yapımlardaki gibi 3 boyutluda da her zaman bir heykeltıraş ve bir adli antropologa ihtiyaç vardır. Bilgisayar programları, tamamlanmamış kafatası kalıntılarının maniple edilmiş içsel görüntülü fotoğrafları,

yüze ait mevcut fotoğraflar ve diğer kaçınılmaz yüz yapımları tarafından oluşturulur. 3 boyutlu bilgisayar tahminleri cesedin tanımlanmasında her zaman en etkili yollardan biridir, çünkü yüzler yapay olarak görünmezler.

C)Süper Yüz Yapımı(superimposition): Adli yüz yapımındaki birçok metotları içeren bir tekniktir. Her zaman tek bir teknik içermez, çünkü tamamen bilinmeyen kimlik tespiti olduğu zaman 2D ve 3D yapımlarla karşılaştırma yapılarak, araştırmacıların iskelet kalıntılarından bilgileri elde etmesi gerekir. Adli süper yüz yapımı tanımlanamayan kafatasının röntgeni üzerinden tanımlanmamış iskelet kalıntılarının ait olduğundan şüphelenilen kişinin fotoğrafı ile eşleştirilerek yaratılır. Eğer kafatası ve fotoğraf aynı kişiye aitse, sonra yüzün anatomik özellikleri doğru bir şekilde sırasıyla ortaya çıkar.

Ayrıca, arkeoloji için de adli yüz yapımı kullanılmaktadır. 2005 yılının yurtdışındaki National Geographic Dergisi'nde Tutankhamun' un yüz yapımı kapak konusu olmuştur.

Daha fazla bu konuda araştırma yapmak isterseniz, Cambridge Üniversitesi Yayınları'ndan Caroline Wilkinson'ın "Forensic Facial Reconstruction" adlı kitabını sizlere öneririm.

Kaynaklar:

- *S De Greef, G. Willems Journal of Forensic Sciences (2005)
- *www.wikipedia.org
- *Burns-Forensic Anthropology Training Manual
- *Reichs and Craig-Forensic Approximation: Procedures and Pitfalls
- *www.lifesci.dundee.ac.uk(resimler-Caroline Wilkinson çalışmaları)
- *National Geographic (Dergi kapak resmi)

Caroline Wilkinson İngiltere'de Dundee Üniversitesi'nde adli yüz yapımı üzerine çalışmalar yapan bir akademisyendir.

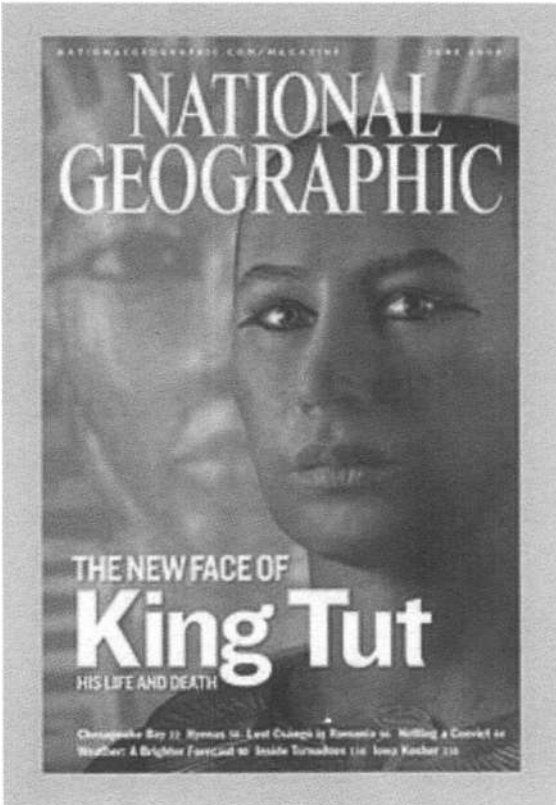
Amacı, son 10 yıldır, yüzün yumuşak ve sert dokuları arasındaki bağlantıları analizleyerek yüz yapım metotlarının doğruluğunu arttırmak, eski yöntemler yerine pratik kullanım için yeni standartlar yaratmaktır. Bu araştırma; antropometriyi (insan vücudundaki uzuvları ölçen bilim), fotogrametriyi (klinik tasviri, insan tahlil edilmesini, yüzeysel taramayı, yüz havuzu (yüz modellerinin bir arada bulunduğu depo) tanımlamasını, gönüllü benzeyen formları, iskelet değerini, el yapımı olmayan istatistiksel modelleri kapsamıştır.

Wilkinson, NESTA (Sanat & Teknoloji Bilim İçin Ulusal Vakıf) tarafından sermaye verilen bir araştırma kapsamında, arkeolojik araştırmalarda ve adli bilimde kullanılan, "sanal" heykelin kullanıldığı bilgisayar ile hesaplanan bir yüz yapım sistemi geliştirdi.

Önceki çalışması arkeolojide, Egyptology (Mısır Uygarlığı'nı inceleyen bilim)'de ve ergin olmayan yüz yapımında yüz yapımının kullanımı ile kafatasının tekrar birleştirilmesi, yetişkinlerde kafatası gelişmesi, ultrases ölçüler kullanılarak ergin olmayan yüz dokularının analizini içerir.

CCTV tasvirlerinden insan kimlik tespiti araştırmalarına dahil olmuştur ve adli mahkemede yüz yapım analizlerinde delil uzmanı olarak görev yapmaktadır.

Yüz tasvir prosedürlerini ölçümlemek için, yüz morfoloji populasyon istatistikleri, yüz tasvir analiz tekniklerinin doğru ve güvenilir olması üzerine çalışmaktadır. Bu çalışmalarda; yüzeysel tarama, fotogrametri, antropometri ve klinik tasvirler kullanır.

Okyanuslara Sahip Üç Gezegen

Bilim Haber

KAYNAK: NTV bilim

NASA'nın 'gezegen avcısı' Kepler teleskopu, Güneş Sistemi dışında üç Dünya benzeri gezegen keşfetti. Bilim insanları tarafından dün yapılan açıklamada, gezegenlerin yaşama olanak veren şartlara sahip olabileceği, hatta bugüne kadar keşfedilen 'en Dünya benzeri' gezegenin de bulunmuş olabileceği ifade edildi. Büyük miktarda su bulundurduğu düşünülen gezegenlerde yaşamın ne seviyede olabileceği merak konusu.

Astromi dünyası, Kepler teleskopu tarafından keşfedilen yeni bir yıldız sisteminin heyecanını yaşıyor. Kepler-62 adı verilen yıldız sistemindeki üç gezegen, yıldızlarına olan konumları ve Dünya'ya olan benzerlikleriyle Dünya dışı yaşam olasılığı için de potansiyel içeriyor.

Space.com'un haberine göre, keşfedilen üç gezegenden en dikkat çekici olan, Dünya'dan 1.4 kat daha büyük olan Kepler-62f. Bu gezegenin komşusu ise Dünya'dan 1.6 kat büyük olan Kepler-62e. Bu iki gezegen, Güneş'ten biraz daha küçük ve sönük olan yıldızlarının 'yaşanabilir alanı' içinde yer alıyor. Bu alan, gezegenlerin su bulundurmalarını sağlayacak sıcaklıkta olmalarını sağlayan, yıldızlarından olan mesafeyi kapsıyor.

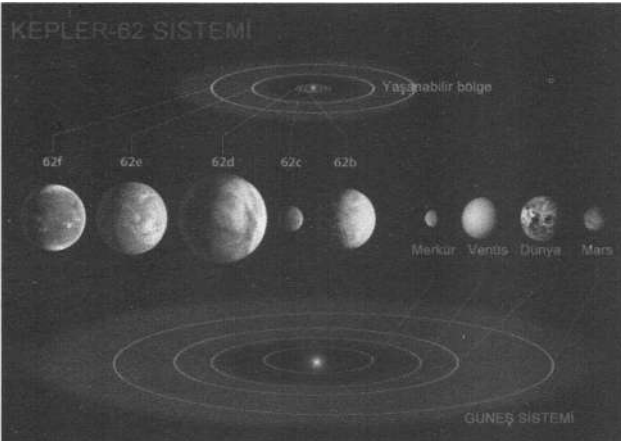
Kepler görevinde yer alan Bill Borucki, NASA'nın Ames Araştırma Merkezi'nde yaptığı açıklamada, 'Kepler-62 yıldız sisteminde beş gezegen bulunduğunu, Kepler-62e ve 62f'nin yaşam için en büyük potansiyeli taşıdığını' belirtti.

ÜÇÜNCÜ BİR DÜNYADA OLABİLİR

Kepler-62 yıldız sisteminde bulunan 62e ve 62f'nin dışında, bir başka yıldız sisteminde yaşam potansiyeli bulunan diğer bir gezegen daha tespit edildi.

Dünya'dan 1.7 kat daha büyük olan Kepler-69c, 'bugüne kadar bir yıldızın yaşanabilir bölgesinde bulunan en küçük gezegen' olarak tanımlandı. Gökbilimciler, 69c'nin, 'en Dünya benzeri' gezegen olabileceğini belirtti.

Kepler, Ocak ayında Dünya'dan 0.75 astronomik birim (AU) uzaklıkta, Dünya'dan 1.5 kat büyük bir süper-Dünya olan KOI 172.02 gezegenini keşfetmiş ve 'en dünya benzeri' gezegenin keşfedilmiş olabileceği ifade edilmişti.

Ancak Kepler-69 yıldızının Güneş'e benzerliği ve yıldızına konumu sebebiyle, Kepler-69c bu unvanı alabilir.

Space.com'a konuşan Borucki, "Güneş benzeri bir yıldızın yörüngesinde yer alan Dünya benzeri bir gezegen bulmaya çok yakınız" dedi.

Genel olarak, Kepler teleskopu, Kepler-62 yıldız sisteminde 5, Kepler-69 yıldız sisteminde 2 yeni gezegen keşfetti.

SUDÜNYASIMI?

NASA, Kepler-62 yıldız sisteminde yer alan üç gezegenin süper-Dünya (Dünya'dan biraz daha büyük olan yaşam potansiyeli bulunduran gezegenler) olmalarının yanı sıra, 'okyanuslarla kaplı olabileceklerini' de belirtti.

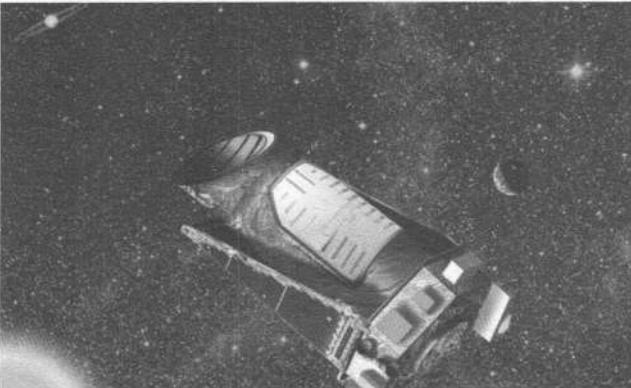
Gezegenlerin keşfi, dün NASA'nın düzenlediği basın konferansında açıklandı. Borucki tarafından hazırlanan Kepler-62 hakkındaki Science dergisinde yer alırken, Kepler-69 yıldız sistemi hakkında çalışma yapan Bay Area Çevresel Araştırma Enstitüsü'nden Thomas Barclay'ın makalesi de The Astrophysical Journal dergisinde yayımlandı.

YAŞAMNE DÜZEYDE?

Kepler-62'de yer alan 5 gezegen, Dünya'dan yaklaşık 1.200 ışık yılı uzaklıktaki Çalgı (Lyra) takımyıldızında yer alıyor. Gezegenlerin büyüklükleri Dünya'ya oranla 0.54 ile 1.95 kat arasında değişiyor. Kepler-62e ve f yaşam potansiyeli taşıırken, diğer üç gezegen yıldızlarına çok yakında bulundukları için yaşam bulundurabilmek adına çok sıcak bir yüzeye sahipler.

Kepler 62e ve f'de bir yıl sırasıyla 122 ve 267 günde tamamlanıyor. Kepler-62 yıldızı, Güneş'in sadece yüzde 20'si kadar parlak olsa da, yakınlıkları sayesinde 62e ve f'ye yeterli güneş ışığını ulaştırıyor.

Max Planck Astronomi Enstitüsü ve Harvard-Smithsonian Astrofizik Merkezi'nden Lisa Kaltenegger, yer aldığı çalışma hakkında, "Bu gezegenlerde yaşam olabilir, ancak bizimki gibi teknolojiye sahip olabilirler mi? Kepler 62e ve f'de yaşam suyun altında ve metallere, elektriğe ve metalurjiye erişimin çok zor olduğu bir halde olurdu" ifadesini kullandı.

Kaltenegger, "Yine de, bu gezegenler turuncu bir yıldızın etrafında dönen güzel gök cisimleri ve burdaki hayatın teknolojiye erişme isteğini görmek sürpriz verici olurdu" dedi.

Kepler-62e'nin, f'den daha sıcak olduğu düşünülürken, 62f'nin okyanuslarında donma yaşanmaması için bir sera etkisine ihtiyaç duyabileceği ifade edildi.

Araştırma ekibinde yer alan Harvard Üniversitesi'nden Dimitar Sasselov, "Kepler-62e çok bulutlu bir gökyüzüne sahip olabilir. Kutup bölgelerine kadar uzanan bu bulutlar sıcak ve nemli olmalı... Kepler-62f ise daha soğuk olmalı, yine de yaşama olanak verebilir" dedi.

Kepler-69c ise Dünya'dan yaklaşık 2.700 ışık yılı uzaklıkta yer alıyor.

GEZEĞENAVLAMAYADEVAM

'Gezegen avcısı' olarak adlandırılan 600 milyon dolar değerindeki Kepler teleskopu, Mart 2009'dan bu yana birçok önemli keşfe imza attı. Yıldızlarının önünden geçerlerken oluşturdukları küçük lekeden gezegenleri tespit eden Kepler, faaliyete geçtiği günden bu yana yaşam olasılığı sunabilecek 2.700'den fazla gezegen tespit etti.

Gök bilimciler, Kepler'in tespitlerinden bugüne kadar sadece 120 gezegenin varlığını teyit edebilmiş olsa da, toplam rakamın yüzde 90'ının yaşam potansiyeli bulunan gezegenlere işaret ettiğini düşünüyor.

Borucki, 'Dünya'nın gerçek bir ikizini henüz bulamış olsalar da buna yaklaştıklarını, Kepler-69c'nin buna çok iyi bir örnek olduğunu' söyledi.

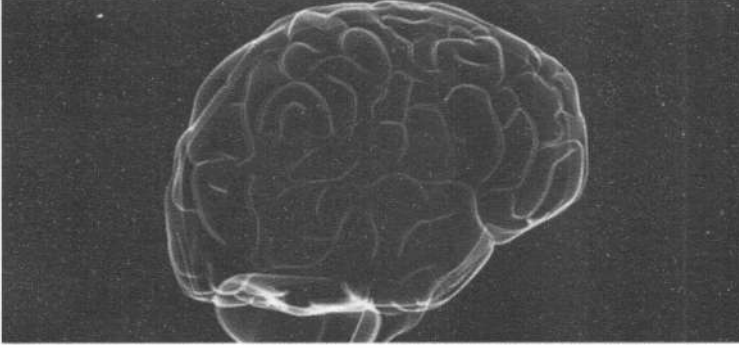
Borucki, "Dünya'nın ikizini bulmak yolunca çok iyi bir ilerleme kaydediyoruz... Elimizde birçok güçlü aday var" dedi.

İnsan Beyninin Haritasını Çıkaracak Proje

Bilim Haber

KAYNAK: NTV bilim

ABD Başkanı Barack Obama, Alzheimer ve Parkinson gibi hastalıkların önüne geçilmesinin yanı sıra insan beyninin nasıl çalıştığına dair sırları ortaya çıkaracak büyük bir bilimsel proje açıkladı. 'Brain Initiative' adı verilen proje, insan beynini ilk kez haritalandırmayı ve temel fonksiyonlarıyla maruz kaldığı hastalıkların sırlarını gün ışığına çıkarmayı amaçlıyor.

Bilim dünyasında bir ilki başarmayı amaçlayan büyük bir proje, ABD Başkanı Barack Obama tarafından başlatıldı. Obama, Parkinson, Alzheimer ve sara gibi önemli hastalıklara tedavi geliştirilmesi ve insan beyninin hiç olmadığı kadar derin bir bakış açısıyla incelenebilmesi için için 100 milyon dolarlık projesini açıkladı.

Gelişen Yenilikçi Sinirbilimi Teknolojileri aracılığıyla Beyin Araştırması (Brain Initiative) olarak adlandırılan proje, Obama hükümetinin finansal desteğiyle hayata geçirilecek ve bilimsel ve teknolojik kurumlarda binlerce kişiye iş olanağı sağlayacak.

ABD'nin 1990-2005 yılları arasında yürüttüğü 2.7 milyar dolar bütçeli İnsan Genom Projesi'ne kıyasla çok daha düşük bütçeli olan Brain Initiative, ABD Ulusal Sağlık Enstitütüleri (NIH), Gelişmiş Savunma Projeleri Araştırma Kurumu (DARPA) ve Ulusal Bilim Demeği tarafından desteklenecek.

Guardian gazetesinin haberine göre, 100 milyon dolar bütçeyle başlayacak olan proje, gelecek yıllarda çok daha fazla yatırım alacak.

'ÇARESİZ KALMAYACAĞIZ'

Obama, dün Beyaz Saray'da yaptığı açıklamada sunduğu Brain Initiative projesi için özel şirketlerin, araştırma kurumlarının, derneklerin ve hayırseverlerin desteğini istedi. '21'inci yüzyılda kendilerini bekleyen büyük zorluklar bulunduğunu' belirten Obama, büyük bilimsel gelişmeler sayesinde uzun dönemde bilimin, ekonominin ve tüm insanlığın fayda göreceğini ifade etti.

Obama, "Hiçbir ailenin çaresizce Parkinson veya sara hastalığı yüzünden sevdiği insanın ölümünü izlemek zorunda kalmayacağını hayal edin... Travmatik beyin hasarlarından ve travma sonrası stres bozukluğu çeken askerlerimizin tedavi edildiğini hayal edin. Beyin ve protezler arasındaki iletişimin güçlendirilmesi sayesinde, engelli insanların herkes gibi piyano çalabildiğini veya basketbol oynayabildiğini hayal edin..." dedi.

Projesinin gelecekte sunacağı değişimlere değinen Obama, 'bilgisayarların düşüncelerimize daha iyi cevap verebilmesi sayesinde milyonlarca Amerikalının yeni alanlarda iş bulabileceğini' söyledi. Obama, "Bu hayal ettiğimiz, ümit ettiğimiz gelecek, bu yüzden Brain Initiative projesi çok önemli" dedi.

Madan Sarup'un POST YAPISALCILIK VE POSTMODERNİZM Adlı Yapıtının İncelenmesi

Serkan Fırtına
SDÜ Güzel Sanatlar Enstitüsü
Sahne Sanatları Yüksek Lisans öğrencisi

20. Yüzyıldan başlayarak, post-yapısalcılık ve postmodernizm kavramları, felsefeden, sanata ve daha bir çok disiplinde tartışılan bir kavram haline gelmiştir. 1960'lı yıllardan günümüze değin yapılan bu çalışmaların düşünsel dünyaya yoğun katkıları olmuştur. Modernizmin sorgulanmasını sağlayarak, postmodern durumun göstergeleri, bireyin bilinçaltı, kapitalizmin değişen biçimleri, tüketim toplumu, çokkültürlülük vb üzerine geniş kapsamlı düşünceler ortaya çıkmıştır. Ancak bu kavramlar üzerine yapılan tartışmaların belirsizliği sürmektedir. Bu noktada oluşan bilgi yığılmasını sistemli bir şekilde çözümlemek adına, Madan Sarup'un Post-Yapısalcılık ve Postmodernizm adlı çalışması, bir nevi başlangıç kitabı olarak post-yapısalcılık ve postmodernizm akımlarına giriş niteliği taşımaktadır. Sarup, bu akımların öncüsü sayılan kişileri eleştirel bir açıdan bizlere sunmaktadır. Yöntemsel olarak Marksist bir bakış açısı ile değerlendirmeler yapılmıştır.

Madan Sarup, bu çalışmasında, 20. yüzyılın felsefi ve düşünsel yaşamına çok önemli katkıları olan (Lacan, Derrida, Foucault, Deleuze, Guattari, Cixous, Irigaray, Kristeva, Lyotard ve Baudrillard) gibi düşünürleri temel özellikleri ile incelemiştir.

Madan Sarup, giriş bölümünde öncelikli olarak, yapısalcılık ve post-yapısalcılık arasındaki benzerlikleri ve ayırt edici özellikleri genel olarak karşılaştırma yoluna gider. Descartes'in "Düşünüyorum, demek ki varım" düşüncesinden yola çıkarak, özne ve birey konusuna değinir. Burada 'ben' özerk olmakla kalmayıp aynı zamanda kendi içinde 'tutarlı' olarak görülür. Bilinç ile çatışma içerisinde varolan, 'ben'den ayrı bir başka zihinsel etkinlik alanı içerisinde açıklanamaz.

Sarup bu noktada, Levi-Strausse'un, insan bilimlerinin değişmez amacının insanı oluşturmak değil, onu çözüştürmek olduğunu ileri sürmesine değinerek, sonradan bu düşüncenin yapısalcılığın savsözü noktasına dönüştüğünü söyler. Althusser, Marksizmi yeniden yorumlama çabasına girerek, insancılık karşıtlığı çizgisi doğrultusunda ele alır.

Post-yapısalcılar özneyi çözüştürmek istemişlerdir. Derrida ve Foucault'un bu anlamda bir özne konumuna sahip olmadıkları söylenmiştir. Sarup'a göre Lacan, bu konuda sıra dışı bir örnektir. Çünkü, psikanalize yakınlığı nedeniyle özneye bağlı kalmış ve Hegelci felsefe yönünden biçimlenmiştir.

Her iki akımın ortak bir özelliği, tarihselciliğin eleştirisini yapmalarıdır. Düşünürler, tarihin içerisinde bir baştan öbür başa belli bir örüntü bulunduğu görüşüne pek sıcak bakmamaktadırlar.

Bu bağlamda ele alındığında bir 'anlamın eleştirisi' söz konusudur. Bu konuda ilk akla gelen, Saussure'ün gösteren ile gösterilen arasında çizdiği ayrımdır. Örnek olarak, 'elma' sözcüğünün bildirdiği imge (gösteren) elma kavramı da gösterilendir. Gösteren ve gösterilen arasında oluşan bu ilişki dilsel bir gösterge oluşturur ve sonuç olarak dil bu göstergelerden meydana gelir. Dilsel gösterge yasa tanımaz. Bu durum dilsel gösterenin bir şeyi, belli bir zorunluluk yoluyla değil uzlaşım, ortak kullanım yoluyla temsil ettiği anlamına gelmektedir. Saussure, her gösterenin anlamsal değerinin, yalnızca yapısı içindeki konumuna bağlı olarak kazanıldığını da belirtmiştir.

Sarup, post-yapısalcılıkta genellikle gösterilenin öneminin azaltılarak gösterenin başat kılındığını söyledikten sonra Lacan'dan şu örneği verir. "Lacan, gösterilenin gösterenin altından hiç durmadan kaydığını yazmaktadır". Bu konuda Derrida daha ileri giderek, dilin dışında, herhangi bir göndergeyle belirlenebilir bir ilişkisi olmayan, yalın bir gösterenler dizgesine inanmaktadır.

Yapısalcılık ile post-yapısalcılık arasındaki ayırt edici özelliklere örnek olarak şu verilebilir: Yapısalcılık, doğruluğu metnin "arkasında" ya da "içinde" görürken, post-yapısalcılık okuyucu ile metnin karşılıklı etkileşimini üretkenlik olarak görmektedir. Sarup'a göre, post-yapısalcılık, Saussure'ün gösterge anlayışına son derece eleştirel yaklaşmaktadır.

Sarup, yapmış olduğu bu karşılaştırma sonucunda, alanında en önemli isimler haline gelen, Lacan, Derrida ve Foucault'u ele alır.

Lacan incelemesine 1968 hareketini ele alarak başlayan Sarup, bu gençlik ve özgürlük hareketinin sonucunda insanlar arası ilişkilerin her yönü ile radikal bir şekilde tartışıldığını ve cinselliğinde burada önemli bir yer tuttuğunu söyler. Yazar bu bölümde genel olarak Lacan'ın psikanalizi dilbilim üzerinden tekrar yapılandırmasını inceler. Lacan'ın Amerikan ego psikologları ile olan farkına değinir ve bu incelemelerin Freud'u yanlış değerlendirdiklerini söyler. Lacan ile ilgili bu bölümün temel cümlesi; "Bilinçdışının da dilinkine benzeyen gizli bir yapısı olduğudur" buradan yola çıkarak Sarup, bir Lacan çözümlemesi yaparak son olarak feminist kuramcıların Lacan değerlendirmelerini yansıtır.

Derrida ve Yapısöküm olarak adlandırılan bölümde, kavramın tanımlaması yapılmaya çalışıldıktan sonra, Derrida'nın Yapısöküm ile kendisinden önceki tüm metafizik eleştiri geleneğini parçalayışı ele alınır. Derrida'nın yapısöküm yönetiminin oluşumunda, Nietzsche, Freud ve varoluşçu felsefenin en önemli ismi Heidegger'in önemi ortaya çıkarılır. Sarup, Derrida

incelemesinde son olarak Marksizmi ve yapısökümü ele alır. Sarup'un değerlendirmesi bu noktada Marksist bakış açısı ile yapılan bir değerlendirmedir. Yapısökümüne yapılan en önemli eleştiriyi ise Terry Eagleton'dan alıntılar yaparak yapar. Bu bölümde ortaya çıkan sonuç ise, Derrida'cı yapısökümün aydınlanma eleştirisi yanında tüm geleneğin kökten bir şekilde tekrar değerlendirilmeye alınmasını sağlamasıdır.

Foucault ve Toplum Bilimleri başlığı altında incelenen bölümün girişi, Foucault'un dünyayı bütün yönleri ile açıklamaya çalışan küresel kuramsallaştırmaya karşı olması düşüncesi ile başlar. Foucault'u ele alırken onun önemli incelemeleri olan, "Hapisanelerin Doğuşu", "Deliliğin Tarihi", adlı yapıtlarından yola çıkar. Sarup'a göre Foucault, tarihin örselediği konulara çomak sokarak onları ortaya çıkarmış. Bir nevi atılmış ve gizli kalmışın tarihinin sosyolojisini yapmıştır. Bu bölümde ortaya çıkan düşünce, Foucault'un tüm bu incelemelerini "iktidar" sorunsalı başlığı altında ele alarak incelemesidir. Sarup, Derrida incelemesinde olduğu gibi Foucault hakkında da Marksist bir yöneliş inceleyen değerlendirme yapmıştır. Bu bölümün sonucu olarak ortaya çıkan düşünce "iktidar" kavramının salt politik yanı ile varolmadığı, cinsellik, bilgi gibi konularda da önemli bir unsur oluşturduğudur.

Sarup bir sonraki bölümde, köklerini Nietzsche'den aldıklarını söylediği, Deleuze ve Guattari'yi ele alır. Bu düşünürlerin aykırı düşünceleri olarak yorumlanan "şizo-analiz" düşüncesini açıklamaya çalışır. Her iki düşünürün en önemli yanı, iki farklı alanın isimleri olan Marks ve Freud'un "arzu, üretim ve makine" kavramlarını yeni bir düşünce etrafında bir araya getirme olarak belirtilir. "Bizler arzulayan makineleriz" bu düşünce sonucunda ortaya çıkan en önemli konu, libido ve siyasetin birbirine sızan alanlar olduğunun belirtilmesidir. Deleuze ve Guattari, toplumda iki tür arzudan söz ederler. Paranoid ve şizofrenik. Faşist ve devrimci tanımlamaları ile kendilerine sınır oluşturan iki insan modeli incelenir. Sarup, İki düşünür, kendi bilinçdışı tanımlamalarına değinerek şunları söyler: "Bilinçdışının aslında siyasal bir güç olduğuna, bu gücün kendine tarihin belli dönemlerini ya da belli başlı siyasal partileri mesken edinen faşizmi büyük oranda etkisiz kılacağına inanırlar."

Sarup beşinci bölüm'de 'yeni felsefeciler' olarak adlandırdığı isimleri tanıtmaya devam eder. 1968 yılında adından söz ettirmeye başlayan bir başka kavram ise feminizmdir. Bu bölümde üç Fransız kasın kuramcısını (Cixous, İrigaray ve Kristeva) tartışır. Her üç kuramcı da, kadın sorununu, Lacan ve Derrida'nın ortaya attığı post-yapısalcı söylemler üzerinden geliştirmeye ve açıklamaya çalışır.

Cixous, toplumsal yapıda süregelen ataerkil yapının söylenlerini ortaya çıkarmaya çabalamıştır. Ve bunu göstermek için zaman zaman mitolojik unsurlara başvurmuştur.

Sarup, düşünürün tiyatro ile olan ilişkisini incelemeye alır. Cixous tiyatroyu, şiirin hala kamusal ve kuttörenselle biçimler içerisinde yaşamını sürdürdüğü bir uzam olarak duyumsamaktadır. Tiyatronun geçmişine feminist bir okuma ile yaklaşır. Tiyatro tarihinin kadını sürekli nesneleştirmiş olduğunu vurgular. Oyunları genel olarak, temelde kadının ataerkil kültürle olan ilişkisi üstüne

yoğunlaşmış olması yazarın feminist eleştirel yöntemi kullanmasının en önemli göstergesini oluşturur.

İrigaray'ın temel amacı da ataerkilliğin felsefeye olan yansımalarını araştırmaktır. Kristeva, kadına ve feminizme ilişkin konular dışında, cinsellik ve dişilik gibi konularla da yakından ilgilenmiştir. Ayrıntılı olarak incelendiğinde, çalışmalarının temel ilgisini dil, doğruluk, ahlak ve aşk konularının oluşturduğu görülür.

Sarup'a göre, batı feminizminin bu çözümlemeleri Aydınlanma'nın taşıdığı çelişkilerin mirasıdır. Aydınlanma değerlerinin kadınlara uygulanamayacağını düşünür.

Sarup altıncı bölümde, postmodernizm terimini ve Lyotard'ın postmodern durum olarak incelemeye aldığı temel savlarına açıklık getirmeye çalışır. Modernlik, postmodernlik, modernleşme, modernizm, postmodernizm kavramlarını ele alarak bu konuda oluşan kafa karışıklığını gidermeye çalışır. Postmodern durum olarak değerlendirilen konunun oraya çıkardığı, medya toplumu, gösteri toplumu, bürokrasi toplumu, sanayi sonrası toplum gibi terimlerin neler olduğunu açıklar. Bu incelemesini Lyotard'ın "postmodern durum" adlı dönemin en önemli yapısını çözümleyerek sürdürür ve sonunda bu yapıya karşı oluşan eleştirileri ortaya koyar.

Sarup, yedinci bölümde ise, etkileri günümüzde hala sürmekte olan "simülasyon kuramı"nın sosyolojik bağlamda ele alan radikal düşünür Baudrillard'ı ele alır. Sarup, öncelikle düşünürün bir gösterge olarak meta saptamasını ele alır. Baudrillard kapitalist toplumun tüketim toplumuna dönüşümünü ve bunun sonuçlarını saptar. Marksizm eleştirisinde öne çıkan incelemesi ise "üretimin aynası" adlı yapıttır. Bu çalışmasında Baudrillard değişen üretim ve tüketim ilişkileri düzleminden sınıfsal belirlemelerin niteliğini ortaya koyar. Sarup daha sonra Baudrillard'ın medya ve kitle iletişiminin araçları üzerine eleştirilerini ele alır. Bunun sonucunda medya da yer alan bilgilerin gerçekliliğin sorgulanması gündeme gelir. Bölümün sonunda Sarup, Baudrillard'a yöneltilecek kimi eleştirileri açıkladıktan sonra kendi Marksist eleştirel tutumunu sürdürür ve bölümü sonlandırır.

Sonuç bölümünde Sarup, ele aldığı kuram ve düşünürlerin ortak ve ayrılan yanlarına değinerek birbirlerinin etkileşimlerini gösterir. Sarup tüm kuramcılar ortak bir eleştirel yöntem ile yaklaşır. Genel olarak Marksist bir bakışın izlerini taşıyan bu son bölüm, yapıttaki tüm düşünürlerin aslında kendilerinin bir üst anlatı oluşturduğu ironik saptamasında bulunur. Ve tarihi ciddiye almanın gerekliliğine vurgu yapar.

Kitabın alanında önemli bir kaynak giriş kitabı olması dolayısıyla, yapılacak olan araştırmaların yönlendirme gücünü taşımaktadır. Kitapta günümüzün sanat dünyasında sürdürülmekte olan entelektüel çalışma ve yorumlamaların düşünsel kaynağı ortaya konmuştur.

Post Yapısalcılık ve Postmodernizm / Madan Sarup / Çev: Abdülbaki Güçlü/ Bilim ve Sanat Yayınları / 2004/ 278 sayfa

Ödipal Sorunların Çözülememesinin Sonuçları

Erdoğan Çalak / Üç Hakim Duygu

Çocuğun fantezi dünyasının ağırlığının azalması fakat tamamen etkisiz hale gelememesi, ödipal dönemde gerçeklik sevgisi oluşturmamasının en önemli sonucudur. Bu durumda kişi insanları oldukları haliyle değil, ancak kafasındaki ideale (fantezisine) uygunlukları ölçüsünde sevebilir. Bunun da bağlanma, kalıcı ilişkiler kurup sürdürebilme, doyumlu bir cinsel hayat gibi alanlarda hayatın kalitesini düşüren sonuçları olur. Bu çocuklar olanı değil, olmasını istediklerini seven insanlar olacaktır. Gerçeği değil, fantezide olanı seveceklerdir. Bu, ruhsal gelişmenin “çocuksu kalması” olarak nitelendirilebilecek bir durum oluşturur. Ödipal döneme erişmiş olduğu halde “gerçeklik sevgisi” oluşturmamış çocukların durumunu kısaca ele alalım.

Ödipal dönem sağlıklı sonlandığında, çocuk dış dünyanın kurallarına uygun olmayı benimsemiş demektir. Hakkına razıdır, mızıldanmayan, yenilgiyi veya bekleme kabul eden bir çocuktur. Diğer yandan ailede, bir sevgi ortamında büyümüş olduğu için dış dünyanın da bir sevgi ortamı olmasını bekler. Kendisi ailede bir haksızlığa, zulme veya adaletsizliğe maruz kalmamıştır, o yüzden dış dünyanın da bu tip sorunlardan kurtulmasını sağlamaya çalışır. Aile içinde oluşan gerçekliği hem kendisini doğru tanımlamasına yol açan unsurlarıyla, hem de kendisini seven, koruyan, sahip çıkan, büyüten özellikleriyle benimsemiştir.

Ödipal sorunlarını çözememiş çocuk ise hep hak ettiğinden fazlasını bekleyecektir. Hakkının yendiğine, aslında görüldüğünden daha değerli olduğuna inanacaktır. Böyle olunca, kardeşleri ve arkadaşlarıyla olan ilişkisinde, okul hayatında bir şeyler istediği gibi olmadığında sanki kendisine haksızlık yapılmış gibi bir duyguyla öfkelenir. Örneğin kardeşinden lafını dinlemesini beklerken ona ağabeylik veya ablalık yapıp yapmadığını sorgulamayacaktır. Bu yapıdaki çocuklarda ilişkilerin karşılıklı olduğu gibi bir kavram oluşmamış ya da oturmamıştır. Karşılıklılık kavramı oluşturmuş bir çocuk sorumluluklarıyla hakları arasında, verebildikleriyle bekledikleri arasında bir ilişki olduğunu anlamıştır. Ödipal sorunlarını çözememiş çocuklarda bu kavram oluşmamıştır.

Ödipal sorunların çözülememiş olması erkek çocuğu korkaklaştırır. Çocuk her ne kadar annesine yönelmiş olan dürtülerini bastırmış da olsa, adını koyamadığı bir korku hisseder. Bu korku, aklına hep kötü şeylerin gelmesi olarak kendini gösterir. Bir arkadaşıyla kavga ettiyse, onun babasının gelip kendisini cezalandıracağından korkar. Birisinin istediği bir şeyi vermediğinde, bu yüzden kendi istediklerinin de olmayacağı düşüncesi gelir aklına. Belirgin olarak vücutça zarar görme korkusu vardır. Saç kestirirken berberin makası batacak, evdeki bıçak bir yerini kesecek, serseriler bir yerini kıracak gibi düşünceler sıklıkla aklına gelir. Bu yapıdaki insanların en

belirgin özelliği her zaman her şeyin en kötüsünü düşündürmektedir.

Ödipal döneme girmiş ama hasarlı çıkmış erkek çocuklar hayatın içindedir. Oyun oynamayı, arkadaşlarıyla olmayı severler ama mızıkçılık yapmaya müsaittirler, yenilmek onlarda ciddi rahatsızlık yaratır. Kuralları kendilerine göre yorumlamaya, fırsat bulurlarsa çiğnemeye çalışırlar. Korkularını belli etmeden yaşamayı iyi bilirler. Korkuları onları hayatın dışında tutacak “yok olma korkusu” mahiyetinde değil, “tehlikeler karşısında duyulan korku” niteliğindedir. Yenilgiyi kabul etmekte zorlanmak onları ya çok iddialı ve performans düşkünü yapar ya da çekingen hale getirir.

Erkek çocuk kendisinden daha güçlü olanlar karşısında sinsileşmeye veya “yaranmaya” yönelik bir davranış içine giriyorsa, durum arkadan vurmaya, denk durumda olduğu çocukları devamlı büyüklere şikâyet etmeye, arkadaşlarıyla dayanışmayı reddetmeye varıyorsa, erkek karakterinden uzaklaşır. Erkek çocuklar böyle özellikler taşıyan çocukları aralarına almamaya, onlarla dalga geçmeye başlarlar. Erkek çocuklar birbirinden mert olmayı, korkuya yenilmemeyi, verdiği sözü tutmayı beklerler. Söz konusu karakter bozukluklarını genellikle ağır narsistik sorunları olan erkek çocuklar gösterir ve bu yapıdaki çocuklar erkek dünyasının bir parçası olamazlar. Erkek çocukların dayanışmacı bir dünyalarının olması birbirleri üzerinde yaptırım uygulayabilmelerine ve birbirlerinin problemlerini denetim altında tutmalarını sağlayabilecek bir baskı kurmalarına olanak sağlar.

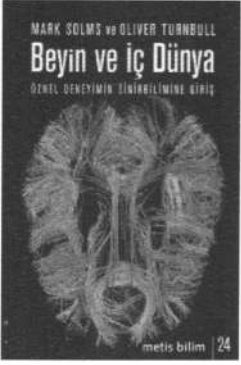

Kız çocuklarla erkek çocuklar arasında ödipal dönemin sonunda son derece belirgin farkların oluşması, iki cinsiyetten çocuğun dünyalarının çok farklı olmasına yol açar. Kız çocuktan erkeklere uygun nitelikler beklenirse, çocuğa ciddi bir haksızlık yapılmış olur. Kız çocuklarına ait özelliklerin bazıları, erkek dünyasından bakıldığında olumsuz görünecektir. Örneğin erkek çocukların öfkesi aşırı hareketliliklerinde, oyunlarında, birbirleriyle kavgalarında çok kolay görülür. Halbuki kızlarınki örtülüdür ve görülmez. Bu, kızların “sinsi olduğu”, “oldukları gibi görünmedikleri” şeklinde tanımlanırsa, bir cinsiyet diğer cinsiyetin bakışı ile yargılanmış olur.

Kız çocuklarının ödipal dönemden başarıyla çıkamaması, onların “en güzel”, “en harika”, “en başarılı” olma arzularının sürmesi olarak kendisini gösterir. Bu durumda, fantezilerinde hepsi birer “prenses”tir. Fantezilerine uygun davranış bekledikleri için, alıngan ve çabuk kırılan çocuklardır. Kendilerine kızılmasına katlanamazlar. Bu yapıyla ruhsal yatırımları büyük ölçüde fantezi dünyasında kalmıştır. Bu çocuklar herkesten üstün olma arzularını sürdürürler, beklentileri prenses yerine konmak olduğu için, hayatın altından kalkabilmeleri ve sevgi üzerine bir hayat kurabilmeleri mümkün değildir. Kız çocuklarının aralarındaki yakınlık ancak birbirlerini desteklemeleri ve birbirlerine rakip olmaktan kaçınmaları halinde sürer. Aksi takdirde birbirlerinde kusur ararlar.

Çocukların ödipal sorunlarını çözememeleri, bazen anne babanın anlaşamamasından kaynaklanır. Anne babanın bir sevgi ve işbirliği ortamı oluşturamadığı ailelerde çocukların içlerindeki anne baba imgeleri de birbiriyle ahenk içinde değildir. Bu durumdaki çocukların içlerinde tutarlı bir bütünlük oluşamaz. Böyle bir ortam, çocuğun özdeşim nesnelerini tam benimseyebilmesini engeller.

Görüldüğü gibi, insan gelişme sürecinde aile ortamını içselleştirmekte, ailenin bir temsili de insanın içerisinde oluşmaktadır. İnsanın kendi ailesini kurması anlamına gelen eş seçimi de büyük ölçüde ya orijinal aile içerisinde yaşanmış olanın tekrarıdır ya da daha iyisini oluşturma arzusu ile yapılmaktadır. Bir insan kendi ailesinde oluşturulabilen sevgi ortamının daha azını yaşamaya başladığında mutsuz olur ve ayrılıp daha iyi bir düzen kurma arzusu duymaya başlar. Birçok insanın mutsuz olmasına rağmen bir türlü ayrılamamasının altında, çocukluğunda, ailesinde yaşadıklarının daha fazla sevgi içermemiş olması yatar.

Beyin ve İç Dünya

Mark Solms
Oliver Turnbull
Çevirmen: Hakan Atalay
Metis Yayıncılık

Psikanaliz ile sinirbilim uzun yıllar boyunca birbirine kuşku ve önyargıyla baktı: Psikanalistler insanın iç dünyasının bilimsel bulgulara indirgenemeyecek kadar karmaşık ve incelikli olduğunu söylüyor, sinirbilimciler ise psikanalistlerin kuramlarını temelsiz ve bilim dışı buluyordu. Beyin ve İç Dünyanın yazarlarına göre bu husumetin her iki disipline de büyük zararı dokundu, çünkü sonuçta ikisi de temelde aynı şeyi -insan zihnini- araştırıyordu ve birbirlerinin zaaflarını eleştirmek yerine güçlerini birleştirmeleri çok daha yapıcı bir yaklaşım olurdu. Nitekim bu kitap, sinirbilimle psikanalizi harmanlayan ve dolayısıyla her ikisinden de daha zengin olan nöropsikanaliz bilimine giriş niteliğini taşıyor. Bu yeni yaklaşım, zihnin işleyişinin hem beyin görüntüleme cihazlarıyla "dıştan" hem de kişisel deneyimler bağlamında "içten" incelenip bulguların birleştirilmesine dayanıyor.

Dilin Aynasından

(Kelimeler Dünyamızı Nasıl Renklendirir?)

Guy Deutscher
Metis Yayınları

Dil ile düşünüş tarzı arasındaki bağlantı, dilbilimcileri uzun zamandır meşgul eden bir mesele. Diller zihne birtakım kısıtlamalar getirir mi? Bir kavramın bir dildeki varlığı ya da yokluğu, o dili konuşanların bu kavramı anlama yetisini nasıl etkiler? Her kavram her dilde ifade edilebilir mi? Farklı diller dünyaya dair farklı algılar mı yaratır? Bir toplumun diliyle kültürü arasında nasıl bir ilişki vardır? Bütün diller eşit karmaşıklıkta mıdır?

Dilbilimci Guy Deutscher bu sorulara ikna edici cevaplar sunuyor. Kitap üç temel konuya odaklanıyor: dilin renk algısına, mekân algısına ve dilin cinsiyet ayrımına ilişkin "düşünce alışkanlıklarımız" üzerindeki etkilerine. Bugün dilbilim ve bilişsel bilimlerin alanında baskın olan görüşün aksine Deutscher, dilin düşünce üzerinde hiç de azımsanmayacak etkileri olduğunu savunuyor ve hayal gücümüzü zorlayacak ölçüde incelikli deney ve araştırmalardan faydalanarak bu savını destekliyor. Kitabın en güzel tarafı ise hem dilbilim tartışmalarının yakın takipçilerine hem de konuya hiç aşina olmayan kişilere hitap edebilmesi; zira yazar dilin hayatımızdaki yerini incelerken asla soyutlamalara başvurmuyor, aksine çok çeşitli dillerden verdiği örneklerle konuyu somut, sürükleyici ve esprili bir şekilde açıklıyor.

Gerçek Bir Yanılsama: Bilinç

Tevfik Alıcı
Metis Yayınları

Bilinç sorununa odaklanan sinirbilim günümüzün bilimsel araştırmalarına geniş bir ufuk getirdi. Tevfik Alıcı'nın kitabı bu alanda Türkçe yazılmış özgün bir katkı.

"Nasıl olur da tümüyle mekanik ilkelerle çalıştığını bildiğimiz fiziksel bir sistem, bilinç gibi öznel ve belki de metafizik bir gerçekliğe yol açabilir?"

Tevfik Alıcı, bu alandaki birçok kitabın hep bu "asıl soruna" yönelik bir çözüm bulma telaşıyla yazıldığına dikkat çekiyor ve kendisine daha mütevazı bir görev veriyor: Bu kavramların ve metaforların daha ziyade varsayımlara dayanan doğasını, dikkat, algı, bellek vb. gibi olgular hakkında yakın dönemlerde yapılmış deneysel çalışmalar ışığında sorgulamak ve adım adım yeniden yapılandırmak.

Bilim

(Dört Bin Yıllık Bir Tarih)

Patricia Fara
Metis Yayınları

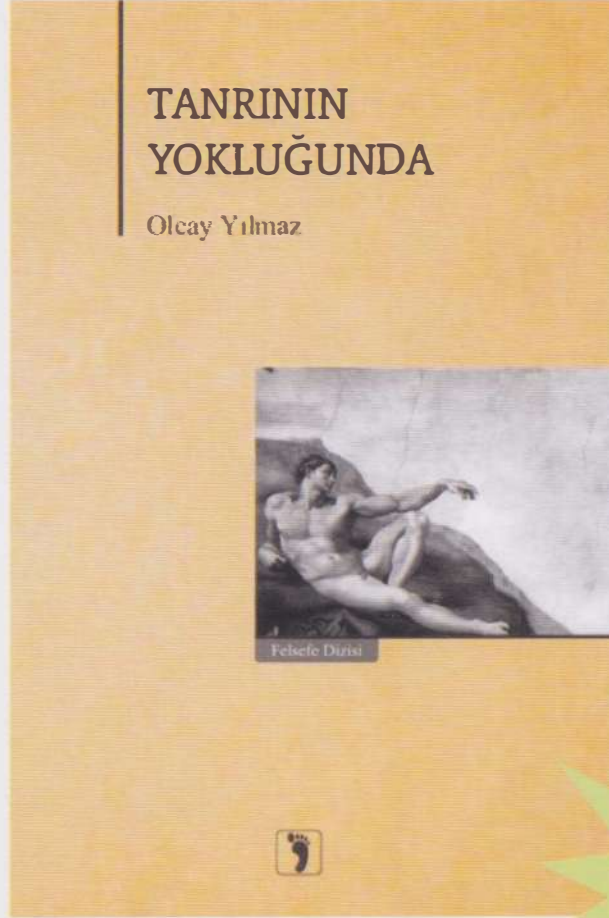
Bilim: Dört Bin Yıllık Bir Tarih, adından da anlaşılacağı gibi bir bilim tarihi kitabı. Ama onu ana akım bilim tarihi anlatılarından farklı kılan birçok özelliği var. Patricia Fara kitabın girişinde şöyle diyor: "Tarih yazmak, olguları düzenli bir şekilde bir araya getirmek ve olayları doğru bir şekilde sıralamaktan ibaret değildir; neyi dahil edeceğiniz ve kimi hariç tutacağınız gibi konularda seçimler yaparak geçmişten yeniden yorumlamayı, dünyayı yeniden çizmeyi de içerir." Bilim tarihine yönelik Avrupamerkezci yaklaşımın nesnellikten uzak olduğuna dikkat çeken Fara, "dâhi bilimsanları" mitini sarsmayı da ihmal etmiyor. Fara'ya göre bilim tarihi ideal kahramanlarca inşa edilmiş düz ve pürüzsüz bir yol değil; hatalar yapan, rekabet eden, hatta kimi zaman ellerindeki bulguları çarpıtan etten kemikten insanların açtığı dolambaçlı bir patika. Bu patikada kimin öne geçeceği ise iktidar kavramıyla yakından bağlantılı.

"Geçmişe yepyeni bir açıdan baktığımızda, hangi soruların sorulması gerektiğini bilmek, yeni bilgiler ortaya çıkarmak kadar önemlidir," diyor Fara, dinin bilim üzerindeki etkisinden simya ve büyü'nün bilimle ilişkisine, kadınların bilim tarihindeki rolünden farklı bilim türlerine kadar birçok konuda kritik sorular soruyor.

Tanrının Yokluğunda

Olca Yılmaz

Düşünbil İm Yayınları / Felsefe Dizisi

İnsanlık kabına sığmıyor; taşıkça taşıyor evrenin sonsuz mutluluğuna. Sevgiyi sığdıramıyor insanlık yeryuvarlığına. Düşünce, evreni kavramak istiyor. Yeni yaşamlar bulmak ve var olan her şeyi görmek özümsemek istiyor. Mutluluğu bilgide düşüncede arıyor insanlık. Oysa yeryuvarlığı hala açlıklarla, savaşlarla, kanla boğuşuyor. Milyonlarca insan aç, susuz bırakılıyor. İnsanlığın kanseri olan mülkiyet isteği yüzyıllarca yeryuvarlığını kana boğup, kanla besleniyor. Yalanları kökünden söküp atmamız. Bilimin gittiği yol yalanın bittiği yerdir. Yalanları yıkmak için elimizde çok gerçek vardır. Düşünmeli, üretmeli, paylaşmalı ve sevmeliyiz.